TYÖELÄKKEEN LASKENTA-OPAS

1998

Eläkkeen laskennan eteneminen

Eläke jatkuvasta työsuhteesta/yrittäjätoiminnasta

* **Lasketaan eläkeaika jatkuvasta työsuhteesta, yrittäjätoiminnasta, LEL/TaEL-ansioista**
  - otetaan huomioon aika 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen
  - otetaan huomioon mahdollinen tuleva aika
  - otetaan huomioon mahdollinen alennettu eläkeikä
* **Lasketaan karttumat eri ajoilta**
  - TEL:ssä aika ennen 1.7.1962 (1 %, aika puolitetaan) ja jälkeen 30.6.1962 (1,5 %)
  - MEL:ssä ennen 1.6.1956 (1 %) ja jälkeen (2 %)
  - muut lait voimaantulostaan lähtien 1,5 %
  - 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta (2,5 %)
  - tuleva aika 50-60 v. (1,2 %, MEL 1,7 %)
  - tuleva aika 60-65 v. (0,8 %, MEL 1,3 %)
* **Lasketaan eläkkeen perusteena olevat ansiot**
  - tarkistetaan ansiot päättymisvuoden tasoon
  - laskentaan mukaan LEL:ssä/TaEL:ssa vain rajamäärän ylittäneet ansiot
  - tehdään palkansaajan työeläkemaksuvähennykset (TEL, LEL, TaEL)
  - otetaan huomioon maksamattomat yrittäjäeläkevakuutusmaksut
* **Lasketaan jatkuvan työsuhteen/yrittäjätoiminnan eläke eri karttuma-ajoilta yhteen**
* **Lasketaan eri laeista muodostuneet vapaakirjaeläkkeet laeittain yhteen**
* **Lasketaan eläkkeeseen mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus laeittain**

Työeläke yhteensä

* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan mahdollinen kertasuoritus vapaakirjaeläkkeestä**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon SOLITA-korvaukset ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan mahdollinen varhennusvähennys** (erikseen MEL:stä ja muista yksityisen puolen laeista sekä yrittäjätoiminnoista) **tai lykkäyskorotus.**

TYÖELÄKKEEN LASKENTAOPAS

Eläketurvakeskus 1998

ISBN 952-9639-60-0

Hakapaino Oy, Helsinki 1998

LUKIJALLE

Tämä työeläkkeen laskentaopas on viimeksi vuonna 1996 ilmestyneen oppaan uudistettu versio. Oppaaseen on päivitetty vuoden 1996 jälkeen työeläkkeen laskentaan tulleet muutokset. Näitä ovat mm. lyhyiden työsuhteiden vakuuttamisen aiheuttamat laskentamuutokset, osa-aikaeläkkeen laskentamuutokset sekä yrittäjien maksamattomien vakuutusmaksujen vaikutus eläkkeen perusteena olevaan työtuloon. Tekstiä on myös muilta osin tarkennettu ja lisätty.

Tässä laskentaoppaassa käsitellään vain yksityisen puolen eläkkeenlaskennan perusteita. Opas on tarkoitettu oppikirjaksi sosiaalivakuutusta opiskeleville ja käsikirjaksi eläkkeenlaskennan perustietoja tarvitseville. Lähdeluettelossa on mainittu tärkeimmät lähteet syvempää tietoa tarvitseville.

Opas on tehty työryhmässä, johon ovat kuuluneet Eläketurvakeskuksen suunnittelu- ja laskentaosastolta tutkija Marjukka Hietaniemi, jaostopäällikkö Anneli Ikkala ja eläkelaskija Marjo Miettunen. Laskuesimerkkien tarkistamiseen ovat osallistuneet suunnittelu- ja laskentaosaston eläkelaskijat Hanna Orrberg ja Arja Seppä. Opasta ovat lisäksi kommentoineet Marja Helander, Tarja Härkönen, Riitta Kaaja, Seija Karttunen, Irma Kortesoja, Liisa Kraft, Maija Mattila, Seija Metsälä, Helinä Nieminen, Aila Osala, Anne Perälehto-Virkkala sekä Raili Wahlsten.

Lämpimät kiitokset kaikille oppaan valmistumista edesauttaneille työtovereille ja eläkelaitosten edustajille arvokkaista kommenteista.

Helsingissä 30.6.1998

Marjukka Hietaniemi
Anneli Ikkala
Marjo Miettunen

SISÄLLYS

JOHDANTO ... 11

1 TEL-ELÄKE ... 12
1.1 Työntekijäin eläkelaki (TEL) ... 12
1.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit ... 12
1.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ... 13
1.2.1 Työsuhdeaika ... 13
1.2.2 Tuleva aika ... 14
Rinnakkainen työskentely ja tulevan ajan oikeus ... 17
1.2.3 Täysitehoinen eläkeaika ... 18
1.2.4 Työeläkelisään oikeuttavat etuuspäivät ... 19
1.2.5 Aika eläkeiän täyttämisen jälkeen ... 19
1.3 Eläkkeen karttuminen ... 20
1.4 TEL-indeksi ... 24
1.5 Eläkepalkka ... 26
1.5.1 Eläkepalkkaan luettavat ansiot ... 26
1.5.2 Palkansaajan työeläkemaksun vaikutus ... 27
1.5.3 Eläkepalkan laskenta ... 27
Laskentasäännöt työsuhteissa, jotka päättyvät ennen vuotta 1996 ... 27
Laskentasäännöt 1.1.1996 jälkeen alkavissa työsuhteissa. 28
Laskentasäännöt siirtymäkauden aikana, kun työsuhde oli voimassa 1.1.1996 ... 29
Eläkepalkan laskennan eteneminen ... 34
1.5.4 Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan ... 35
Tasoituspalkka ... 35
Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen ... 35
Lapsenhoitoaika ... 36
1.6 Eläkkeen korotukset ... 36
1.6.1 Työeläkelisä ... 36
Työeläkelisän laskeminen ... 36
1.6.2 Lapsikorotus ... 38
1.6.3 Lykkäyskorotus ... 39
1.7 Automaattinen katkaisu ... 39
1.8 Tekninen katkaisu ... 42
1.9 Eläkelajit ... 43
1.9.1 Vanhuuseläke ... 43
1.9.2 Varhennettu vanhuuseläke ... 43
1.9.3 Lykätty vanhuuseläke ... 44
1.9.4 Työkyvyttömyyseläke ... 45
Kuntoutustuki ... 45
Kuntoutuskorotus ... 46
Kuntoutusraha ... 47

1.9.5 Yksilöllinen varhaiseläke (YVE) ... 47
1.9.6 Työttömyyseläke ... 49
1.10 Kertasuoritus ja viivästyskorotus ... 53
TEL-eläkkeen laskennan eteneminen ... 54

2 LEL-ELÄKE ... 55
2.1 Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL) ... 55
2.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit ... 55
2.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot ... 55
2.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot ... 55
2.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot ... 56
2.3 Eläkkeen karttuminen ... 57
2.4 Eläkkeen korotukset ... 58
2.5 Eläkelajit ... 58
LEL-eläkkeen laskennan eteneminen ... 64

3 TaEL-ELÄKE ... 65
3.1 Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL) ... 65
3.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit ... 65
3.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot ... 66
3.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot ... 66
3.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot ... 66
3.3 Eläkkeen karttuminen ... 67
3.4 Eläkkeen korotukset ... 68
3.5 Eläkelajit ... 68
TaEL-eläkkeen laskennan eteneminen ... 71

4 MEL-ELÄKE ... 72
4.1 Merimieseläkelaki (MEL) ... 72
4.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit ... 72
4.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ... 72
4.2.1 Työsuhdeaika ... 72
4.2.2 Tuleva aika ... 73
4.3 Eläkkeen karttuminen ... 73
4.3.1 Pääsääntö ... 73
4.3.2 TEL-takuusääntö ... 74
4.4 Eläkkeen perusteena oleva palkka ... 75
4.5 Eläkkeen korotukset ... 75
4.5.1 Työeläkelisä ... 75
4.5.2 Lapsikorotus ... 75
4.5.3 Lykkäyskorotus ... 76
4.6 Automaattinen katkaisu ... 76
4.7 Eläkelajit ... 76
4.7.1 Vanhuuseläke ... 76

Päällystö ... 76
Miehistö ... 76
4.7.2 Varhennettu vanhuuseläke ... 77
MEL-eläkkeen laskennan eteneminen ... 79

5 YEL-ELÄKE ... 80
5.1 Yrittäjien eläkelaki (YEL) ... 80
5.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet ... 80
5.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ... 80
5.3 Eläkkeen karttuminen ... 81
5.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo ... 81
5.5 Eläkkeen korotukset ... 82
5.5.1 Työeläkelisä ... 82
5.5.2 Lapsikorotus ... 82
5.5.3 Lykkäyskorotus ... 82
5.6 Tekninen katkaisu ... 83
5.7 Eläkelajit ... 83
5.7.1 Vanhuuseläke ... 83
5.7.2 Varhennettu vanhuuseläke ... 83
5.7.3 Osatyökyvyttömyyseläke ... 84
5.7.4 Työttömyyseläke ... 84
YEL-eläkkeen laskennan eteneminen ... 87

6 MYEL-ELÄKE ... 88
6.1 Maatalousyrittäjien eläkelaki (MYEL) ... 88
6.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet ... 88
6.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ... 88
6.3 Eläkkeen karttuminen ... 88
6.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo ... 89
6.4.1 Tulevan ajan työtulo ... 89
6.5 Eläkkeen korotukset ... 90
6.6 Eläkelajit ... 90
MYEL-eläkkeen laskennan eteneminen ... 94

7 OSA-AIKAELÄKE ... 95
7.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset ... 95
7.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma ... 96
7.3 Vakiintunut ansiotulo ... 96
7.4 Ansionalenema ... 97
7.5 Osa-aikaeläkkeen määrä ... 98
7.6 Eläkkeen karttuminen eläkkeelläoloajalta ... 100
7.7 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke ... 100

8 PERHE-ELÄKE ... 103
8.1 Perhe-eläkkeen saamisen edellytykset ... 103
8.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset ... 103

8.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset ... 103
8.2 Perhe-eläkkeen määrä ... 104
8.2.1 Leskeneläkkeen määrä ... 104
Eläkesovitus ... 104
Entisen puolison eläke ... 106
8.2.2 Lapseneläkkeen määrä ... 107
Täysorpo ... 107

9 KOKONAISELÄKE JA YHTEENSOVITUS ... 108
9.1 Peruseläkkeet ... 108
9.2 Ensisijaiset eläkkeet ... 109
9.3 Kansaneläke ... 109
9.4 Yhteensovitus ... 110
9.4.1 Yhteensovitusperuste ... 110
9.4.2 Yhteensovitusraja ... 111
9.4.3 Yhteensovituksen ajankohta ... 111
9.4.4 Yhteensovitus ennen 1.1.1996 ... 111
9.4.5 Perhe-eläkkeiden yhteensovitus ... 112
9.5 Rekisteröidyt TEL-lisäeläkkeet ... 114
9.5.1 Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen laskeminen ... 114
9.5.2 Alennettu eläkeikä peruseläkkeessä ... 115
9.5.3 Tasa-arvon toteuttaminen rekisteröidyssä lisäeläketurvassa ... 116

10 EU/ETA-ELÄKKEENLASKENTA ... 117
10.1 Kansallinen eläke ... 117
10.2 Teoreettinen eläke ... 118
10.3 Pro rata-eläke ... 119
10.4 Perhe-eläke ... 121
10.4.1 Kansallinen leskeneläke ... 121
10.4.2 Pro rata-leskeneläke ... 121
10.4.3 Lapseneläke ... 121

11 LISÄESIMERKKEJÄ ... 124
11.1 Indeksitarkistus kumpaakin indeksiä käyttäen ... 124
11.2 Puhtaasti uusien sääntöjen mukainen eläkepalkka ... 124
11.3 Tasoituspalkka ... 125
11.4 Lapsenhoitoajan eläkepalkka ... 126
11.5 Yhteensovitus, eläkettä julkiselta ja yksityiseltä puolelta ... 127
11.6 SOLITA yhteensovitus ... 130
11.7 Rekisteröity TEL-lisäeläke ... 130
11.8 EU/ETA-eläke ... 131

LIITTEET
1 TEL-indeksin pisteluvut
2 Lapsikorotusprosentit
Varhennusvähennysprosentit
3 Työeläkelisään oikeuttavat ja jälkikarenssiaikaa jatkavat etuudet
4 Työttömyyseläkkeen saamisen ehdot ennen 1.1.1994 voimassa olleen lain mukaan
5 LEL:n ja TaEL:n ansiorajamäärät
6 Eläkesovitettu leskeneläke vuonna 1996
Leskeneläkkeen eläkesovitusperusteet ylempi raja
7 VEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin
8 KVTEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin
9 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset eri lakien mukaan
10 Alennetun eläkeiän kertoimet
11 Ansaintarajat eläkkeellä ollessa
12 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta

LÄHTEET

JOHDANTO

Suomen eläkejärjestelmä koostuu työeläkejärjestelmästä ja kansaneläkejärjestelmästä. Työeläkejärjestelmästä saavat eläkettä ne, jotka ovat olleet työeläkelakien mukaisessa työ- tai virkasuhteessa tai toimineet yrittäjinä. Kansaneläkettä maksetaan Suomessa asuneille asumisajan mukaan. Eläkkeet yhteensovitetaan eläkettä laskettaessa yhdeksi kokonaisuudeksi.

Työeläkkeitä voidaan ansaita sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Yksityisellä puolella eläkelakeja on kuusi:

* työntekijäin eläkelaki (TEL),
* lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL),
* taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL),
* merimieseläkelaki (MEL),
* yrittäjien eläkelaki (YEL) ja
* maatalousyrittäjien eläkelaki (MYEL).

Julkisella puolella on omat eläkelakinsa: valtiolla (VEL) ja kunnilla (KVTEL) sekä Ahvenanmaan maakuntahallituksella, Suomen Pankilla, Kansaneläkelaitoksella sekä luterilaisella ja ortodoksisella kirkolla. Yksityisen ja julkisen sektorin eläkkeiden laskentaperiaatteet eroavat toisistaan jonkin verran. Näistä eroista on esitetty liitteenä lyhyt yhteenveto.

Tässä oppaassa käsitellään vain yksityisen puolen eläkelakeja. Opas on rakennettu niin, että jokainen työeläkelaki laskentaperiaatteineen ja eläkelajeineen käsitellään omassa luvussaan. Oppaan TEL-osassa käsitellään eri laeille yhteisiä piirteitä, joihin viitataan myöhemmissä luvuissa, jos eroja eri lakien välillä ei ole. Näiden lukujen ulkopuolella käsitellään eläkelajeista kuitenkin osa-aikaeläke ja perhe-eläke, koska ne poikkeavat niin paljon muusta eläkkeen laskennasta. Yhteensovitus käydään läpi omassa luvussaan. EU/ETA-eläkkeenlaskenta muodostaa niin ikään oman kokonaisuutensa, minkä vuoksi EU/ETA-eläkkeenlaskentaan liittyviä sääntöjä ei ole otettu huomioon aikaisemmissa luvuissa.

1 TEL-ELÄKE

1.1 Työntekijäin eläkelaki (TEL)

Työntekijäin eläkelaki, TEL, tuli voimaan 1.7.1962, mutta sitä sovelletaan jo lain antamispäivänä 8.7.1961 ja sen jälkeen voimassa olleisiin työsuhteisiin. Lain piiriin kuuluu yksityisessä työsuhteessa oleva työntekijä, jonka

* työansiot (TEL-palkka) ovat ainakin työsuhteen **ensimmäisenä** täytenä kuukautena vähintään 90 mk kuukaudessa vuoden 1966 indeksissä 142 (1 156,69 mk/kk vuonna 1998), ja jonka
* työsuhde on kestänyt vähintään kuukauden ja joka on jatkunut
* 14 ikävuoden täyttämisvuoden alun ja 65-vuotispäivän välisenä aikana.

TEL-työsuhteen ansiot voivat kuitenkin laskea alle edellä mainitun alarajan. Jos työsuhteen ansiot laskevat ensimmäisen kuukauden jälkeen ja jäävät alle TEL:n alarajan vähintään kuutena peräkkäisenä kuukautena, voi työnantaja siirtää vakuutuksen TaEL:n piiriin.

Yksityisellä puolella työskentelevä työntekijä kuuluu pääsääntöisesti TEL:n piiriin seuraavin poikkeuksin: Kotitaloustyönantaja vakuuttaa työntekijänsä aina TaEL:ssa, vaikka edellä mainitut ehdot täyttyisivätkin (ks. luku 3). Rakennus-, metsä- ja maatalous sekä satama-aloilla työskentelevät (LEL) sekä merimiehet (MEL) ja esiintyvät taiteilijat (TaEL) vakuutetaan omien lakiensa mukaisesti (ks. luvut 2-4).

1.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

TEL-eläke lasketaan jokaisesta työsuhteesta erikseen. Eläkkeen määrään vaikuttaa työsuhteen pituus ja työansiot. Työsuhteista kertyneet eläkkeet lasketaan yhteen eläkkeelle jäädessä. Yleinen eläkeikä on 65 vuotta.

Täysi eläke on 60 % eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Eläkettä karttuu **työnteosta** 1,5 % vuotta kohden (karttumiskerroin 1/800 kuukaudessa). Sen vuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta (kuitenkin vasta vuodesta 1994 lähtien), eläkettä karttuu 2,5 % vuotta kohden (karttumiskerroin 1/480 kuukaudessa).

TEL-eläkelajit ovat vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke, työttömyyseläke, osa-aikaeläke ja perhe-eläke. Vanhuuseläkettä voidaan maksaa myös varhennettuna tai lykättynä. Työkyvyttömyyseläkettä maksetaan myös yksilöllisenä varhaiseläkkeenä ja määräaikaisena kuntoutustukena. Näitä työkyvyttömyyseläkkeitä voidaan maksaa myös osaeläkkeinä. Perhe-eläkettä maksetaan lesken- ja lapseneläkkeenä ja joissain tapauksissa entisen puolison eläkkeenä.

1.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

Eläkkeeseen oikeuttava aika lasketaan joko päivä- tai kuukausitekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan. Jos työsuhde päättyy 1.1.1998 tai sen jälkeen, lasketaan työsuhteen eläkkeeseen oikeuttava aika päivän tarkkuudella (päivätekniikka). Jos työsuhde on päättynyt ennen 1.1.1998, lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika ensin päivän tarkkuudella, mutta eläkettä laskettaessa aika pyöristetään alaspäin täyteen kuukauteen (kuukausitekniikka). Tulevan ajan eläke lasketaan päivän tarkkuudella, jos eläketapahtuma on 1.1.1998 tai sen jälkeen. (ks. A 45/97)

Kalenterikuukauden katsotaan sisältävän aina 30 päivää. Työsuhteet, jotka ovat alkaneet 2.1 ja 2.5, katsotaan alkaneiksi juuri näinä päivinä eikä kuukauden alusta. Työsuhdeaika ennen 1.7.1962 puolitetaan eläkettä laskettaessa ja tätä puolitettua aikaa laskettaessa mahdollinen puolikas päivä pyöristetään lopuksi ylöspäin täydeksi päiväksi.

1.2.1 Työsuhdeaika

Eläkkeeseen oikeuttava aika on yleensä sama kuin työsuhteen voimassaoloaika. Työsuhteen on kuitenkin jatkuttava vähintään yhden kuukauden oikeuttaakseen TEL-eläkkeeseen. Työsuhdeaika ennen TEL:n voimaantuloa (1.7.1962) otetaan huomioon vain puolena sen todellisesta kestosta, jos työsuhde oli voimassa 8.7.1961. Vanhuuseläkkeeseen oikeuttaa aika vasta työntekijän 23-vuotispäivästä lähtien. Työsuhdeaika tätä ennen oikeuttaa kuitenkin työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi alle 23-vuotiaana. Eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan tällöin aika työkyvyttömäksi tulosta eläkeikään, jos työntekijällä on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen (ks. 1.2.2).

Työsuhde päättyy TEL:n mukaan sen päivän lopussa, jolta työntekijälle viimeksi maksettiin palkkaa ennen työsuhteen katkeamista tai ennen eläkkeeseen oikeuttavan työkyvyttömyyden tai yksilöllisen varhaiseläkkeen alkamista. Työsuhteen lopussa olevaa palkatonta aikaa ei lueta eläkkeeseen oikeuttavaksi. Jos työntekijä on välillä ollut palkattomalla lomalla työsuhteen katkeamatta ja palannut myöhemmin takaisin työhön, on palkaton loma eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa. Jos palkaton jakso on jatkunut yli vuoden, päätetään työsuhde siihen päivään, jonka perusteella viimeksi maksettiin palkkaa.

Asevelvollisuusaika sekä 65 vuoden iän täyttämisen jälkeinen aika eivät oikeuta eläkkeeseen (A 16/92).

Esimerkki 1.1. Eläkkeeseen oikeuttavan ajan laskeminen

Työntekijän työsuhde on kestänyt 27.8.1990 - 28.9.1998 välisen ajan. Eläkkeeseen oikeuttava aika on silloin

1998 v	9 kk	28 pv	
1990 v	8 kk	27 pv	
8 v	1 kk	2 pv *)	$= 97 \frac{2}{30}$ kk

*) Koska eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa laskettaessa otetaan mukaan myös työsuhteen alkamispäivä, on päivien erotukseen lisättävä yksi päivä.

Esimerkki 1.2. Eläkkeeseen oikeuttava aika, kun työsuhde on alkanut ennen 1.7.1962

Työntekijän työsuhde alkoi 14.3.1962 ja päättyi 28.2.1998. Eläkkeeseen oikeuttava aika on silloin

1962 v	6 kk	30 pv	1998 v	2 kk	30 pv
1962 v	3 kk	14 pv	1962 v	7 kk	1 pv
	3 kk	17 pv	35 v	7 kk	30 pv
puolitettuna	1 kk	24 pv			

Eläkkeeseen oikeuttava aika on yhteensä

35 v	8 kk	- pv	
	1 kk	24 pv	
35 v	9 kk	24 pv	$= 429 \frac{24}{30}$ kk

1.2.2 Tuleva aika

Eläkkeeseen oikeuttavana aikana pidetään yleensä myös aikaa eläketapahtumasta (esimerkiksi työkyvyttömäksi tulosta) vanhuuseläkeiän täyttämiseen. Tätä kutsutaan tulevaksi ajaksi. Tuleva aika liitetään yleensä viimeiseen työsuhteeseen. Eläkettä, jossa on mukana tuleva aika, sanotaan **täysitehoiseksi eläkkeeksi**. Eläkettä, jossa ei ole mukana tulevaa aikaa, sanotaan **vapaakirjaeläkkeeksi**. Tuleva aika voi liittyä työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perheeläkkeisiin.

Esimerkki 1.3. Tulevan ajan laskeminen

Työntekijä on syntynyt 7.7.1940. Hän on ollut työsuhteessa 1.4.1974 - 30.1.1998 välisenä aikana. Työkyvyttömyys alkaa 1.6.1998 (eläketapahtuma). Eläkkeeseen oikeuttava aika on silloin

työsuhteen kestoaika			tuleva aika		
1998 v	1 kk	30 pv	2005 v	7 kk	7 pv
1974 v	4 kk	1 pv	1998 v	6 kk	1 pv
23 v	9 kk	30 pv	7 v	1 kk	7 pv

Eläkkeeseen oikeuttava aika yhteensä

23 v	10 kk	- pv
7 v	1 kk	7 pv
30 v	11 kk	7 pv = 371 $\frac{7}{30}$ kk

Edellytyksenä tulevan ajan huomioon ottamiselle eläkkeessä on ensinnäkin se, että työntekijä on **asunut Suomessa ennen eläketapahtumaa vähintään viisi vuotta**. Tähän aikaan rinnastetaan myös asuminen tai työskentely EU- ja ETA-maissa ja muissa sosiaaliturvasopimusmaissa.

Toiseksi tulevan ajan huomioon ottamiseksi edellytetään, että työntekijä on ollut **vakuutettuna Suomessa vähintään 12 kuukautta** eläketapahtumavuoden ja 10 sitä edeltäneen vuoden aikana. Tähän 12 kuukauteen ei siis hyväksytä vakuutuskausia EU/ETA-maissa tai muissa sosiaaliturvasopimusmaissa. Vakuutusaikaan otetaan mukaan myös työsuhdeaika ennen 23 vuoden täyttämistä. Jos kuitenkin eläketapahtuma on sattunut jo ennen vuotta 1996, ei 12 kuukauden edellytystä ole. (A 46/95)

Työsuhteen päättymisen ja työkyvyttömäksi tulon välillä on lisäksi oltava vähemmän kuin 360 päivää. Tätä ns. **jälkikarenssiaikaa** pidentävät (A 33/93):

* Työttömyysturvalain mukaiset päivärahapäivät, sekä perus- että ansiopäivärahapäivät (myös sovitellut ja osapäivärahat), maksimissaan 500 päivää. Työmarkkinatukiaikaa saa sisältyä näihin 500 päivään 180 päivää.
* Opintovapaa (eläketapahtuma 1.7.1981 tai sen jälkeen).
* Sairausvakuutuslain mukaiset päivärahapäivät kolmen viimeisen vuoden aikana välittömästi ennen eläketapahtuman sattumista (eläketapahtuma 1.1.1989 tai sen jälkeen). (LA tiedote 17/97)
* Kuntoutusrahapäivät, jotka on maksettu työeläkelakien, kuntoutusrahalain, tapaturmavakuutuslain tai liikennevakuutuslain perusteella (eläketapahtuma 1.10.1991 tai sen jälkeen).

* Työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen koulutustukipäivät, sisältäen sekä perus- että ansiotukipäivät (eläketapahtuma 1.1.1994 tai sen jälkeen).
* Omaehtoista ammatillista aikuiskoulutusta varten koulutus- ja erorahastosta myönnettävät etuuspäivät (eläketapahtuma 1.1.1994 tai sen jälkeen).
* Pitkäaikaistyöttömien omaehtoista opiskelua koskevan lain mukaiset etuuspäivät. (A 22/97, A 4/98)
* Työttömien koulutuspäivärahapäivät. (A 4/98).
* 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamiseksi annetun määräaikaisen lain mukainen enintään 10 kuukauden pituinen työsuhdeaika (A 16/98, A 20/98).

Nämä etuuspäivät näkyvät ETK:n työsuhderekisterissä.

On huomattava, että työttömyyspäivärahan maksaja jaksottaa työsuhteen päättyessä maksettavan lomakorvauksen ja ns. kultaisen kädenpuristuksen vakiintuneena pidettävän palkan perusteella työsuhteen päättymisestä. Näiltä ajoilta ei makseta työttömyyspäivärahaa, joten nämä ajat kuluttavat jälkikarenssiaikaa. (A 32/96, LA 24/96)

Työntekijälle, joka on täyttänyt 57 vuotta ennen kuin hän on saanut 500 päivää työttömyyspäivärahaa, voidaan maksaa päivärahaa sen kuukauden loppuun, jolloin hän täyttää 60 vuotta. Näiden lisäpäivien saajilla työsuhteen päättymisen ja ensimmäisen lisäpäivän välinen aika ratkaisee, liitetäänkö työkyvyttömyys-, YVE-, työttömyys- ja perhe-eläkkeisiin tuleva aika. Jos tämä aika on vähemmän kuin 360 päivää, tuleva aika tulee mukaan eläkkeeseen. (A 4/92, A 42/93, A 32/96)

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan myös, jos hänellä on ollut alle 3-vuotias lapsi jälkikarenssiajan päättymisen ja eläketapahtuman välisen ajan, ja hän on saanut tämän lapsen perusteella SVL:n mukaista äitiys-, isyys-, tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea. Tämä oikeus voi säilyä maksimissaan 9 vuotta. Tämä säännös on toissijainen tulevan ajan perussäännöksiin nähden. (LA 1/92)

Tuleva aika liitetään viimeiseen vähintään kuusi kuukautta jatkuneeseen ansiorajamäärän ylittävään TEL- tai MEL-työsuhteeseen tai YEL/MYEL-yrittäjätoimintajaksoon tai tulevan ajan ansiorajan ylittäviin LEL- tai TaEL-ansioihin. Jos henkilöllä ei jälkikarenssin aikana ole ollut yhtään tällaista yli kuusi kuukautta kestänyttä ansiotoimintajaksoa tai LEL:n/TaEL:n tulevan ajan ansiorajan ylittäviä ansioita, niin tuleva aika liitetään vanhimpaan ansiotoimintajaksoon jälkikarenssiaikana. Tätä kutsutaan **uimissäännökseksi**. (A 14/89)

Pääsääntöisesti TEL-työsuhteissa tuleva aika liitetään sellaisiin kuusi kuukautta kestäneisiin työsuhteisiin, jotka ylittävät TEL:n rajamäärän. Jos yhtään yli rajamäärän ylittävää (kuusi kuukautta tai alle kestänyttä) tulevaan aikaan oikeuttavaa työsuhdetta ei ole, liitetään TEL:n tuleva aika alle raja-

määrän olevaan vanhimpaan TEL-työsuhteeseen jälkikarenssiaikana. (A 7/98)

55 vuotta täyttänyttä työtöntä koskee tulevan ajan määräytymiseen liittyvä määräaikainen laki, joka on voimassa 1.7.1998 - 31.12.2000. Sen tarkoituksena on säilyttää työttömyyttä edeltäneen ansiotason mukainen eläketurva myös silloin, kun työntekijä ottaa vastaan uuden, enintään 10 kuukautta kestäneen työn työttömänä ollessaan. Tulevaa aikaa ei liitetä uuteen työsuhteeseen, vaan työttömyyttä välittömästi edeltäneeseen työsuhteeseen silloin, kun

* henkilöllä on tulevan ajan oikeus olemassa jostain työsuhteesta uuden, enintään 10 kuukauden työsuhteen alkaessa,
* henkilö on vähintään 55-vuotias uuden, enintään 10 kuukauden työsuhteen alkaessa,
* henkilö on 1.1.1998 jälkeen ollut työttömänä työnhakijana vähintään 30 päivää ennen uuden työsuhteen alkua ja
* uusi työsuhde päättyy 30.6.1998 jälkeen ja työsuhteen on alettava viimeistään 31.12.2000.

Jos uusi työsuhde kestää yli 10 kuukautta (esimerkiksi 10 kk 1 pv), tuleva aika liitetään tähän uuteen työsuhteeseen. Jos edellä mainitut edellytykset eivät täyty, liitetään tuleva aika vähintään kuusi kuukautta kestäneeseen työsuhteeseen. (A 16/98, A 20/98)

Rinnakkainen työskentely ja tulevan ajan oikeus

Työntekijä voi olla samanaikaisesti kahdessa tai useammassakin TEL:n piiriin kuuluvassa työsuhteessa tai samanaikaisesti kuulua TEL:n ja/tai jonkin muun työeläkelain piiriin. Tällöin työntekijällä voi olla oikeus saada tuleva aika hyväkseen kahden tai useammankin työsuhteen tai yrittäjänäolojakson perusteella. Ehtona kuitenkin on, että jälkikarenssiaikana päättyneet työsuhteet tai yrittäjänäolo ovat samanaikaisesti jatkuneet vähintään kuusi kuukautta.

Työntekijä saa tulevan ajan oikeuden sekä TEL (MEL)-työsuhteen että LEL-/TaEL-ansioiden perusteella, jos hän ansaitsee LEL:n/TaEL:n tarkoittaman ylemmän rajamäärän vähintään kuusi kuukautta jatkuneen TEL (MEL)-työsuhteen kestäessä. Tulevan ajan oikeuden on oltava voimassa **yksinään** TEL:n (MEL:n) ja LEL:n/TaEL:n perusteella. Oikeus tulevaan aikaan rinnakkain YEL-toiminnan ja LEL-/TaEL-ansioiden perusteella syntyy vastaavalla tavalla.

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan sekä LEL- että TaEL-ansioiden perusteella, jos hänellä on molempien ansiotoimintojen perusteella **yksinään** tulevan ajan oikeus (ks. tarkemmin luvut 2 ja 3).

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan LEL:n ja MYEL:n tai TaEL:n ja MYEL:n perusteella, jos hän on ansainnut vähintään kuusi kuukautta jatku-

neen MYEL-toiminnan rinnalla vähintään LEL:n tai TaEL:n alemman rajamäärän.

Kahden tai useamman työskentelyn perusteella saavutettu tulevan ajan oikeus päättyy, jos työntekijä rinnakkaisuuden päätyttyä uuden vähintään kuusi kuukautta jatkuneen työsuhteen tai yrittäjätoiminnan ja LEL- tai TaEL-rajamäärän perusteella saavuttaa oikeuden tulevaan aikaan. Tulevan ajan oikeus päättyy myös silloin, kun rinnakkaisuuden päättymisestä on kulunut karenssiajat (360 tai 540 päivää). (A 14/89, A 12/96)

Jälkikarenssiaikana päättyneisiin, vähintään kuusi kuukautta rinnakkain jatkuneisiin TEL-työsuhteisiin, tuleva aika liitetään vain niihin, joiden palkat ovat vähintään ansiorajamäärän suuruiset. Jos jälkikarenssiaikana on vain sellaisia TEL-työsuhteita, jotka ovat kestoltaan vähintään kuusi kuukautta, mutta eläkepalkat ovat alle TEL:n ansiorajamäärän, liitetään tuleva aika kaikkiin rinnakkaisiin TEL-työsuhteisiin. Jos alle ansiorajamäärän olevan TEL-työsuhteen kanssa on rinnakkain LEL:n tai TaEL:n ylemmän rajamäärän ylittäneitä ansioita, liitetään tuleva aika vain LEL:iin tai TaEL:iin. Samoin tuleva aika liitetään vain MEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaisiin työ- tai yrittäjätoimintajaksoihin, jos ne ovat alle ansiorajamäärän olevan TEL-työsuhteen kanssa rinnakkain. (A 7/98)

1.2.3 Täysitehoinen eläkeaika

Täysitehoiselta työkyvyttömyys-, yksilölliseltä varhais- ja työttömyyseläkeajalta karttuu uutta eläkettä silloin, kun työntekijälle täysitehoisen eläkejakson jälkeen uuden eläketapahtuman perusteella lasketaan uusi eläke. Aikaisemmasta eläkejaksosta syntyy vapaakirja, jonka palkkana käytetään sen työsuhteen palkkaa tai yrittäjän työtuloa, jonka perusteella kyseessä oleva aikaisempi täysitehoinen eläke oli laskettu. Kyseinen eläkkeelläoloaika lasketaan eläketapahtumasta eläkkeen päättymiseen.

Täysitehoisen eläkkeen aikana tehty työ ei kartuta eläkettä. Vapaakirjaeläkeajalta ei kartu eläkettä, mutta vapaakirjaeläkeaikainen työskentely kartuttaa sitä. Ansaintarajat eläkkeellä ollessa ovat liitteessä 11.

Eläkkeelläoloaika ei pidennä jälkikarenssiaikaa. Jälkikarenssi lasketaan työsuhteen, ei eläkejakson päättymisestä.

1.2.4 Työeläkelisään oikeuttavat etuuspäivät

Karttunutta eläkettä korottavat alla luetellut työttömyys-, ammatilliset koulutusetuus- ja kuntoutusetuuspäivät **työeläkelisän** muodossa. Työeläkelisällä pyritään kompensoimaan muuten työeläketurvan tasoa heikentävien työstä poissaolojaksojen vaikutusta työeläkkeeseen. Työeläkelisän laskemisesta tarkemmin ks. 1.6.1. Muut etuudet paitsi ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha oikeuttavat työeläkelisään vasta 1.1.1994 lähtien. (A 31/93, A 42/93)

Työeläkelisään oikeuttavat päivät, joilta on maksettu seuraavia etuuksia:

* Ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha (oikeutti myös aikaisemmin maksettuun työttömyyslisään), sovitellut ja osapäivärahapäivät muutetaan työeläkelisää laskettaessa täysiksi päiviksi.
* Yrityksen osaomistajan (TTL 1 a §:n 1 momentin 1-3 kohdissa mainitut) yrittäjäkassalta saamat ansiopäivärahat (YEL- ja MYEL-yrittäjien ansiopäivärahat eivät oikeuta työeläkelisään).
* Työvoimakoulutuksen ansiotuki (määräytyy samoin kuin ansioon suhteutettu päiväraha).
* Koulutus- ja erorahaston omaehtoiseen ammatilliseen aikuiskoulutukseen myöntämä henkilökohtainen tuki.
* Erorahan aikuiskoulutuslisä omaehtoiseen ammatilliseen aikuiskoulutukseen.
* Ammattikoulutusraha.
* Valtiokonttorin myöntämä ammattikoulutusraha ja erorahan aikuiskoulutuslisä omaehtoiseen ammatilliseen aikuiskoulutukseen.
* Työeläke- ja kuntoutusrahalakien mukaiset kuntoutusrahat.
* Tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain kuntoutusta koskevien säännösten perusteella maksetut ansionmenetyskorvaukset.
* Pitkäaikaistyöttömien omaehtoista opiskelua koskevan lain mukaiset etuuspäivärahat.
* Työttömien koulutuspäivärahat.

1.2.5 Aika eläkeiän täyttämisen jälkeen

Aika eläkeiän täyttämisen jälkeen ei kartuta eläkettä, vaikka työsuhde jatkuisikin. Vanhuuseläkkeeseen lasketaan kuitenkin lykkäyskorotus jokaiselta kuukaudelta, jolta vanhuuseläkkeelle siirtyminen lykkääntyy (ks. 1.9.3).

1.3 Eläkkeen karttuminen

Vanhuuseläkkeen karttuminen alkaa 23-vuotispäivästä. Työntekijä voi kuitenkin saada työkyvyttömyyseläkkeen jo alle 23-vuotiaana. Eläkettä karttuu jokaiselta päivältä vuodesta 1998 alkaen ns. päivätekniikan mukaisesti.

$$\text{Eläke} = \frac{\text{karttumisprosentti}}{100} \times \text{eläkkeeseen oikeuttava aika} \times \text{palkka}$$

Eläkettä karttuu työnteosta 1.7.1962 alkaen 1,5 % vuodessa. Sitä edeltävältä ajalta eläkettä karttuu 1 % vuodessa (jos työsuhde on jatkunut 8.7.1961 tai sen jälkeen), mutta aika puolitetaan. Eläkkeen karttumiskertoimet kuukautta kohden:

ajalta ennen 1.7.1962: $\frac{1}{100 \times 12} = \frac{1}{1200}$

(aika puolitetaan)

ajalta jälkeen 30.6.1962: $\frac{1{,}5}{100 \times 12} = \frac{1}{800}$

Eläkettä karttuu työssäoloajalta 2,5 prosenttia vuodessa sen kalenterivuoden alusta, jona henkilö täyttää 60 vuotta. Eläkettä voi karttua tämän korotetun karttuman mukaisesti aikaisintaan 1.1.1994 lähtien.

Karttumiskerroin kuukautta kohden sen vuoden alusta, jona työntekijä täyttää 60:

$$\frac{2{,}5}{100 \times 12} = \frac{1}{480}$$

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta eläkettä karttuu 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään. Karttumiskertoimet tulevalta ajalta ovat

ikävälillä 50-60 $\frac{1{,}2}{100 \times 12} = \frac{1}{1000}$

ikävälillä 60-65 $\frac{0{,}8}{100 \times 12} = \frac{1}{1500}$

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos

* eläketapahtuma oli ennen vuotta 1996
* ennen vuotta 1996 myönnetty eläke myönnetään uudelleen entisin perustein vuonna 1996 tai myöhemmin
* ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä on ollut **lomautettuna** (ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa) 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 %:n karttumaan. (A 46/95)

Eläke rajataan **yhteensovituksella** 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta palkasta (tai työtulosta) sellaisesta työsuhteesta (tai yrittäjätoiminnasta), jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi (ks. tarkemmin luku 9).

Ennen 1.1.1998 päättyneistä työsuhteista karttui eläkettä vain täysiltä kuukausilta (ns. kuukausitekniikka). Tällöin eri karttuma-ajoilta täysien kuukausien ylijääneet päivät siirretään yhdenjaksoisen työsuhteen seuraavaan karttumajaksoon. Myös päivätekniikassa voi syntyä näitä jäännöspäiviä tietyissä tilanteissa (A 45/97 s.3).

Esimerkki 1.4. Eläke karttuu 23-vuotiaasta

Työntekijä on syntynyt 10.2.1940 ja ollut työsuhteessa 15.8.1960 - 29.5.1998 välisenä aikana. Eläkepalkka (ks. kohta 1.5) on 9 000 mk/kk. Eläkkeeseen oikeuttava aika on

1998 v	5 kk	29 pv
1963 v	2 kk	10 pv
35 v	3 kk	20 pv = 423 $\frac{20}{30}$ kk

Eläkkeeseen oikeuttaa aika vasta työntekijän 23-vuotispäivästä lähtien.

Työntekijälle työsuhteesta karttunut eläke on

$$\frac{423 + 20/30}{800} \times 9\,000 = 4\,766{,}25 \text{ mk/kk}$$

Yhteensovitusraja on 0,60 x 9 000 = 5 400 mk/kk.
Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 1.5. Eläkkeen karttuminen, kun työsuhde päättyy vuonna 1998

Työntekijä on syntynyt 6.6.1934 ja on työsuhteessa 4.1.1989 - 10.6.1998 välisenä aikana. Työsuhteen eläkepalkka on 10 000 mk/kk. Työntekijän työkyvyttömyys alkaa 11.6.1998.

Eläkkeeseen oikeuttava aika, jolloin eläke karttuu 1,5 prosentin mukaan, on 4.1.1989 - 30.12.1993 = 59 kk 27 pv.

$$\frac{59 + 27/30}{800} \times 10\,000 = 748{,}75 \text{ mk/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika, jolloin eläke karttuu 2,5 prosentin mukaan, on 1.1.1994 - 10.6.1998 = 53 kk 10 pv

$$\frac{53 + 10/30}{480} \times 10\,000 = 1111{,}11 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika, jolloin eläke karttuu 0,8 prosentin mukaan, on 11.6.1998 - 6.6.1999 = 11 kk 26 pv

$$\frac{11 + 26/30}{1500} \times 10\,000 = 79{,}11 \text{ mk/kk}$$

Eläke yhteensä = 748,75 + 1111,11 + 79,11 = 1 938,97 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 1.6. Eläkkeen karttuminen, kun työsuhde päättyy vuonna 1997 ja eläketapahtuma sattuu vuonna 1998

Työntekijä on syntynyt 5.5.1950 ja on työsuhteessa 1.8.1976 - 26.10.1997. Työsuhteen eläkepalkka on 12 500 mk/kk. Työntekijän työkyvyttömyys alkaa 1.3.1998.

Kuukausitekniikka:

Työsuhdeaika, jolta eläke karttuu 1,5 prosentin mukaan on 1.8.1976 - 26.10.1997 = 21 v 2 kk 26 pv = 254 kk 26 pv, josta 26 jäännöspäivää siirretään päivätekniikalla laskettavaan tulevan ajan jaksoon.

$$\frac{254}{800} \times 12\,500 = 3\,968{,}75 \text{ mk/kk}$$

Päivätekniikka:

Tuleva aika 50 ikävuoden täyttämispäivään asti on 1.3.1998 - 5.5.2000 = 2 v 2 kk 5 pv = 26 kk 5 pv. Kun 5 jäännöspäivään lisätään aikaisemman jakson 26 jäännöspäivää, saadaan 1,5 prosentin mukaista tulevan ajan karttuma-aikaa yhteensä 27 kk 1 pv.

$$\frac{27 + 1/30}{800} \times 12\,500 = 422{,}40 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 50 ja 60 ikävuosien täyttämispäivien välillä 6.5.2000 - 5.5.2010 = 10 v = 120 kk eli 1,2 prosentin karttumaan on oikeus 120 kuukaudelta.

$$\frac{120}{1000} \times 12\,500 = 1\,500 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 60 ja 65 ikävuosien täyttämispäivien välillä 6.5.2010 - 5.5.2015 = 5 v = 60 kk eli 0,8 prosentin karttumaan on oikeus 60 kuukaudelta.

$$\frac{60}{1500} \times 12\,500 = 500 \text{ mk/kk}$$

Työntekijän työkyvyttömyyseläke on 3 968,75 + 422,40 + 1 500 + 500 = 6 391,15 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 1.7. Eläkkeen karttuminen, kun työsuhde päättyy ja eläketapahtuma sattuu vuonna 1997

Työntekijä on syntynyt 5.5.1950 ja on työsuhteessa 1.8.1976 - 26.10.1997. Työsuhteen eläkepalkka on 12 500 mk/kk. Työntekijän työkyvyttömyys alkaa 27.10.1997.

Työsuhdeaika, jolta eläke karttuu 1,5 prosentin mukaan, on 1.8.1976 - 26.10.1997 = 21 v 2 kk 26 pv = 254 kk. Jäännöspäivät siirretään seuraavaan jaksoon.

$$\frac{254}{800} \times 12\,500 = 3\,968{,}75 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 50 ikävuoden täyttämispäivään asti on 27.10.1997 - 5.5.2000 = 2 v 6 kk 9 pv = 30 kk 9 pv + 26 pv = 31 kk 5 pv eli 1,5 pro-

sentin karttumaan on oikeus 31 kuukaudelta. Jäännöspäivät siirretään seuraavaan jaksoon.

$$\frac{31}{800} \times 12\,500 = 484{,}38 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 50 ja 60 ikävuosien täyttämispäivien välillä 6.5.2000 - 5.5.2010 = 10 v = 120 kk eli 1,2 prosentin karttumaan on oikeus 120 kuukaudelta. Jäännöspäivät eivät enää vaikuta eläkkeen määrään.

$$\frac{120}{1000} \times 12\,500 = 1\,500 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 60 ja 65 ikävuosien täyttämispäivien välillä 6.5.2010 - 5.5.2015 = 5 v = 60 kk eli 0,8 prosentin karttumaan on oikeus 60 kuukaudelta.

$$\frac{60}{1500} \times 12\,500 = 500 \text{ mk/kk}$$

Työntekijän työkyvyttömyyseläke on 3 968,75 + 484,38 + 1500 + 500 = 6 453,13 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.4 TEL-indeksi

Eläkkeet, eläkepalkat ja eläkkeen perusteena olevat työtulot on sidottu TEL-indeksiin, mikä tarkoittaa sitä, että eläkkeet tarkistetaan vuosittain hinta- ja palkkatasossa tapahtuneiden prosenttimuutosten mukaan. Myös työeläkelaeissa mainitut markkamäärät on sidottu TEL-indeksiin. Alkuperäiset markkamäärät TEL:ssä ovat vuoden 1966 indeksissä 142 (lukuunottamatta TEL 19 d § 4 mom. viivästyskorotuksesta, jossa ind. 1006).

Vuodesta 1996 lähtien käytössä on ollut kaksi eri indeksisarjaa, toinen alle 65- ja toinen yli 65-vuotiaille. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa vuosittain nämä kaksi indeksipistelukua hinta- ja palkkatasomuutoksen perusteella (ks. liite 1).

Ensimmäinen indeksipisteluku, **työikäisen indeksi**, on tarkoitettu ns. työikäisten eläkkeiden, eläkepalkkojen ja eläkkeen perusteena olevien työtulojen tarkistamiseen. Tätä indeksiä käytetään sen vuoden loppuun, jona työntekijä täyttää 65 vuotta. Tähän indeksiin palkkojen ja hintojen muutos vaikuttavat samalla painolla.

Toinen indeksipisteluku on tarkoitettu eläkkeiden tarkistamiseen sen vuoden jälkeen, jona työntekijä on täyttänyt 65 vuotta ja se on nimeltään

eläkeikäisen indeksi. Tässä indeksissä hintojen muutoksella on suurempi paino kuin palkkojen muutoksella.

Indeksitarkistus suoritetaan siten, että tarkistettava markkamäärä kerrotaan osamäärällä, jossa jaettavana on sen vuoden indeksipisteluku, johon markkamäärä halutaan muuttaa (maksuvuosi) ja jakajana sen vuoden indeksipisteluku, josta markkamäärä muutetaan (lähtövuosi).

Työikäisen indeksitarkistus:

$$\frac{\text{Markka-}}{\text{määrä}} \times \frac{\text{Työikäisen indeksi maksuvuotena}}{\text{Työikäisen indeksi lähtövuotena}}$$

Eläkeikäisen indeksitarkistus:

$$\frac{\text{Markka-}}{\text{määrä}} \times \frac{\text{Eläkeikäisen indeksi maksuvuotena}}{\text{Eläkeikäisen indeksi lähtövuotena}}$$

Kun markkamääriä joudutaan tarkistamaan yli koko sen vuoden, jolloin työntekijä täytti 65 vuotta, joudutaan käyttämään kumpaakin indeksiä. Näin tehdään silloin, kun eläke myönnetään takautuvasti ajalta ennen 65 vuoden iän täyttämisvuoden alkua ja sitä aletaan maksaa 65 vuoden iän täyttämisvuoden jälkeen, tehdään uusi yhteensovitus 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen tai eläkesovitus sen vuoden jälkeen, jona edunjättäjä olisi täyttänyt 65 vuotta.

Markkamäärä tarkistetaan ensin lähtövuodesta työntekijän 65 vuoden iän täyttämisvuoden työikäisen indeksiin. Saatu tulos kerrotaan sen jälkeen osamäärällä, jossa jakajana on eläkeikäisen indeksi työntekijän 65 vuoden iän täyttämisvuodelta ja jaettavana maksuvuoden eläkeikäisen indeksi (ks. lisäesimerkki 11.1). (A 44/95)

$$\frac{\text{Markka-}}{\text{määrä}} \times \frac{\text{Työikäisen ind. 65 ikävuotena}}{\text{Työikäisen ind. lähtövuotena}} \times \frac{\text{Eläkeikäisen ind. maksuvuotena}}{\text{Eläkeikäisen ind. 65 ikävuotena}}$$

Tarkistettaessa indeksillä laissa mainittuja markkamääriä, otetaan lähtövuodeksi aina se vuosi, jonka tasossa markat on laissa ilmoitettu. Kun tarkistetaan maksussa olevia eläkkeitä, maksussa olevaa eläkettä korotetaan aina seuraavaan vuoteen, eli lähtövuosi ja maksuvuosi ovat peräkkäisiä vuosia.

Eläkkeisiin tehdään indeksitarkistus vuosittain 1. tammikuuta lukien. Indeksipisteluvut ilmoitetaan ETK:n yleiskirjeellä marras-joulukuussa sen jälkeen, kun STM on vahvistanut indeksipisteluvut.

Esimerkki 1.8. Työikäisen indeksitarkistus

Vuonna 1934 syntyneen eläkkeensaajan työttömyyseläke vuoden 1997 työikäisen indeksissä 1791 on 4 200 mk/kk. Vuoden 1998 indeksi on 1825, jolloin eläke vuonna 1998 on

$$\frac{1825}{1791} \times 4\,200 = 4\,279{,}73 \text{ mk/kk.}$$

Esimerkki 1.9. Eläkeikäisen indeksitarkistus

Vuonna 1926 syntyneen eläkkeensaajan vanhuuseläke vuoden 1995 indeksitasossa 1712 on 3 900 mk/kk. Vuonna 1996 se on eläkeikäisen indeksissä

$$\frac{1737}{1712} \times 3\,900 = 3\,956{,}95 \text{ mk/kk.}$$

Vuonna 1997 eläke on

$$\frac{1754}{1737} \times 3\,956{,}95 = 3\,995{,}68 \text{ mk/kk.}$$

1.5 Eläkepalkka

1.5.1 Eläkepalkkaan luettavat ansiot

Eläkepalkka määräytyy kustakin työsuhteesta erikseen siitä työansiosta, jonka katsotaan olevan vastiketta tehdystä työstä. Sitä ovat normaalin aika- tai urakkapalkan lisäksi mm. palvelurahat, luontoisedut, erilaiset lisät ja korvaukset, lomarahat, palkkaturvalain mukaiset korvaukset, aloitepalkkiot, tulospalkkiot, työntekijälle otetun säästöhenkivakuutuksen ja eräin edellytyksin yksilöllisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut. Ansiot otetaan huomioon myös ajalta ennen 23 ikävuoden täyttämistä.

Työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosiloman korvausta ei oteta mukaan eläkepalkkaa laskettaessa. Myöskään vahingonkorvaukset, työsuhdekeksintökorvaukset, rojaltit eivätkä kulukorvaukset ole työstä saatua vastiketta. (A 8/90, LA 3/95)

1.5.2 Palkansaajan työeläkemaksun vaikutus

Eläkepalkan määräämisen perusteena olevien kalenterivuosien ansioista vähennetään kunkin vuoden palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä (**palkansaajan työeläkemaksuvähennys**). Vähennyksen määrä saadaan kertoimen perusteella, joka ilmoitetaan seuraavan vuoden indeksipisteluvun yhteydessä marras-joulukuussa. Vähennys tehdään ensimmäisen kerran vuoden 1996 ansioista. Vähennyskertoimet ovat liitteessä 1.

Esimerkki 1.10. Palkansaajan työeläkemaksun vaikutus eläkepalkan laskentaan mukaan otettavien vuosien ansioihin

Työntekijän ansiot vuosina 1996 - 1998 vuoden 1998 työikäisen indeksitasossa ovat

v. 1996 = 123 500 mk
v. 1997 = 125 600 mk
v. 1998 = 132 500 mk.

Eläkepalkan laskennassa käytetään ansioita, joista on tehty palkansaajan työeläkemaksuvähennys seuraavasti:

v. 1996 = 123 500 - (123 500 x 0,0343) = 123 500 - 4 236,05 = 119 263,95 mk/v
v. 1997 = 125 600 - (125 600 x 0,045) = 125 600 - 5 652 = 119 948 mk/v
v. 1998 = 132 500 - (132 500 x 0,047) = 132 500 - 6 227,50 = 126 272,50 mk/v

1.5.3 Eläkepalkan laskenta

Eläkepalkan laskenta muuttui huomattavasti vuoden 1996 alusta. Aikaisemman työsuhteen neljän viimeisen työvuoden sijaan eläkepalkka lasketaan nykyisten sääntöjen mukaan enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta edeltäneen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Eläkepalkan laskenta muuttuu kuitenkin asteittain siirtymäkauden aikana, jolloin eläkepalkan laskennassa joudutaan ottamaan huomioon sekä uudet, vuoden 1995 jälkeiset laskentasäännöt että vanhat laskentasäännöt ajalta ennen vuotta 1996.

Eläkepalkan laskentaan pitkissä työsuhteissa ei oteta eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta mukaan mikäli se on vajaa vuosi. Lyhyissä, enintään kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa sen sijaan otetaan myös vajaa päättymisvuosi mukaan eläkepalkan laskentaan. Työsuhde katsotaan päättyväksi eläkepalkkaa laskettaessa eläkeiän täyttämispäivänä, vaikka työoikeudellinen työsuhde jatkuisikin pidempään. Tällöin

eläkeiän täyttämisvuosi ei pitkissä työsuhteissa tule eläkepalkan laskentaan mukaan kuin niissä tapauksissa, joissa henkilö on syntynyt 30. tai 31.12.

Laskentasäännöt työsuhteissa, jotka päättyvät ennen vuotta 1996

Vuosina 1994-95 voimassa olleen laskentasäännön mukaan eläkepalkka laskettiin neljän viimeisen kalenterivuoden ansioista. Näistä neljästä vuodesta jätettiin pois se vuosi, jolloin keskikuukausiansiot olivat pienimmät ja se vuosi, jolloin keskikuukausiansiot olivat suurimmat. Eläkepalkka oli jäljelle jäävien, ansioiltaan kahden keskimmäisen kalenterivuoden keskimääräinen kuukausiansio. Eläketapahtumavuoden ansioita ei otettu huomioon, jos työsuhde eläketapahtumavuosi mukaan lukien oli jatkunut vähintään kolmen kalenterivuoden aikana ja työsuhde oli jatkunut eläketapahtumaan. Ennen vuotta 1994 eläketapahtumavuosi otettiin mukaan eläkepalkan laskentaan (ks. liite 12 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta). (A 42/93, A 45/95)

Jos eläkepalkan laskentaan mukaan otettavaa työsuhdeaikaa oli vähemmän kuin neljä täyttä vuotta, laskettiin eläkepalkka ennen vuotta 1996 voimassa olleiden sääntöjen mukaan seuraavasti:

Jos eläkepalkan laskentaan valittavaa työsuhdeaikaa oli ollut

* vain yhden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka oli sen vuoden keskimääräinen kuukausiansio.
* vain kahden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka oli näiden kahden vuoden keskimääräinen kuukausiansio.
* vain kolmena tai neljänä kalenterivuotena
  - ensimmäisen vuoden ansio otettiin huomioon vain, jos työsuhde oli silloin kestänyt vähintään kuusi kuukautta.
  - kolmesta kalenterivuodesta eläkepalkkaa laskettaessa jätettiin ottamatta huomioon se vuosi, jona ansio oli ollut pienin.

Laskentasäännöt 1.1.1996 jälkeen alkavissa työsuhteissa

Puhtaasti uuden laskentasäännön mukaan eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen ansioiden perusteella. Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, joina ansiot ovat alle puolet kaikkien vuosien keskiarvosta, voidaan jättää pois eläkepalkan laskennasta. Uusi laskentatapa on voimassa heti niissä työsuhteissa, jotka alkavat vuonna 1996 tai sen jälkeen.

Eläkepalkan laskennassa jätetään yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneen työsuhteen päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi pois laskennasta, jollei se ole kokonainen. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se päättyy 30.12 tai 31.12.

Kolmen vuoden aikana jatkuneissa tai sitä lyhyemmissä työsuhteissa myös vajaa päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi otetaan mukaan laskentaan. Tällaisen lyhyen työsuhteen jälkeen myönnetyssä vanhuuseläkkeessä ansiot ositetaan eläkeiän täyttämispäivään, jos työsuhde jatkuu yli eläkeiän.

Niitä enintään 10 vuotta, jotka valitaan eläkepalkan laskennan perusteeksi, kutsutaan **valintavuosiksi**. **Laskentavuosia** ovat sellaiset vuodet, joiden keskiarvona eläkepalkka lopulta lasketaan, kun valintavuosista on jätetty pois laskentaan kelpaamattomat enintään kolmasosa valintavuosista, joina ansiot ovat alle 50 % kaikkien vuosien keskiarvosta.

Kun valintavuosia on 1 tai 2, ei alle 50 %:n vuosia voi vähentää. Kun valintavuosia on 3, 4 tai 5, voidaan vähentää yksi vuosi. Kun valintavuosia on 6, 7 tai 8, voidaan vähentää kaksi alle 50 %:n vuotta ja kolme vuotta, kun valintavuosia on 9 tai 10. Ensimmäisen kerran alle 50 %:n vuosia voi vähentää, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 30.12.1996. (A 45/95, A 49/96)

Taulukko 1.1

Valintavuosien lukumäärä	Poisjätettäviä vuosia enintään
1 - 2	0
3 - 5	1
6 - 8	2
9 - 10	3

Valintavuosien ansiot tarkistetaan indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon, jonka jälkeen näistä indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään niihin kohdistuva palkansaajan työeläkemaksua vastaava vähennys.

Kuukausitasoinen eläkepalkka lasketaan lopuksi niin, että indeksillä tarkistetut laskentavuosien ansiot lasketaan yhteen, summa jaetaan näiden vuosien työssäolopäivien (vuodessa 360) yhteenlasketulla lukumäärällä ja osamäärä kerrotaan 30:llä (ks. lisäesimerkki 11.2).

Laskentasäännöt siirtymäkauden aikana, kun työsuhde oli voimassa 1.1.1996

Eläkepalkan laskentamuutos tulee voimaan asteittain vuoteen 2006 mennessä. Siirtymäkautena ovat voimassa sekä uudet että vanhat laskentasäännöt, jos työsuhde oli voimassa ja jatkui yli 1.1.1996.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla siten enintään neljä vuotta,

vuodet 1992-1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla korkeintaan 10.

Kuva 1.1

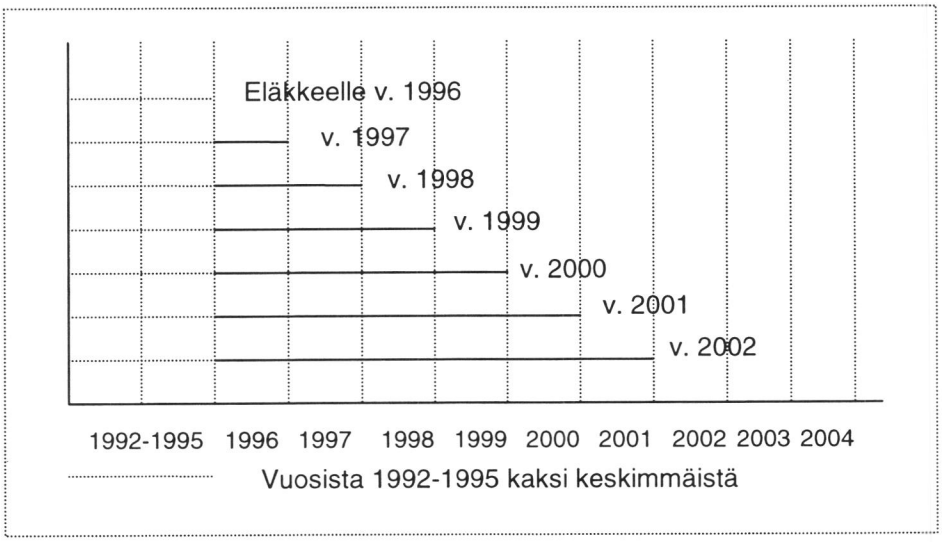

Laskentavuosiin otetaan mukaan ne kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 1.1. - 29.12.1996, eläkepalkka on aikaisemmilla säännöillä laskettu neljästä viimeisestä vuodesta kahden keskimmäisen vuosiansion kuukausikeskiarvo, koska eläketapahtumavuotta ei oteta mukaan. Kun eläketapahtuma sattuu tai yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde päättyy 30.12.1996 - 29.12.1997 (tai tehdään automaattinen katkaisu, ks. 1.7), valintavuosia ovat vuodet 1992-1996 ja laskentavuosia kaksi keskimmäistä ajalta 1992-1995 lisättynä vuodella 1996, ja niin edelleen.

Jos ajalta ennen 1.1.1996 tulee valintavuosiin mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti ikään kuin työsuhde olisi päättynyt vuoden 1995 lopussa. Kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi.

Valintavuosia voi olla enintään 10, joten siinä vaiheessa siirtymäkautta, kun vuoden 1995 jälkeisiä valintavuosia on seitsemän, voidaan ajalta ennen 1.1.1996 ottaa valintavuosiin mukaan enää kolme vuotta. Laskentavuosiin siltä ajalta tulevat mukaan silloin ne kaksi vuotta, joiden ansiot ovat korkeimmat. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on kahdeksan, voi ajalta ennen 1.1.1996 tulla mukaan kaksi valintavuotta, jotka ovat samalla myös laskentavuosia. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on 10, ei vuosia ajalta ennen 1.1.1996 oteta enää mukaan.

Kuva 1.2

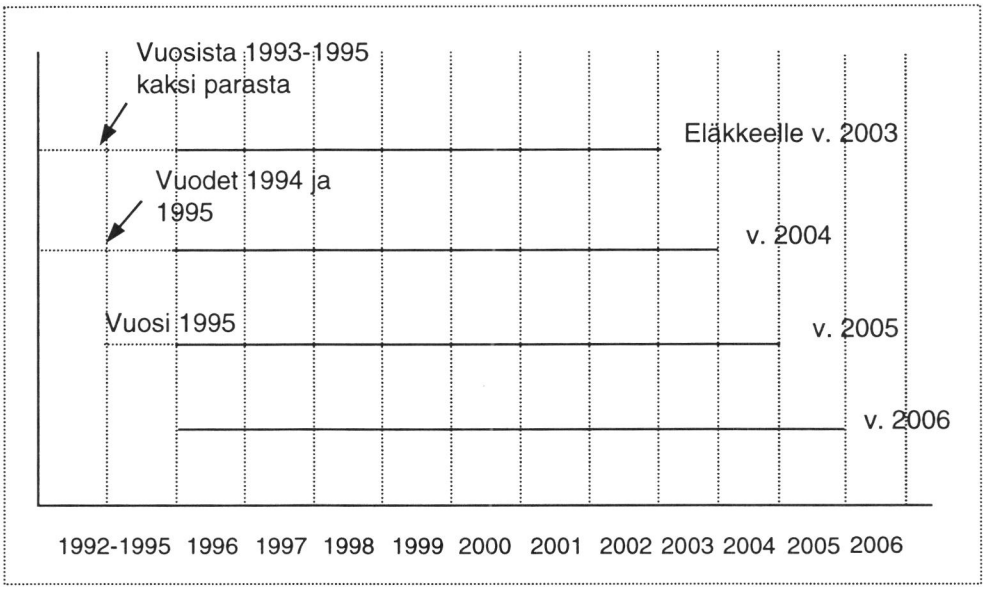

Esimerkki 1.11. Eläkepalkan laskenta siirtymäkaudella

Työntekijän työsuhde on alkanut vuonna 1990 ja päättyy 30.9.1998. Ansiot on tarkistettu päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot mk/v	Pv	Ansiot mk/kk
1992	120 000	360	10 000
1993	126 000	360	10 500
1994	108 000	360	9 000
1995	114 000	360	9 500
1996	132 000	360	11 000
1997	138 000	360	11 500

Eläkepalkan laskentaan otetaan ajalta ennen vuotta 1996 mukaan vuodet 1992 ja 1995.

1992	120 000	360	10 000
1995	114 000	360	9 500
1996	132 000	360	11 000
1997	138 000	360	11 500
	504 000	1440	

$$\text{Eläkepalkka on } 30 \times \frac{504\,000}{1440} = 10\,500 \text{ mk/kk}$$

Siirtymäkaudella vuotta 1996 edeltäviä valintavuosia käsitellään hieman eri tavalla kuin vuoden 1995 jälkeisiä valintavuosia, kun sovelletaan alle 50 %:n poistosääntöä. Sen keskiarvon laskentaan, josta 50 %:n raja lasketaan otetaan mukaan vuotta 1996 edeltävät laskentavuodet (korkeintaan kaksi) ja vuoden 1995 jälkeiset valintavuodet. Näitä kutsutaan jatkossa keskiarvon laskentavuosiksi. Näiden keskiarvon laskentavuosien kokonaismäärästä lasketaan se kolmasosa vuosista, jotka voidaan vähentää. Vähentää voi kuitenkin vain vuoden 1995 jälkeisiä, 50 % alittavia vuosia. Eli vuoden 1995 jälkeisistä eläkepalkan valintavuosista ansiotasoltaan alle 50 %:n vuosia voi vähentää enintään kolmanneksen kaikista keskiarvon laskentavuosista. (ks. esimerkki 1.12 ja kuva 1.3)

Kuva 1.3

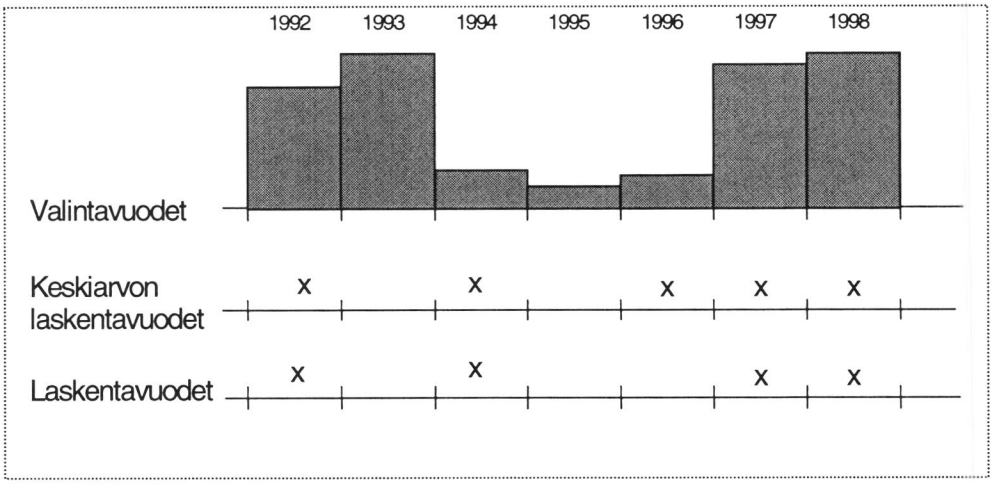

Esimerkki 1.12. Alle 50 %:n ansiovuoden vähentäminen

Työntekijän työsuhde on alkanut 1.6.1980 ja se päättyy 17.2.1999. Ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot mk/v	Pv	Ansiot mk/kk
1992	120 000	360	10 000
1993	126 000	360	10 500
1994	108 000	360	9 000
1995	114 000	360	9 500
1996	132 000	360	11 000
1997	30 000	360	2 500
1998	144 000	360	12 000

Laskentavuosiin otetaan mukaan vuodet 1992 ja 1995 ajalta ennen 1.1.1996. Lasketaan keskiarvon laskentavuosien ansioiden keskiarvo 50 %:n vertailua varten. Vajaata vuotta 1999 ei oteta mukaan.

1992	120 000	360	10 000
1995	114 000	360	9 500
1996	132 000	360	11 000
1997	30 000	360	2 500
1998	144 000	360	12 000
	540 000	1800	

$$30 \times \frac{540\,000}{1800} = 9\,000 \text{ mk/kk}$$

50 %:n raja: 0,5 x 9 000 = 4 500 mk/kk

Viidestä ansiovuodesta voidaan jättää pois yksi vuoden 1995 jälkeinen vuosi. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1992 ja 1995 sekä 1996 ja 1998 keskiarvona.

1992	120 000	360	10 000
1995	114 000	360	9 500
1996	132 000	360	11 000
1998	144 000	360	12 000
	510 000	1440	

Eläkepalkka on $30 \times \frac{510\,000}{1440} = 10\,625$ mk/kk.

Lyhyissä, enintään kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa, jotka päättyvät vuonna 1996, myös vajaa vuosi 1996 otetaan eläkepalkan laskentaan mukaan. Eläkepalkan laskentavuosia ovat ne kaksi tai yksi vuotta ajalta ennen vuotta 1996, joista eläkepalkka olisi aikaisempien sääntöjen mukaankin laskettu (olettaen, että työsuhde olisi päättynyt vuoden 1995 lopussa) ja vajaa vuosi 1996 (A 23/97).

Esimerkki 1.13. Lyhyen työsuhteen eläkepalkka

Työntekijän työsuhde on alkanut 1.3.1994 ja päättynyt 10.5.1996. Palkansaajan työeläkemaksuvähennys tehdään ensimmäisen kerran vuonna 1996. Vähennyskerroin on silloin 0,0343.

Vuosi	Ansiot mk/v	Ind.	Ansiot mk/v v. 96 ind.	Ansiot mk/v -PTEL	Pv	Ansiot mk/kk
1994	120 000	1688	125 118,48	125 118,48	300	12 511,85
1995	150 000	1712	154 205,61	154 205,61	360	12 850,47
1996	60 000	1760	60 000,00	57 942,00	130	13 371,23
				337 266,09	790	

Vuoden 1996 palkansaajan työeläkemaksuvähennys tehdään seuraavasti:

60 000 - (60 000 x 0,0343) = 57 942 mk/v.

Eläkepalkka on indeksitarkistettujen ja palkansaajan työeläkemaksulla vähennettyjen ansioiden keskimäärä kuukautta kohden

$$30 \times \frac{337\,266{,}09}{790} = 12\,807{,}57 \text{ mk/kk.}$$

Eläkepalkan laskennan eteneminen

* Otetaan valintavuosiin mukaan työsuhteen päättymistä edeltäneet enintään 10 viimeistä kalenterivuotta, joista enintään neljä ajalta ennen vuotta 1996.
* Tarkistetaan ansiot työsuhteen päättymisvuoden tasoon työikäisen indeksillä
* Vähennetään vuosiansioista kyseisten vuosien palkansaajan työeläkemaksua vastaava vähennys (vuodesta 1996 lähtien).
* Muutetaan indeksitarkistetut ja palkansaajan työeläkemaksulla vähennetyt vuosiansiot kuukausitasoisiksi jakamalla vuosiansiot näihin vuosiin sisältyvien työsuhteen päivien lukumäärällä ja kertomalla 30:llä.
* Lasketaan 50 %:n vertailua varten keskimääräinen kuukausiansio laskemalla yhteen kaikki keskiarvon laskentavuosiin sisältyvät vuosiansiot ja jakamalla ne näihin vuosiin sisältyvien työsuhteen

päivien lukumäärällä ja kertomalla 30:llä. Näin saatu keskikuukausiansio kerrotaan 0,5:llä, jolloin saadaan 50 %:n raja.

* Jätetään vuoden 1995 jälkeisistä valintavuosista alle 50 %:n ansiovuodet pois, enintään kuitenkin 1/3 keskiarvon laskentavuosien lukumäärästä. Jäljelle jääviä vuosia kutsutaan laskentavuosiksi yhdessä niiden ennen vuotta 1996 olevien enintään kahden vuoden kanssa, jotka vanhojen sääntöjen mukaan olisi otettu mukaan lopullisen eläkepalkan laskentaan.
* Lasketaan eläkepalkka, joka on laskentavuosien ansioiden keskiansio kuukautta kohden.

1.5.4 Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan

Tasoituspalkka

Jos tuleva aika on liitettävä alle kuusi kuukautta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen, tulevan ajan eläkepalkka lasketaan tarkastelujaksolta (ks. seuraava kappale) useamman eläketapahtumaa edeltäneen työsuhteen eläkepalkkojen painotettuna keskiarvona, eli ns. tasoituspalkkana. Tasoituspalkkaa laskettaessa otetaan huomioon sekä TEL-ansiorajamäärän ylittävät että alittavat työsuhteet.

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhdeaikaa otetaan huomioon tarkastelujaksolta täysinä kuukausina eläketapahtumasta taaksepäin työsuhteiden päättymisjärjestyksessä enintään 12 kuukautta. Tarkastelujakso on pääsääntöisesti kaksi vuotta, eli aikaisemmin käsitelty jälkikarenssiaika ja sitä edeltävä vuosi. Aika voi olla pidempikin, jos jälkikarenssia pidentävät liitteessä 3 mainitut etuudet. Yli 500 työttömyyspäivien eli ns. lisäpäivien osalta tarkastelujakso on aika eläketapahtumasta 1. lisäpäivään sekä jälkikarenssiaika ja sitä edeltävä vuosi laskettuna 1. lisäpäivästä taaksepäin (ks. lisäesimerkki 11.3). (A 14/89, LA 4/98)

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen

Eläkepalkka voidaan myös määritellä muiden kuin pääsäännön mukaisten viimeisten vuosien ansioista. Jos ansiot ovat esimerkiksi sairauden takia alentuneet merkittävästi siten, että eläkepalkka ei vastaa työntekijän vakiintunutta ansiotasoa, voidaan eläkepalkka tarkistaa eläketapahtuman yhteydessä harkinnanvaraisesti. Ansioiden alentumisella täytyy kuitenkin olla olennainen vaikutus eläketurvaan, jotta harkinnanvaraista tarkistusta voidaan soveltaa. (A 7/89, A 45/95)

Harkinnanvaraista eläkepalkan tarkistusta voidaan soveltaa vuorotteluvapaan vuoksi silloin, kun työsuhde päättyy työntekijästä itsestään riippumattomista syistä, ei kuitenkaan osa-aika- ja vanhuuseläkkeelle siirtymisen vuok-

si (A 17/96, LA 3/96). Samoin harkinnanvarainen tarkistus voi tulla kyseeseen myös osa-aikalisää saaneen työntekijän eläkepalkkaan (A 6/98).

Lapsenhoitoaika

Jos eläkepalkan määräämisen perusteena oleviin vuosiin sisältyy palkatonta lapsenhoitoaikaa, niin eläkepalkka lasketaan viimeisten sellaisten vuosien perusteella, joihin sitä ei sisälly. Eläkepalkka lasketaan kuitenkin normaalisäännön mukaan, jos se siten muodostuu suuremmaksi (ks. lisäesimerkki 11.4). (A 26/90, A 45/95, A 23/97)

1.6 Eläkkeen korotukset

1.6.1 Työeläkelisä

Muuta kuin osa-aikaeläkettä korotetaan työeläkelisällä, jos työntekijä on saanut kappaleessa 1.2.4 mainittuja etuuksia (mainittu myös liitteessä 3). Nämä etuudet eivät kuitenkaan oikeuta työeläkelisään, jos etuus on maksettu

* ajalta ennen sitä kalenterivuotta, jona työntekijä on täyttänyt 23 vuotta,
* eläketapahtumavuodelta,
* ennen 1.1.1967,
* kalenterivuodelta (tai ennen sitä), jona työntekijällä on ollut ensimmäinen työeläkkeeseen oikeuttava työ- tai virkasuhde tai yrittäjätoiminta,
* sellaiselta kalenterivuodelta, jonka ajan työntekijä on ollut kokonaan työeläkelakien mukaisessa työ- tai virkasuhteessa tai yrittäjänä, jollei hän ole samana kalenterivuonna ollut myös LEL:n piiriin kuuluvissa töissä (ks. luku 2) ja ansainnut LEL:n mukaista palkkaa vähintään LEL:n alempaa rajamäärää (ks. liite 5).

Lisäksi ennen 1.1.1994 maksettuja koulutus- ja kuntoutusetuuksia ei oteta huomioon työeläkelisää laskettaessa. (A 31/93)

Työeläkelisän laskeminen

Työeläkelisään oikeuttavat etuuskuukaudet lasketaan etuuslajeittain etuuspäivien perusteella. Etuuskuukausia määrättäessä päivien jakajana käytetään kunkin etuuslajin osalta niiden päivien lukumäärää, joilta etuutta enintään keskimäärin voidaan maksaa kuukaudessa (mainittu liitteessä 3). Ainoastaan täydet kuukaudet otetaan huomioon. Esimerkiksi työttömyyspäivärahojen osalta jakaja on 22.

$$\text{Työttömyyskuukaudet} = \frac{\text{Työttömyyspäivät}}{22}$$

Työeläkelisä lasketaan siten, että eläkkeen määrä kerrotaan eri etuuslajien yhteenlaskettujen etuuskuukausien lukumäärällä. Näin saatu tulo jaetaan luvulla, joka saadaan, kun etuuskuukausien lukumäärä vähennetään niiden täysien kuukausien lukumäärästä, jotka sisältyvät aikaan henkilön 23 vuoden iän täyttämisestä 65 vuoden iän täyttämiseen (aikaisintaan kuitenkin 1.7.1962 alkaen). Vuoden 1996 jälkeinen työeläkelisään oikeuttava aika kerrotaan kuitenkin luvulla 0,8 työeläkelisää laskettaessa. Kunkin etuuslajin mahdolliset jäännöspäivät lasketaan etuuslajeittain yhteen. Jos yhteenlasketuista päivistä muodostuu kokonainen kuukausi, lisätään se ennen vuotta 1997 kertyneiden kuukausien määrään (yhdessä kalenterivuodessa on kuitenkin korkeintaan 12 etuuskuukautta). (A 2/97)

Työeläkelisä on tällöin

$$\frac{\text{Työeläkelisäkuukaudet ennen 1.1.97} + 0{,}8 \times \text{työeläkelisäkuukaudet 1.1.97 alk.}}{\text{(aika 1.7.62/23 v. - 65 v.) - työeläkelisäkuukausien summa}} \times \text{eläke}$$

Etuuspäivät otetaan huomioon enintään 64 vuoden iän täyttämisvuoden loppuun. Työeläkelisä lasketaan ennen mahdollista lapsikorotusta, yhteensovitusta, varhennusta ja lykkäystä.

Työeläkelisäprosentti on valmiiksi laskettuna Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriotteella työntekijöiden ja yrittäjien osalta erikseen (ks. laskemisen eroista luvut 5 YEL ja 6 MYEL).

Esimerkki 1.14. Työeläkelisän laskeminen

Henkilö on syntynyt 2.9.1947. Hän tulee työkyvyttömäksi 1.3.2000. TEL-eläkkeen määrä on 5 000 mk/kk.

Työttömyyspäivärahapäivät:
ennen 1.1.1997

v. 1994	116 pv	
v. 1995	59 pv	
	175 pv	: 22 = 7 kk 21 pv

jälkeen 31.12.1996

v. 1997	80 pv	
v. 1998	55 pv	
	135 pv	: 22 = 6 kk 3 pv
		24 pv : 22 = 1 kk

Työttömyyspäivärahapäivien jäännöspäivistä (21 + 3 = 24) muodostunut kuukausi lisätään työttömyyspäivärahaetuuskuukausiin ennen 1.1.1997.

Kuntoutusetuudet:
ennen 1.1.1997
v. 1996 23 pv : 30 = 0 kk 23 pv

jälkeen 31.12.1996
v. 1998 50 pv
v. 1999 120 pv
170 pv : 30 = 5 kk 20 pv
43 pv : 30 = 1 kk

Kuntoutusetuuksien jäännöspäivistä (23 + 20 = 43) muodostuu 1 kuntoutusetuuskuukausi ajalle ennen 1.1.1997.

TEL-eläkkeen työeläkelisäkerroin:

Aika 23 vuoden täyttämisestä eläkeikään 2.9.1970 - 2.9.2012 = 504 kk

$$\frac{(7 + 1 + 1) + 0{,}8 \times (6 + 5)}{504 - 20} = 0{,}0368$$

TEL-eläkkeen työeläkelisä = 0,0368 x 5 000 = 184,00 mk/kk.

1.6.2 Lapsikorotus

Jos ennen 1.1.1939 syntyneellä eläkkeensaajalla tai hänen puolisollaan on sellainen alle 18-vuotias lapsi, jolla olisi eläkkeensaajan jälkeen oikeus perhe-eläkkeeseen (ks. luku 8 Perhe-eläke), lisätään eläkkeeseen lapsikorotus. Sen suuruus määräytyy eläkkeensaajan syntymävuoden perusteella liitteenä 2 olevan taulukon mukaan. Kahdesta tai useammasta lapsesta korotus on kaksinkertainen.

Esimerkki 1.15. Lapsikorotuksen laskenta

Eläkkeensaaja on syntynyt 15.12.1937. Hänen TEL:n mukainen yhteensovittamaton työkyvyttömyyseläkkeensä on 4 798,23 mk/kk. Hänellä on kaksi alle 18-vuotiasta lasta.

Vuonna 1937 syntyneelle TEL-lapsikorotus on 2 %. Kahdesta lapsesta korotus on kaksinkertainen:

2 x 0,02 x 4 798,23 mk/kk = 191,93 mk/kk.

Työkyvyttömyyseläke + lapsikorotus = 4 798,23 + 191,93 = 4 990,16 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.6.3 Lykkäyskorotus

Yhteensovitettuun vanhuuseläkkeeseen lasketaan lykkäyskorotus, joka on 1 % eläkkeen määrästä kuukautta kohden, jos työntekijä lykkää vanhuuseläkkeelle jäämistä yli 65 vuoden iän täyttämisen (ks. kohta 1.9.3 Lykätty vanhuuseläke).

1.7 Automaattinen katkaisu

Automaattisen katkaisun tarkoituksena on estää eläketurvan heikentyminen vanhemmalla iällä ansioiden mahdollisen alenemisen vuoksi. Automaattinen katkaisu tarkoittaa sitä, että työsuhde katkaistaan eläkkeen laskemista varten automaattisesti katkaisun edellytysten täytyttyä, vaikka työoikeudellinen työsuhde jatkuukin.

Automaattinen katkaisu tehdään aikaisintaan sen vuoden lopussa, jona työntekijä täyttää 54 vuotta, ja viimeistään sen vuoden lopussa, jona hän täyttää 62 vuotta. Lisäksi edellytetään, että työntekijän työsuhde on kestänyt yhdenjaksoisesti 10 vuotta. Jos siis työntekijälle tulee kymmenen vuotta työsuhdeaikaa täyteen esimerkiksi 58-vuotiaana, katkaisu tehdään sen vuoden lopussa, jona työntekijä täyttää 58 vuotta. Automaattinen katkaisu on voitu tehdä kuitenkin aikaisintaan 31.12.1994. Osa-aikaeläkkeen vakiintunutta ansiotasoa laskettaessa automaattista katkaisua ei oteta huomioon (A 8/98).

Katkaisun jälkeen työsuhteesta muodostuu eläkkeen laskentaa varten kaksi erillistä työsuhdetta. Eläketurva määräytyy näistä työsuhdejaksoista kuten kahdesta erillisestä TEL-työsuhteesta.

Eläke lasketaan vertailun vuoksi myös yhdenjaksoisesta työsuhteesta niin kuin katkaisua ei olisi tehtykään. Sitä verrataan katkaistun työsuhteen kummankin osan yhteenlaskettuun eläkkeeseen. Se, kummalla tavalla laskettuna eläke on suurempi, määrää katkaistun työsuhteen eläkepalkan. Jos yhdenjaksoisen työsuhteen eläkepalkan perusteella laskettu eläke on suurempi, otetaan sen eläkepalkka kummankin katkaistun osan eläkepalkaksi. Jos taas erillisten työsuhdejaksojen eläkepalkkojen perusteella laskettu eläke yhteensä on suurempi, pidetään työsuhdejaksojen eläkepalkkoina niiden erillisiä eläkepalkkoja.

Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1994 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti vanhan eläkepalkan laskentasäännön mukaan ja katkaisun jälkeen siirtymäkauden säännön mukaan. Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1995 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti samoin vanhan eläkepalkan laskentasäännön mukaan ja katkaisun jälkeen uusien sääntöjen mukaan.

Katkaisu poistetaan, jos katkaisun jälkeinen työsuhdejakso päättyy ennen kuin kuukausi on kulunut katkaisusta. (A 30/93)

Kuva 1.4

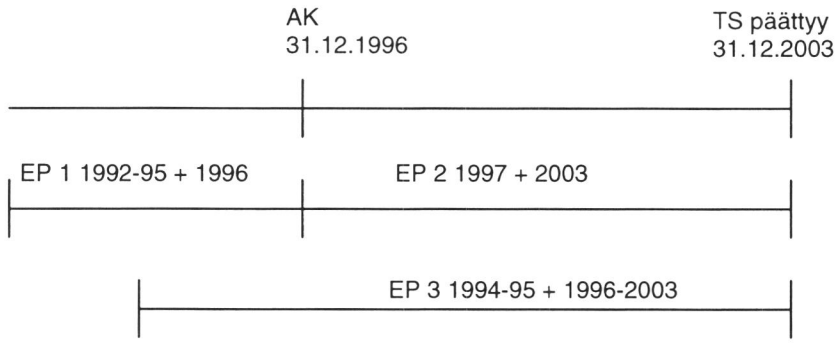

Esimerkki 1.16. Automaattinen katkaisu

Työntekijä on syntynyt 10.10.1939. Työsuhde on alkanut 1.1.1985 ja siihen on tehty automaattinen katkaisu 31.12.1994. Työsuhde päättyy 30.6.1997. Ansiot on tarkistettu työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot mk/v	Pv	Ansiot mk/kk
1991	133 200	360	11 100
1992	120 000	360	10 000
1993	108 000	360	9 000
1994	98 400	360	8 200
1995	111 600	360	9 300
1996	114 000	360	9 500
1997	56 400	180	9 400

I jakso: Eläkepalkka ajalta ennen katkaisua vuosista 1991-1994 lasketaan vuosien 1992 ja 1993 keskiarvona.

$$30 \times \frac{120\,000 + 108\,000}{720} = 9\,500 \text{ mk/kk}$$

II jakso: Eläkepalkka katkaisun jälkeiseltä jaksolta lasketaan vuosien 1995-1997 keskiarvona.

1995	111 600	360	9 300
1996	114 000	360	9 500
1997	56 400	180	9 400
	282 000	900	

$$30 \times \frac{282\,000}{900} = 9\,400 \text{ mk/kk}$$

Kun eläkepalkka lasketaan ilman katkaisua, tulee vanhalta ajalta laskentavuosiin mukaan vuodet 1993 ja 1995. Vajaa päättymisvuosi ei tule mukaan.

1993	108 000	360	9 000
1995	111 600	360	9 300
1996	114 000	360	9 500
	333 600	1080	

Eläkepalkka ilman katkaisua on $30 \times \frac{333\,600}{1080} = 9\,266{,}67$ mk/kk

Eläke työsuhdejaksoista I ja II:

$$\frac{120}{800} \times 9\,500 = 1\,425{,}00 \text{ mk/kk}$$

$$\frac{30}{800} \times 9\,400 = 352{,}50 \text{ mk/kk}$$

Yhteensä 1 777,50 mk/kk

Eläke yhdenjaksoisesta työsuhteesta:

$$\frac{150}{800} \times 9\,266{,}67 = 1\,737{,}50 \text{ mk/kk}$$

Koska erillisten työsuhdejaksojen yhteenlaskettu eläke on suurempi kuin yhdenjaksoisesta työsuhteesta laskettu eläke, lasketaan työsuhdejaksot erillisinä niiden omien eläkepalkkojen perusteella. Eläketapahtuman yhteydessä lasketaan uudelleen kummalla tavalla laskettu eläke on parempi, koska silloin tarkasteluun voi tulla mukaan tuleva aika.

1.8 Tekninen katkaisu

Jos työntekijä työsuhteen jatkuessa siirtyy täysiaikaisesta työstä osa-aikaiseen tai päinvastoin, työsuhde voidaan jakaa erillisiksi työsuhdejaksoiksi. Tätä kutsutaan tekniseksi katkaisuksi. (4/85)

Työsuhteen teknisen katkaisun edellytyksenä on, että

* työsuhde on jatkunut ainakin kolme vuotta ennen ajankohtaa, josta katkaisu tehdään (myös automaattisen katkaisun jälkeen),
* työntekijällä on säännöllisenä pidettävä työaika, jossa on tapahtunut muutos,
* työajan muutoksen yhteydessä palkka on alentunut vähintään yhdellä neljänneksellä tai noussut yhdellä kolmanneksella aikaisemmasta,
* työajan muutos ei ole tarkoitettu tilapäiseksi.

Tekninen katkaisu poistetaan, jos eläketapahtuma sattuu ennen kuin kaksi vuotta on kulunut teknisestä katkaisusta. Työsuhteen kesto teknisen katkaisun jälkeen ei vaikuta teknisen katkaisun poistoon.

Edellisessä kappaleessa selostetun automaattisen katkaisun edellytyksenä oleva kymmenen vuoden työsuhdeaika lasketaan mahdollisesta teknisestä katkaisusta eteenpäin.

Esimerkki 1.17. Tekninen katkaisu

Vuonna 1946 syntynyt työntekijä on ollut TEL-työsuhteessa 1.10.1988 alkaen. Työntekijä siirtyi 1.5.1993 päätoimisesta työstä osa-aikaiseen työhön. Päätoimisen työn palkka ennen muutosta on 12 500 mk/kk ja osa-aikaisen työn palkka on 8 200 mk/kk. Osa-aikatyösuhde päättyy 18.6.1997.

Työsuhde jaetaan erillisiksi työsuhdejaksoiksi ja eläke lasketaan kummastakin erikseen. Työsuhdejakson 1.10.1988 - 30.4.1993 eläkepalkka on 12 500 mk/kk.

$$\text{Eläke} = \frac{55 \times 12\,500}{800} = 859{,}38 \text{ mk/kk.}$$

Työsuhdejakson 1.5.1993 - 18.6.1997 eläkepalkka on 8 200 mk/kk.

$$\text{Eläke} = \frac{49 \times 8\,200}{800} = 502{,}25 \text{ mk/kk.}$$

1.9 Eläkelajit

Työeläkelakien mukaan eläke voidaan myöntää vanhuuden, työkyvyttömyyden, työttömyyden ja kuoleman perusteella. TEL:n osa-aikaeläke käsitellään, kuten perhe-eläkekin, omassa luvussaan myöhemmin.

1.9.1 Vanhuuseläke

Yleinen vanhuuseläkeikä on 65 vuotta. Työntekijällä on oikeus vanhuuseläkkeeseen hänen täytettyään eläkeiän. Työsuhteen, josta työntekijä jää vanhuuseläkkeelle, täytyy kuitenkin olla päättynyt ennen kuin eläke myönnetään. Vanhuuseläke alkaa yleensä eläkeiän täyttämisen jälkeisen kalenterikuukauden ensimmäisenä päivänä, jos vanhuuseläkehakemus on tehty kolmen kuukauden sisällä työsuhteen päättymisestä.

Esimerkki 1.18. Vanhuuseläkkeen laskeminen päivätekniikalla

Työntekijä on syntynyt 6.6.1934. Hänen TEL-työsuhteensa on alkanut 7.2.1991 ja päättyy 6.6.1999. Työsuhteen eläkepalkka on 10 000 mk/kk. Aikaisemmista työsuhteista on karttunut eläkettä 4 000 mk/kk.

1,5 prosentin karttuminen:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 7.2.1991 - 31.12.1993 = 34 kk 24 pv

$$\frac{34 + 24/30}{800} \times 10\,000 = 435 \text{ mk/kk}$$

2,5 prosentin karttuminen:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1994 - 6.6.1999 = 65 kk 6 pv

$$\frac{65 + 6/30}{480} \times 10\,000 = 1\,358{,}33 \text{ mk/kk}$$

Vanhuuseläke 1.7.1999 alkaen on 4 000 + 435 + 1 358,33 = 5 793,33 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.9.2 Varhennettu vanhuuseläke

Vanhuuseläkkeen voi saada aikaisintaan 60 vuoden iästä varhennettuna. Kun vanhuuseläke myönnetään varhennettuna, eläkettä vähennetään jokai-

selta kuukaudelta, jolta eläkettä maksetaan ennen eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua. Varhennusvähennysprosentit, joiden mukaan eläkettä vähennetään, ovat liitteessä 2. Varhennusvähennysprosentti on vuodesta 1997 lähtien 60 vuotta täyttävillä 0,5 %. Vähennys lasketaan taulukon osoittamana prosenttimääränä eläkkeelle siirtymishetkeen mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä. Työeläkkeen ottaminen varhennettuna vanhuuseläkkeenä pienentää vanhuuseläkettä näin kahdella tavalla: varhennettu vanhuuseläke on pienempi kuin varsinainen vanhuuseläke lyhyemmän karttumisajan vuoksi, ja tätä pienempää karttunutta eläkettä vielä pienennetään varhennusvähennysprosentilla. Lisäksi kansaneläkettä laskettaessa työeläkkeen varhennusvähennysosuus otetaan kansaneläkettä pienentävänä tulona huomioon (ks. kansaneläkkeestä enemmän luku 9). (A 53/85, A 24/93)

Esimerkki 1.19. Varhennettu vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 4.3.1938. Hän oli TEL-työsuhteessa ajan 15.4.1974 - 31.3.1998, josta hänelle karttui vapaakirjaeläkettä 3 600 mk/kk (ind. 1825). Yhteensovitus ei vaikuttanut karttuneen eläkkeen määrään. Työntekijä varhentaa vanhuuseläkettään 1.4.1998 alkaen.

Varhennusvähennys on 0,50 % ja varhennusaika
1.4.1998 - 1.4.2003 = 5 v = 60 kk.

Varhennusprosentti = 60 x 0,50 % = 30 %.

Varhennusvähennys 0,3 x 3 600 = 1 080 mk/kk.

Yhteensovitettu, varhennettu vanhuuseläke 1.4.1998 alkaen on
3 600 - 1 080 = 2 520 mk/kk.

1.9.3 Lykätty vanhuuseläke

Jos vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, eläkkeeseen lasketaan lykkäyskorotus. Lykkäyskorotus on yksi prosentti jokaiselta lykätyltä kuukaudelta. Lykkäyskorotus lasketaan yhteensovitettuun eläkkeeseen. (A 53/85)

Esimerkki 1.20. Lykätty vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 13.2.1932 ja hänen yhteensovitettu vanhuuseläkkeensä 65 vuoden iässä on 4 300 mk/kk. Työntekijä jää vanhuuseläkkeelle 1.12.1998 alkaen.

Lykkäysaika on 1.3.1997 - 1.12.1998 = 1 v 9 kk = 21 kk.

Lykkäyskorotus on 0,21 x 4 300 = 903 mk/kk.

Yhteensovitettu, lykätty vanhuuseläke 1.12.1998 alkaen on
4 300 + 903 = 5 203 mk/kk.

1.9.4 Työkyvyttömyyseläke

Toistaiseksi myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen voi saada alle 65-vuotias työntekijä, jonka työkyvyttömyyden arvioidaan jatkuvan vähintään vuoden ajan yhdenjaksoisesti. Täysi työkyvyttömyyseläke maksetaan, jos työkyky on alentunut ainakin kolmella viidesosalla. Työkyvyttömyyseläke myönnetään osaeläkkeenä, jos työkyky on alentunut 2/5 - 3/5.

Täysi työkyvyttömyyseläke alkaa yleensä sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ns. ensisijaisuusajan jälkeen. Osaeläke ja eräissä tapauksissa myös täysi työkyvyttömyyseläke alkaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta. Osaeläke on puolet täydestä eläkkeestä.

Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää entisin perustein, jos työntekijä tulee uudestaan työkyvyttömäksi kahden vuoden kuluessa siitä, kun edellinen työkyvyttömyyseläke (täysi, osa tai YVE) on päättynyt. Saman sairauden vuoksi työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää entisin perustein, vaikka kaksi vuotta olisi jo kulunutkin. (TKV-kansio A 23/91 osio 14)

Jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi sellaisen sairauden johdosta, joka hänellä oli jo työsuhteen alkaessa, on hänellä oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen tämän työsuhteen perusteella vain, jos hän on tullut työkyvyttömäksi aikaisintaan vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta (rajoitussäännös). Jos työsuhde ei ole kestänyt vuotta työkyvyttömyyden alkaessa, määräytyy työkyvyttömyyseläke aikaisemman, sairauden alkamista edeltäneen vakiintuneen ansiotason perusteella. (TKV-kansio A 23/91 osio 7)

Kuntoutustuki

Työntekijälle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä kuntoutustukena, jos hänen työkykynsä on ainakin osittain palautettavissa hoidolla tai kuntoutuksella, joita varten työntekijälle on tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Toistaiseksi myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen tavoin kuntoutustuki voidaan myöntää vain, jos työkyvyttömyys on kestänyt tai sen voidaan arvioida kestävän vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alusta lukien. Kuntoutustuki on yhtä suuri kuin toistaiseksi myönnettävä työkyvyttömyyseläke, ja se voidaan myöntää myös osaeläkkeen suuruisena. Kuntoutustuki on aina määräaikainen. (A 47/95)

Esimerkki 1.21. Kuntoutustuki päivätekniikalla

Työntekijä on syntynyt 29.1.1956. Hän on ollut TEL-työsuhteessa 1.8.1978 - 15.6.1998 ja tuli työkyvyttömäksi 16.6.1998. Eläkepalkka on 9 800 mk/kk.

Työntekijän kuntoutustuki myönnetään sairausvakuutuksen päivärahan ensisijaisuuden jälkeen ajalle 1.7.1999 - 31.12.2000. Hän on ammatillisessa kuntoutuksessa 1.9.1999 - 31.12.1999 välisen ajan.

Kuntoutustuki on saman suuruinen kuin toistaiseksi myönnettävä työkyvyttömyyseläke.

Eläke työsuhdeajalta on $\frac{232 + 17/30}{800}$ x 9 800 = 2 848,94 mk/kk

Eläke tulevalta ajalta on

$\frac{91 + 14/30}{800}$ x 9 800 = 1 120,47 mk/kk

$\frac{120 \text{ x } 9\,800}{1000}$ = 1 176 mk/kk

$\frac{60 \text{ x } 9\,800}{1500}$ = 392 mk/kk

Kuntoutustuki yhteensä 2 848,94 + 1 120,47 + 1 176 + 392 = 5 537,41 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta.

Kuntoutuskorotus

Kuntoutuskorotus on kuntoutustuen tai toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen tai yksilöllisen varhaiseläkkeen saajalle eläkkeen lisänä maksettava 33 prosentin korotus yhteensovitettuun, maksettavaan eläkkeeseen, jota maksetaan ainoastaan työeläkelaitoksen järjestämän aktiivisen kuntoutuksen ajalta täysiltä kalenterikuukausilta. Kuntoutuskorotus maksetaan erikseen sekä julkisen että yksityisen puolen työeläkejärjestelmistä. Kuntoutuskorotusta laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä. (A 47/95)

Esimerkki 1.22. Kuntoutuskorotus

Edellisen esimerkin tapauksessa maksetaan ammatillisen kuntoutuksen ajalta 1.9. - 31.12.1999 kuntoutustuen lisäksi kuntoutuskorotus 33 %, joka on

0,33 x 5 537,41 = 1 827,35 mk/kk.

Kuntoutustuki ja kuntoutuskorotus yhteensä ovat 7 364,76 mk/kk.

Kuntoutusraha

Kuntoutusrahaa maksetaan työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi työssä olevalle, työkyvyttömyyden uhkaamalle työntekijälle, jolle eläkelaitos antaa ammatillista kuntoutusta. Sen määrä on kaikista eläkejärjestelmistä maksettavien yhteensovitettujen työkyvyttömyyseläkkeiden yhteismäärän suuruinen lisättynä 33 prosentilla. Kuntoutusrahan määrä on siis sama kuin kuntoutustuen ja -korotuksen yhteismäärä (ks. esimerkit 1.21 ja 1.22). Kuntoutusrahan maksaa kokonaan se yksityisen tai julkisen puolen työeläkelaitos, joka kuntouttaa työntekijää. Kuntoutusrahaa laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä. (A 47/95)

1.9.5 Yksilöllinen varhaiseläke (YVE)

Yksilöllinen varhaiseläke voidaan myöntää 58 vuotta täyttäneelle työntekijälle, jonka työkyky on erinäiset tekijät huomioon ottaen alentunut niin, ettei hänen voida kohtuudella edellyttää enää jatkavan ansiotyötään. Ennen vuotta 1940 syntyneillä YVE:n alaikäraja on 55 vuotta. (A 33/93)

Yksilöllinen varhaiseläke määräytyy samalla tavalla kuin täysi työkyvyttömyyseläke. Eläkkeeseen tulee liittyä tulevan ajan oikeus, paitsi silloin, kun työntekijä on jäänyt vanhuuseläkkeelle julkiselta sektorilta alennetussa eläkeiässä.

Yksilöllinen varhaiseläke muuttuu osaeläkkeen suuruiseksi, jos ansiot eläkeaikana ylittävät 90 mk/kk indeksissä 142 (1 156,69 mk/kk indeksissä 1825 v. 1998), mutta ovat alle 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Jos ansiot ovat yli 60 prosenttia palkasta, YVE jää lepäämään työssäoloajaksi enintään viiden vuoden ajaksi. Tältä ajalta tehdystä työstä ei kartu uutta eläkettä (paitsi silloin, kun YVEen ei liity tulevaa aikaa yksityiseltä sektorilta).

Yksilöllisestä varhaiseläkkeestä haetaan yleensä ensin ennakkopäätöstä. YVE alkaa, kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet, aikaisintaan eläke- tai ennakkopäätöshakemusta seuraavan kuukauden alusta.

Esimerkki 1.23. Yksilöllinen varhaiseläke päivätekniikalla

Työntekijä on syntynyt 10.5.1940. Viimeinen työsuhde on 1.6.1995 - 15.1.1998. Hän tuli työkyvyttömäksi 18.3.1998. Eläkepalkka on 10 900 mk/kk. Lisäksi hänelle on karttunut eläkettä aikaisemmista työsuhteista 4 250 mk/kk vuoden 1998 indeksitasossa. Työntekijä jää yksilölliselle varhaiseläkkeelle 1.6.1998, kun myös ikäedellytys on täyttynyt.

Eläke viimeisen työsuhteen kestoajalta on

$$\frac{31 + 15/30}{800} \times 10\,900 = 429{,}19 \text{ mk/kk.}$$

Eläke tulevalta ajalta 10.5.1998 - 10.5.2005 on

$$\frac{24}{1000} \times 10\,900 = 261{,}60 \text{ mk/kk}$$

$$\frac{60}{1500} \times 10\,900 = 436 \text{ mk/kk.}$$

Yksilöllinen varhaiseläke on 4 250 + 429,19 + 261,60 + 436 = 5 376,79 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Esimerkki 1.24. Yksilöllinen varhaiseläke osaeläkkeenä

Eläkkeensaaja on yksilöllisellä varhaiseläkkeellä. Eläkkeen määrä on 4 862 mk/kk ja eläkkeen perusteena oleva palkka 8 840 mk/kk vuoden 1998 indeksissä. Hän aloittaa YVEn rinnalla työsuhteen 1.2.1998, jossa ansiot ovat 5 000 mk/kk.

YVEä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena, koska ansiot ylittävät TEL:n alarajan, mutta jäävät alle 60 % eläkepalkasta. Osaeläke on puolet täydestä eläkkeestä.

Osaeläke = 0,50 x 4 862 = 2 431 mk/kk.

1.9.6 Työttömyyseläke

Työttömyyseläkkeen voi saada henkilö, joka on

* täyttänyt 60 vuotta,
* saanut työttömyyskassalta tai Kelalta todistuksen siitä, että työttömyyspäivärahan enimmäismäärä on täyttynyt (500 päivää täyttynyt tai lisäpäiväoikeus päättynyt 60 vuoden iän täyttämiskuukauden lopussa),
* saanut työvoimatoimistolta todistuksen, että on työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa eikä työtä voida osoittaa,
* välittömästi eläketapahtumaa edeltäneiden 15 kalenterivuoden aikana työskennellyt yhteensä viisi vuotta ja
* jolla on oikeus tulevaan aikaan.

Lain mukaan **työttömyyseläkkeen eläketapahtumana** pidetään sitä päivää, jolta työttömälle on ensimmäisen kerran tosiasiallisesti maksettu työttömyyspäivärahaa 60 viikon + yhden kuukauden aikana (tarkastelujakso), joka luetaan työvoimaviranomaisen todistuksen antamispäivästä taaksepäin. Käytännössä työttömyyspäivärahan maksaja (työttömyyskassa tai Kela) määrittelee eläketapahtuman päivärahatodistukseen siten, että se on tasan 60 viikkoa todistuksensa antopäivästä taaksepäin. Tämä päivä on eläketapahtumapäivä silloin, kun päivärahan saaja käy työvoimatoimistossa kuukauden kuluessa päivärahatodistuksen antopäiväyksestä.

Jos työtön täyttää 57 vuotta ennen kuin hänelle tulee täyteen ansiopäivärahan tai peruspäivärahan enimmäismäärä, hän saa päivärahaa sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta (lisäpäivät). Tulevan ajan oikeus säilyy yhdenkin tällaisen lisäpäivän avulla, jos se oli voimassa ensimmäisenä lisäpäivänä (ks. 1.2.2). Jos lisäpäiväaikana on tulevan ajan eläkkeeseen oikeuttava työ- tai yrittäjäsuhde, tuleva aika liitetään kuitenkin siihen. Tuleva aika liitetään normaalisti 6 kuukautta kestäneeseen työ- tai yrittäjäsuhteeseen. Määräaikaisen 55 vuotta täyttäneiden työttömien työllistymistä edistävän lain mukaan tulevan ajan liittämiseksi lisäpäivien aikaiseen työsuhteeseen vaaditaan, että työsuhteen on kestettävä yli 10 kuukautta. Jos uusi työ on yrittäjätoimintaa, ei siihen sovelleta tätä määräaikaista lakia (A 16/98, A 20/98).

Edellä mainittu 57 vuoden ikäraja on kuitenkin 55, jos henkilö on syntynyt ennen vuotta 1944 ja hänellä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1997 ja hänet oli lomautettu tai irtisanottu ennen 1.6.1996. Jos henkilölle oli maksettu työttömyyspäivärahaa 100 päivältä vuonna 1996, ei edellytetä, että oikeus työttömyyspäivärahaan oli voimassa 1.1.1997 (ks. tarkemmin A 32/96, A 29/96, A 22/96, A 16/96, LA 14/96).

Edellä mainitut eläkkeensaamisen ehdot vaaditaan, jos eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen. Kuitenkin, jos henkilö on täyttänyt 55 vuotta

ennen 1.1.1994 ja hänellä oli oikeus työttömyyspäivärahaan tuona päivänä, häneen sovelletaan vanhoja ehtoja, jotka on selvitetty liitteessä 4.

Työttömyyseläke alkaa seuraavan kuukauden alusta siitä, kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet. (A 4/94)

Esimerkki 1.25. Työttömyyseläke, työntekijällä oikeus 1,5 %:n karttumaan tulevalta ajalta

Työntekijä on syntynyt 26.8.1940. Hän on ollut TEL-työsuhteessa 1.1.1965 - 30.11.1995. Eläkepalkka on 9 000 mk/kk.

Työntekijä on saanut työttömyyspäivärahaa yhdenjaksoisesti 12.12.1995 alkaen 60 vuoden ikään saakka. Ensimmäinen lisäpäivä 500 työttömyyspäivärahapäivän jälkeen on 16.11.1997, joka on saatu lisäämällä työsuhteen päättymispäivään 1 v 11 kk 15 pv (alkukarenssi 5 päivää). Tulevan ajan oikeus on voimassa ensimmäisenä lisäpäivänä.

Oletettu päivärahatodistuksen antamispäivä on 26.8.2000 (työntekijän 60-vuotispäivä) ja siitä taaksepäin tarkasteltuna 60 viikon (noin 1 v 2 kk) sisällä ensimmäinen työttömyyspäivärahapäivä on 27.6.1999, joka on työttömyyseläkkeen eläketapahtuma.

Työntekijällä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska eläkkeeseen voidaan liittää mukaan tuleva aika ja työskentelyä ennen eläketapahtumaa edeltäneen 15 vuoden aikana on yli 5 vuotta.

Eläke työsuhdeajalta on $\frac{371}{800} \times 9000 = 4\,173{,}75$ mk/kk

Eläke tulevalta ajalta 27.6.1999 - 26.8.2005 lasketaan 1,5 prosentin karttumalla, koska työntekijä on syntynyt ennen vuotta 1943 ja hänellä on ollut oikeus päivärahaan 1.1.1996 (A 46/95).

$$\frac{74}{800} \times 9\,000 = 832{,}50 \text{ mk/kk}$$

Työttömyyseläke ennen työeläkelisää ja yhteensovitusta on
4 173,75 + 832,50 = 5 006,25 mk/kk.

Työntekijä on vuosina 1995 - 1998 saanut työttömyyspäivärahaa yhteensä 798 päivältä.

Työttömyyspäivärahapäivät ennen 1.1.1997

v. 1995	14 pv
v. 1996	262 pv
	276 pv : 22 = 12 kk 12 pv

jälkeen 31.12.1996

v. 1997	261 pv
v. 1998	261 pv
	522 pv : 22 = 23 kk 16 pv
	28 pv : 22 = 1 kk

Työeläkelisä on $\frac{(12 + 1) + (0{,}8 \times 23)}{504 - 36} \times 5\,006{,}25 = 335{,}89$ mk/kk

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat 5 006,25 + 335,89 = 5 342,14 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Esimerkki 1.26. Työttömyyseläke, uudet tulevan ajan karttumat

Työntekijä on syntynyt 16.5.1943. Hän on ollut TEL-työsuhteessa 11.1.1967 - 31.7.1998. Eläkepalkka on 9 000 mk/kk.

Työntekijä saa työttömyyspäivärahaa yhdenjaksoisesti 12.8.1998 alkaen 60 vuoden ikään saakka. Ensimmäinen lisäpäivä 500 työttömyyspäivärahapäivän jälkeen on 20.7.2000, joka on saatu lisäämällä työsuhteen päättymispäivään 1 v 11 kk 19 pv (7 päivän alkukarenssi). Tulevan ajan oikeus on voimassa ensimmäisenä lisäpäivänä.

Oletettu päivärahatodistuksen antamispäivä on 16.5.2003 (työntekijän 60-vuotispäivä) ja siitä taaksepäin tarkasteltuna 60 viikon (noin 1 v 2 kk) sisällä ensimmäinen työttömyyspäivärahapäivä on 17.3.2002, joka on työttömyyseläkkeen eläketapahtuma.

Työntekijällä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska eläkkeeseen voidaan liittää mukaan tuleva aika ja työskentelyä ennen eläketapahtumaa edeltäneen 15 vuoden aikana on yli 5 vuotta.

Eläke työsuhdeajalta on $\frac{378 + 20/30}{800} \times 9\,000 = 4\,260$ mk/kk.

Eläke tulevalta ajalta 17.3.2002 - 16.5.2008

$$\frac{14}{1000} \times 9\,000 = 126 \text{ mk/kk}$$

$$\frac{60}{1500} \times 9\,000 = 360 \text{ mk/kk}$$

Työttömyyseläke ennen työeläkelisää ja yhteensovitusta on
4 260 + 126 + 360 = 4 746 mk/kk.

Työntekijä on vuosina 1998 - 2001 saanut työttömyyspäivärahaa yhteensä 883 päivältä.

$$\frac{883}{22} = 40 \text{ kk}$$

Työeläkelisä on $\frac{0{,}8 \times 40}{504 - 40} \times 4\,746 = 327{,}31$ mk/kk

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat 4 746 + 327,31 = 5 073,31 mk/kk.
Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Esimerkki 1.27. Työttömyyseläke, TEL-työsuhde lisäpäivien aikana.

Työntekijä on syntynyt 16.5.1943. Hän on ollut TEL-työsuhteessa 11.1.1967 - 31.7.1998. Työsuhteen eläkepalkka on 9 000 mk/kk. Lisäksi hän on ollut TEL-työsuhteessa lisäpäivien aikana 1.10.2000 - 30.3.2001 (6 kk). Työsuhteen eläkepalkka on 4 500 mk/kk.

Eläke työsuhdeajalta 11.1.1967 - 31.7.1998 = 4 260 mk/kk (ks. edellinen esimerkki).

Eläke työsuhdeajalta 1.10.2000 - 30.3.2001 on

$$\frac{6 \times 4\,500}{800} = 33{,}75 \text{ mk/kk.}$$

Tuleva aika liitetään lisäpäivien aikana olleeseen 6 kuukautta kestäneeseen työsuhteeseen.

Eläke tulevalta ajalta 17.3.2002 - 16.5.2008 on

$$\frac{14}{1000} \times 9\,000 = 126 \text{ mk/kk}$$

$$\frac{60}{1500} \times 9\,000 = 360 \text{ mk/kk.}$$

Työttömyyseläke ennen työeläkelisää ja yhteensovitusta on
4 260 + 33,75 + 126 + 360 = 4 779,75 mk/kk.

Työntekijä on saanut vuosina 1998 - 2001 työttömyyspäivärahaa yhteensä 746 päivältä.

$$\frac{746}{22} = 33 \text{ kk}$$

Työeläkelisä on $\frac{0{,}8 \times 33}{504 - 33} = 0{,}0561 \times 4\,779{,}75 = 268{,}14$ mk/kk.

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat 4 779,75 + 268,14 = 5 047,89 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

1.10 Kertasuoritus ja viivästyskorotus

Jos eläkkeen määrä on ennen yhteensovituksen tekemistä pienempi kuin 32,13 mk/kk vuonna 1998 (2,50 mk/kk ind. 142), maksetaan eläke kertasuorituksena, joka lasketaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien kertoimien mukaan. Kertoimet löytyvät ETK:n yleiskirjeestä 12/87.

Jos eläkkeen käsittely kestää eläkelaitoksessa kauemmin kuin kolme kuukautta, on laitoksen maksettava eläkkeeseen viivästyskorotus. Viivästyskorotus on korkolain 4 §:n 3 momentin mukaisen korkokannan mukainen. Viivästyskorotusta ei makseta, jos se jää alle 27 mk vuoden 1998 indeksissä (15 mk ind. 1006).(A 22/92, A 15/95, A 39/97, LA 13/93, LA 17/94, LA 2/95)

TEL-eläkkeen laskennan eteneminen

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta TEL-työsuhteesta**
  - otetaan huomioon työsuhdeaika 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen
  - otetaan huomioon mahdollinen tuleva aika
  - otetaan huomioon mahdollinen alennettu eläkeikä
* **Lasketaan eri aikoihin liittyvät karttumat**
  - ennen 1.7.1962 (1 %), aika puolitetaan
  - jälkeen 30.6.1962 (1,5 %)
  - 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta (2,5 %)
  - tuleva aika 50-60 v. (1,2 %)
  - tuleva aika 60-65 v. (0,8 %)
* **Lasketaan työsuhteen eläkepalkka** (ks. eläkepalkan laskennan eteneminen s. 34)
* **Lasketaan työsuhteen eläke eri karttuma-ajoilta yhteen**
  - eläkkeeseen oikeuttava aika x karttumisprosentti x eläkepalkka
* **Tutkitaan automaattisen katkaisun vaikutus työsuhteen eläkkeeseen**
* **Lasketaan eri TEL-työsuhteista muodostuneet eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan eläkkeeseen mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan mahdollinen kertasuoritus vapaakirjaeläkkeestä**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon SOLITA-korvaukset ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan mahdollinen varhennusvähennys** (erikseen MEL:stä ja muista yksityisen puolen laeista sekä yrittäjätoiminnoista) **tai lykkäyskorotus**.

Käytännössä ETK:n rekisteriotteelta saadaan päättyneiden työsuhteiden karttuneet eläkkeet (vapaakirjat) sekä työeläkelisäprosentti. Eläkkeenlaskentaan tarvittavat tiedot viimeisestä työsuhteesta saadaan työnantajalta.

2 LEL-ELÄKE

2.1 Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL)

Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelaki, LEL, tuli voimaan 1.7.1962, kuten TEL. Lain piiriin kuuluvat sellaiset henkilöt, jotka työskentelevät aloilla, joille lyhytaikaiset työsuhteet ovat luonteenomaisia. Laki koskee mm. rakennus-, metsä- ja maatalous- ja satama-alalla työskenteleviä. Myös julkisella sektorilla vastaavilla aloilla työskentelevät voivat kuulua LEL:n piiriin, jos heillä ei ole pysyvää ja ympäri vuoden kestävää työ- tai virkasuhdetta. Työntekijä on lain piirissä sen vuoden alusta, jona hän täyttää 14 vuotta, 65-vuotispäiväänsä asti.

LEL:iä sovelletaan vain työntekijöihin, ei toimihenkilöihin. Lakia ei myöskään sovelleta putki- tai sähköalan työntekijöihin, jos nämä eivät ole rakennusliikkeen palveluksessa. Maatalousyrittäjien eläkelain piiriin kuuluva työ ei myöskään kuulu LEL:iin.

2.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

LEL-eläke vastaa tasoltaan TEL-eläkettä. LEL-eläkkeen laskenta eroaa TEL:stä kuitenkin siinä, että eläkettä ei lasketa työsuhteittain, vaan alarajan ylittävien työskentelyvuosien yhteenlasketuista palkoista.

LEL:n mukaan myönnetään eläkkeitä samoin perustein kuin TEL:ssä. Lain markkamäärät ovat vuoden 1962 indeksitasossa 100.

2.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot

LEL-eläkkeeseen oikeuttaa työskentely, tuleva aika, täysitehoinen eläkeaika, työeläkelisän etuudet ja lykkäysaika kuten TEL:ssä. LEL-eläkeoikeus perustuu kuitenkin pääasiassa ansioiden määrään, eikä työskentelyn kestoon. LEL:ssä ei oteta huomioon työskentelyaikaa eikä -ansioita ajalta ennen 1.7.1962. LEL:ssä ei myöskään sovelleta TEL:n päivätekniikkaa.

2.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

LEL-eläkkeeseen oikeuttavat ne ansiot 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta (1.7.1962 lähtien), jotka ylittävät LEL:n alemman rajamäärän (ks. liite 5) ja joiden perusteella maksetaan LEL:n mukainen vakuutusmaksu. Alempi rajamäärä on 3 650 markkaa vuonna 1998 (200 mk indeksissä 100). Palkat tarkistetaan vuosittain TEL-indeksillä. Eläkkeen perusteena olevien

ansioiden määräämisessä mukana olevien kalenterivuosien ansioista vähennetään palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä kuten TEL:ssä.

Toisin kuin TEL:ssä työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus luetaan mukaan LEL-eläkepalkkaan.

2.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot

Eläkkeeseen oikeuttaa myös tuleva aika (aika eläketapahtumasta eläkeikään), jos työntekijä on 540 päivän aikana ennen työkyvyttömyyteen johtaneen sairauden alkamista (tai eläketapahtumaa tai 1. lisäpäivää) ansainnut LEL-aloilla vähintään LEL:n ylemmän rajamäärän (ks. liite 5), joka on 14 600 markkaa vuonna 1998 (800 mk indeksissä 100).

Edellä mainittua 540 päivän tarkasteluaikaa jatkavat liitteessä 3 mainittujen etuuksien maksupäivät. Muuten ehdot LEL:n tulevan ajan mukaan ottamiselle ovat samat kuin TEL:ssä (ks. TEL 1.2.2).

Tulevan ajan palkka on ylemmän rajamäärän ylittäneiden vuosipalkkojen keskiarvo, joka saadaan jakamalla vuosipalkkojen summa mukaan otettujen vuosien lukumäärällä (= keskipalkka, tulevan ajan palkka). Keskipalkkaan otetaan mukaan myös TEL-ansiot kyseisinä vuosina, jos tuleva aika määräytyy pelkästään LEL:n perusteella. Samoin otetaan mukaan TaEL-ansiot vuodesta 1998 lähtien, jos TaEL-vuosiansio ylittää 3 650 markkaa.

Jos työntekijällä on oikeus sellaiseen maatalousyrittäjien eläkelain mukaiseen eläkkeeseen, jossa on mukana tuleva aika (ks. luku 6), riittää LEL:n tulevan ajan oikeuteen LEL-ansioita alemman rajamäärän verran 540 päivän aikana. LEL:n tulevan ajan palkka lasketaan tällöin alemman rajamäärän ylittäneistä LEL-ansioista.

Tulevan ajan palkan laskemisen perusteena olevien kalenterivuosien (vakuutusvuosien) ajasta vähennetään se aika, jolta työntekijä on ennen eläketapahtumavuotta saanut työeläkelisään oikeuttavaa etuutta (ks. liite 3). Sairastumisvuonna otetaan huomioon vain aika sairastumispäivään asti. Tuleva aika lasketaan kuukausina eläketapahtumasta eläkeikään.

Tulevan ajan oikeuden saamiseksi vaadittavan työsuhdeajan (12 kuukautta 10 vuoden aikana) on oltava todellista työskentelyaikaa (LEL-palkan maksukuukausi työsuhderekisterissä vastaa yhden kuukauden todellista työskentelyä kalenterivuonna, jona LEL-ansioita on vähintään alemman rajamäärän verran). LEL-ansioita ei tätä aikaa laskettaessa muunneta työskentelykuukausiksi TEL-alarajan avulla kuten työttömyyseläke- ja osaaikaeläkeoikeutta tutkittaessa (ks. 2.5).

LEL:ssä sovelletaan myös määräaikaista lakia 55-vuotiaiden työttömien työllistymisedellytyksien parantamiseksi (ks. TEL 1.2.2). Laissa mainittu enintään 10 kuukauden työsuhdeaika tarkoittaa LEL:ssä yhtäjaksoista, saman työnantajan palveluksessa tehtyä työtä. Enintään 10 kuukauden LEL-

työskentelyä ei lasketa mukaan tulevan ajan keskipalkkaan. Tällaisesta työskentelystä karttuu kuitenkin eläkettä.

Jos työntekijä on yhdessä LEL-työsuhteessa yli 10 kuukautta, otetaan tämän yli 10 kuukauden LEL-työskentelyn ansiot huomioon tulevaa aikaa laskettaessa. (A 20/98)

2.3 Eläkkeen karttuminen

Vanhuuseläkkeen karttuminen alkaa 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta ansaituista LEL-ansioista. Työntekijä on turvattu kuitenkin työkyvyttömyyden varalta myös alle 23-vuotiaana.

Eläkettä karttuu 1.7.1962 alkaen 1,5 % vuodessa, eli

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{800} \times \text{indeksillä tarkistettujen LEL-palkkojen summa.}$$

Kuukausieläke sen vuoden alusta, kun työntekijä täyttää 60 vuotta (samoin perustein kuin TEL:ssä, aikaisintaan vuoden 1994 alusta)

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{480} \times \text{indeksillä tarkistettujen LEL-palkkojen summa.}$$

Tulevan ajan ansioista ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta LEL-eläkettä karttuu TEL:n tapaan 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos

* eläketapahtuma oli ennen vuotta 1996
* ennen vuotta 1996 myönnetty eläke myönnetään uudelleen entisin perustein vuonna 1996 tai myöhemmin
* ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä on ollut lomautettuna (ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa) 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi takaisin työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 %:n karttumaan. (A 46/95)

Eläke rajataan **yhteensovituksella** 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta palkasta (tai työtulosta) sellaisesta työsuhteesta (tai yrittäjätoiminnasta), jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi (ks. tarkemmin luku 9).

2.4 Eläkkeen korotukset

Lapsikorotus ja työeläkelisä määräytyvät LEL:ssä kuten TEL:ssä (ks. TEL 1.6). Myös lykkäyskorotus ja varhennusvähennys määräytyvät samoin kuin TEL:ssä.

2.5 Eläkelajit

LEL:n mukaan eläke voidaan myöntää samoin perustein kuin TEL:ssä. LEL-työskentelyn ei kuitenkaan tarvitse olla päättynyt vanhuuseläkkeelle jäädessä. Vanhuuseläkkeen perusteena olevana palkkana ei oteta huomioon niitä palkkoja, jotka on ansaittu 65 vuoden iän täyttämiskuukautena ja kuutena sitä edeltävänä kalenterikuukautena. Tämän ajanjakson kuukausiansioksi lasketaan ajanjaksoa edeltäneen kahdentoista kuukauden indeksitarkistettu keskipalkka.

Tutkittaessa työsuhteen kestovaatimuksia osa-aikaeläkkeeseen (työsuhdeaikaa oltava 12 kuukautta 18 kuukauden aikana) ja työttömyyseläkkeeseen (5 vuotta työsuhdeaikaa 15 vuoden aikana) kunkin kalenterivuoden LEL-ansiot jaetaan TEL:n rajamäärällä, jotta päästään näihin aikamääriin. Huomioon otetaan vuotta kohden enintään 12 kuukautta.

Esimerkki 2.1 Vapaakirjaeläke

Työntekijä on syntynyt 7.3.1945. Hän on ansainnut LEL-töissä seuraavasti:

v. 1991	1 500,00 mk	alle rajamäärän
v. 1993	105 650,00 mk	
v. 1995	122 785,00 mk	

Ansiot indeksillä tarkistettuina vuonna 1998 (ind. 1825)

v. 1993 $\frac{1825}{1688}$ x 105 650 = 114 224,67 mk

v. 1995 $\frac{1825}{1712}$ x 122 785 = 130 889,38 mk

yhteensä 245 114,05 mk

$$\text{Eläke} = \frac{245\,114{,}05}{800} = 306{,}39 \text{ mk/kk.}$$

LEL-vapaakirjaeläke on 306,39 mk/kk indeksissä 1825.

Esimerkki 2.2. LEL-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 20.10.1940. Hän tulee työkyvyttömäksi 1.6.1998. Hänellä on ollut TEL-työsuhde 16.10.1964 - 7.5.1987. Työsuhteen eläkepalkka on 12 500 mk/kk ja eläke 4 218,75 mk/kk vuoden 1998 indeksissä. Vuoden 1998 TaEL-ansioista on karttunut eläkettä 4,63 mk/kk.

LEL-ansioita työntekijällä on seuraavasti:

Vuosi	LEL-ansiot mk/v ans. vuoden ind.	LEL-ansiot mk/v ind. 1998(-maksu)	Ansio-kuukau-det	TT-päivät	TaEL-ansiot mk/v ind. 1998(-maksu)
1987	62 000	92 367,35	12	32	
1988	102 000	144 190,55	12		
1989	104 000	136 842,11	12		
1990	115 000	141 711,68	12		
1991	117 000	133 871,47	12		
1992	100 000	108 501,78	12	30	
1993	108 000	116 765,40	12		
1994	102 000	110 278,44	12		
1995	98 000	104 468,46	12	66	
1996	110 000	110 150,16	12		
1997	120 000	116 775,55	12		
1998	53 000	50 509,00	5		3 700
		1 366 431,95	137	128	3 700

$$\text{Ansaittu eläke on } \frac{1366\,431{,}95}{800} = 1\,708{,}04 \text{ mk/kk.}$$

Tulevan ajan LEL-keskipalkkaa laskettaessa vuoden 1998 LEL-ansioihin lisätään TaEL-ansioita 3 700 mk ja vuoden 1987 LEL-ansioihin TEL-palkkoja 52 916,67 mk (= 4 7/30 x 12 500).

1 366 431,95 + 3 700 + 52 916,67 = 1 423 048,62 mk

LEL-keskipalkan laskennan perusteena olevia vakuutusvuosia on 11 v 5 kk = 137 kk = 4110 pv, joista vähennetään työeläkelisään oikeuttavat työttömyyspäivärahapäivät. Ne muunnetaan kalenterikuukauden päiviksi suhteella 128/22 x 30 = 175 pv.

Keskipalkka on 30 x $\frac{1\ 423\ 048{,}62}{3935}$ = 10 849,16 mk/kk.

Eläke tulevalta ajalta 1.6.1998 - 20.10.2005

Tulevan ajan ansio 1,2 prosentin karttuma-ajalta työkyvyttömyyden alkamisesta 60 vuoden iän täyttämispäivään asti on

28 x 10 849,16 = 303 776,48 mk

Tulevan ajan ansio 0,8 prosentin karttuma-ajalta 60 vuoden täyttämispäivää seuraavan päivän ja 65 vuoden iän täyttämispäivän välillä on

60 x 10 849,16 = 650 949,60 mk.

Tulevan ajan eläke on

$$\frac{303\ 776{,}48}{1000} + \frac{650\ 949{,}60}{1500} = 303{,}78 + 433{,}97 = 737{,}75 \text{ mk/kk.}$$

LEL-eläke yhteensä on 1 708,04 + 737,75 = 2 445,79 mk/kk.

LEL-, TEL- ja TaEL-eläkkeet yhteensä ovat
2 445,79 + 4 218,75 + 4,63 = 6 669,17 mk/kk.

Työkyvyttömyyseläke ennen työeläkelisää ja yhteensovitusta on
6 669,17 mk/kk.

Työeläkelisä on $\frac{5}{504 - 5}$ x 6 669,17 = 66,83 mk/kk.

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat 6 669,17 + 66,83 = 6 736,00 mk/kk.
Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Esimerkki 2.3. LEL-työttömyyseläke, TEL-työsuhde lisäpäivien aikana.

Työntekijä on syntynyt 24.10.1942. Hän on jäänyt työttömäksi helmikuussa 1998. Hänelle on karttunut viidestä eri työsuhteesta TEL-eläkettä 3 184,58 mk/kk ja YEL-eläkettä 507,74 mk/kk vuoden 2002 indeksissä.

Lisäksi hänellä on ollut TaEL-ansioita vuonna 1988 ja TEL-työsuhde lisäpäivien aikana 1.5.2000 - 31.8.2000. Eläke tästä työsuhteesta on 50 mk/kk vuoden 2002 indeksissä.
LEL-ansioita työntekijällä on seuraavasti:

Vuosi	Ansiot v. 2002 ind. (-maksu)	Ansiokuu-kaudet	TT-päivät	TaEL-ansiot ind. 2002 (-maksu)
1980	16 073,72	12		
1985	(4 573,91)	(12)		
1986	51 220,87	12		
1988	39 484,22	12		2 636,44
1989	188 996,00	12		
1990	185 778,99	12		
1991	168 050,63	12		
1992	170 514,44	12		
1993	129 833,14	12	49	
1994	141 957,20	12		
1995	147 387,44	12		
1996	115 178,45	12	32	
1997	147 999,73	12		
1998	(13 981,31)	(1)	(219)	
	1 502 474,83	144	81	
	(1 521 030,05)			

Ansaittu eläke on $\frac{1521030,05}{800}$ = 1 901,29 mk/kk.

LEL-keskipalkkaa laskettaessa LEL-ansioihin lisätään rinnakkaisen TEL-työsuhteen palkkoja 108 331,99 mk/kk (v. 2002 ind.). Keskipalkan laskennan perusteena olevia vakuutusvuosia on 12 v = 144 kk = 4320 pv, joista vähennetään työeläkelisään oikeuttavat työttömyyspäivärahapäivät. Ne muunnetaan kalenterikuukauden päiviksi suhteella 81/22 x 30 = 110 pv.

Keskipalkka on 1 502 474,83 + 108 331,99 = 1 610 806,82 mk

$30 \times \frac{1610806,82}{4210}$ = 11 478,43 mk/kk.

Oletettu päivärahatodistuksen antamispäivä on 24.10.2002 (työntekijän 60-vuotispäivä) ja siitä taaksepäin laskettuna 60 viikon (noin 1 v 2 kk) sisällä ensimmäinen työttömyyspäivärahapäivä 25.8.2001, joka on työttömyyseläkkeen eläketapahtumapäivä.

Työntekijällä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska eläkkeeseen voidaan liittää tuleva aika ja työskentelyä ennen eläketapahtumaa edeltäneen 15 vuoden aikana on yli 5 vuotta. Tuleva aika liitetään LEL-ansioihin, koska TEL-työsuhde lisäpäivien aikana vuonna 2000 on kestänyt alle 10 kuukautta.

Eläke tulevalta ajalta 25.8.2001 - 24.10.2007

Tulevan ajan ansio 1,2 prosentin karttuma-ajalta eläketapahtumasta 60 vuoden iän täyttämispäivään asti on

14 x 11 478,43 = 160 698,02 mk.

Tulevan ajan ansio 0,8 prosentin karttuma-ajalta 60 vuoden täyttämispäivää seuraavan päivän ja 65 vuoden iän täyttämispäivän välillä on

60 x 11 478,43 = 688 705,80 mk.

Eläke on $\frac{160\,698{,}02}{1000} + \frac{688\,705{,}80}{1500} = 160{,}70 + 459{,}14 = 619{,}84$ mk/kk.

LEL-eläke yhteensä on 1 901,29 + 619,84 = 2 521,13 mk/kk.

TEL- ja LEL-eläkkeet yhteensä ovat 3 184,58 + 50,00 + 2 521,13 = 5 755,71 mk/kk.

Työeläkelisäkerroin on $\frac{(3+1)+0{,}8 \times 29}{504 - 33} = 0{,}0577$

Kerrointa laskettaessa on otettu huomioon 81 päivää ennen 1.1.1997 ja 651 päivää vuosilta 1998, 1999 ja 2000.

Työeläkelisä TEL- ja LEL-eläkkeisiin on 0,0577 x 5 755,71 = 332,10 mk/kk

TEL-, LEL- ja YEL-eläke sekä työeläkelisä yhteensä ovat
5 755,71 + 507,74 + 332,10 = 6 595,55 mk/kk.

Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Esimerkki 2.4 LEL-vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 15.5.1934. Hän täyttää 65 vuotta 15.5.1999. Työntekijä on ansainnut LEL-töissä seuraavasti:

Vuosi	Ansio v. 1999 indeksissä (-maksu)		
1988	95 000		
1989	88 000		
1994	115 000		60 vuoden iän täyttämisvuosi
1997	150 000		
		120 000	1. 1. -31.10.1997
		30 000	1.11. -31.12.1997
1998	125 000		
		105 000	1. 1. -31.10.1998
		20 000	1.11. -31.12.1998
1999	60 000		

Vanhuuseläkeiän täyttämiskuukauden ja sitä edeltävän kuuden kuukauden (1.11.1998 - 31.5.1999) ansioita ei oteta huomioon vanhuuseläkettä laskettaessa. Tämän ajanjakson eläke määrätään ajanjaksoa edeltäneen 12 kuukauden aikana ansaittujen ansioiden keskipalkan perusteella.

Ansiot yhteensä aikavälillä 1.11.1997 - 31.10.1998 ovat
30 000 + 105 000 = 135 000 mk.

Keskipalkka on $\frac{135\,000}{12}$ = 11 250 mk/kk.

Ansio ajalle 1.11. - 31.12.1998 on 2 x 11 250 = 22 500 mk
Ansio ajalle 1. 1. - 31. 5.1999 on 5 x 11 250 = 56 250 mk

v. 1988	95 000 mk
v. 1989	88 000 mk
yhteensä	183 000 mk

Eläke 1,5 prosentin karttuma-ajalta on $\frac{183\,000}{800}$ = 228,75 mk/kk.

v. 1994	115 000 mk	
v. 1997	150 000 mk	
v. 1998	105 000 mk	1. 1. - 31.10.1998
v. 1998	22 500 mk	1.11. - 31.12.1998
v. 1999	56 250 mk	1. 1. - 31. 5.1999
yhteensä	448 750 mk	

Eläke 2,5 prosentin karttuma-ajalta on $\frac{448\,750}{480}$ = 934,90 mk/kk.

Vanhuuseläke on 228,75 + 934,90 = 1 163,65 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

LEL-eläkkeen laskennan eteneminen

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttavat ansiot**
  - otetaan laskentaan mukaan alarajan ylittäneet vuosiansiot
  - tarkistetaan indeksillä päättymisvuoden tasoon
  - tehdään mahdolliset palkansaajan työeläkemaksuvähennykset
  - lasketaan vuosipalkat yhteen
  - vanhuuseläkettä varten viimeisen 7 kuukauden ansiot korvataan edeltävien 12 kuukauden ansioilla
* **Lasketaan ansaittu eläke**
  - 1,5 %:n karttuma-ajalta
  - 2,5 %:n karttuma-ajalta
* **Lasketaan tulevan ajan eläke**
  - ylemmän rajamäärän ylittäneistä ansioista lasketaan keskimääräinen kuukausiansio (alemman rajamäärän, jos MYEL:iä)
    - ansiokuukausista vähennetään työeläkelisäpäivät
    - TEL/TaEL-ansiot mukaan, jos tuleva aika vain LEL:stä
  - erikseen eri karttuma-ajoilta (1,5/1,2/0,8 %)
* **Lasketaan LEL-eläkkeeseen mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan mahdollinen kertasuoritus vapaakirjaeläkkeestä**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon SOLITA-korvaukset ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan mahdollinen varhennusvähennys** (erikseen MEL:stä ja muista yksityisen puolen laeista sekä yrittäjätoiminnoista) **tai lykkäyskorotus**.

3 TaEL-ELÄKE

3.1 Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL)

TaEL tuli voimaan 1.1.1986. Sen piiriin kuuluvat työsuhteessa olevat

* muusikot, näyttelijät, tanssijat ja muut esiintyvät taiteilijat,
* ohjaajat, dramaturgit, koreografit, pukusuunnittelijat, lavastajat,
* lehden, radion tai TV:n toimittajat, kuuluttajat tai toimitukselliset avustajat,
* kielenkääntäjät, tulkit, oppaat,
* kuvaajat, leikkaajat ja taiteelliset avustajat,

joiden työssä luovan taiteellisen työn osuus on ratkaiseva ja joiden työsuhde on tarkoitettu jatkumaan vuotta lyhyemmän ajan. Yrittäjät eivät kuulu TaEL:n piiriin. Työntekijä on lain piirissä sen vuoden alusta, jona hän täyttää 14 vuotta.

TaEL:n piiriin kuuluvat vuoden 1998 alusta myös sellaiset TEL-alan työsuhteet, jotka jäävät alle TEL:n karenssirajojen. Tällaisia ovat työsuhteet, jotka ovat kestäneet alle kuukauden ja sellaiset yli kuukauden kestäneet työsuhteet, joissa palkka jää alle TEL:n alarajan (1 156,69 mk/kk vuonna 1998).

Työnantaja voi siirtää TEL:stä TaEL:n piiriin ne työsuhteet, joissa työsuhteen ansiot ensimmäisen kuukauden jälkeen ovat laskeneet alle TEL:n rajamäärän kuutena peräkkäisenä kuukautena. Toisaalta, jos tällaisessa TEL:n alarajan alittumisen vuoksi TaEL:ssa vakuutetussa työsuhteessa ansiot nousevat kahtena peräkkäisenä täytenä kuukautena yli TEL:n alarajan, on vakuutus siirrettävä TEL:n piiriin.(A 44/97)

TaEL:n piiriin kuuluu vuoden 1998 alusta myös kotitalouksien teettämä TEL-alan työ palkasta ja työsuhteen pituudesta riippumatta (A 44/97).

3.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

TaEL-eläke lasketaan pääsääntöisesti kuten LEL-eläke, jos eläketapahtuma sattuu 1.1.1996 tai sen jälkeen (A 12/96). Vuoden 1998 alusta TaEL:iin tehtiin lisäksi muutamia merkittäviä muutoksia. Eläkkeen laskemisesta, kun eläketapahtuma sattuu ennen 1.1.1998, kerrotaan yleiskirjeessä 29/86 sekä aikaisemmissa työeläkkeen laskentaoppaissa (1994 ja 1996).

Lain markkamäärät ovat vuoden 1962 indeksitasossa 100. TaEL:n mukaan myönnetään eläkkeitä samoin perustein kuin TEL:ssä ja LEL:ssä osaaikaeläkettä lukuunottamatta.

3.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot

TaEL-eläkkeeseen oikeuttavat aika ja ansiot kuten LEL:ssä. Joitakin poikkeuksia kuitenkin on mm. sen vuoksi, että TaEL:n laskenta ei ole aina ollut LEL:n kaltaista.

3.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

TaEL-eläkkeeseen oikeuttavat ne ansiot 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta (1.1.1986 lähtien), jotka ylittävät TaEL:n alemman rajamäärän (ks. liite 5) ja joiden perusteella maksetaan TaEL:n mukainen vakuutusmaksu. Alempi rajamäärä on 3 650 markkaa vuonna 1998 (200 mk indeksissä 100). Palkat tarkistetaan vuosittain TEL-indeksillä. Eläkkeen perusteena olevien ansioiden määräämisessä mukana olevien kalenterivuosien ansioista vähennetään palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä.

LEL:stä poiketen työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosilomakorvausta ei lueta TaEL-palkkaan vuoden 1998 alusta lukien. Viimeisten kuuden kuukauden TaEL-ansioita ei myöskään korvata vanhuuseläkettä laskettaessa, vaan ne otetaan huomioon vanhuuseläkettä laskettaessa sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana työntekijä täyttää 65 vuotta.

TaEL-eläkkeeseen oikeuttava alaraja oli ennen vuotta 1998 vuoden 1998 indeksitasossa 6 940,14 markkaa (540 markkaa indeksissä 142). Liitteestä 5 näkyy vuodesta 1986 lähtien tämän rajamäärän kehitys.

3.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot

TaEL-eläkkeeseen oikeuttaa tuleva aika samoin kuin LEL:ssä. Eläkkeeseen oikeuttaa tuleva aika (aika eläketapahtumasta eläkeikään), jos työntekijä on 540 päivän aikana ennen työkyvyttömyyteen johtaneen sairauden alkamista (tai eläketapahtumaa tai 1. lisäpäivää) ansainnut vähintään TaEL:n ylemmän rajamäärän (ks. liite 5), joka on 14 600 markkaa vuonna 1998 (800 mk indeksissä 100). Jos tuleva aika tulee vain TaEL:sta, voidaan TaEL-ansioihin lisätä eläkkeeseen oikeuttavat TEL- ja LEL-ansiot. TaEL:iin sovelletaan vuodesta 1998 alkaen samaa käytäntöä kuin LEL:ssä silloin, kun tuleva tulee myös MYEL:stä: TaEL:n tulevan ajan oikeuteen riittää alempi rajamäärä ansioita 540 päivän aikana ja TaEL:n keskipalkka lasketaan alemman rajamäärän ylittäneistä ansioista (ansaittu 1.1.1998 jälkeen), kun eläketapahtuma sattuu vuonna 1998 tai sen jälkeen. (A 7/98)

Edellä mainittua 540 päivän tarkasteluaikaa jatkavat liitteessä 3 mainittujen etuuksien maksupäivät. Karenssiaikaa lukuunottamatta ehdot TaEL:n tulevan ajan mukaan ottamiselle ovat samat kuin TEL:ssä (ks. TEL 1.2.2).

Tulevan ajan palkka on ylemmän rajamäärän ylittäneiden vuosipalkkojen keskiarvo, joka saadaan jakamalla vuosipalkkojen summa mukaan otettujen

vuosien lukumäärällä (keskipalkka, tulevan ajan palkka). Keskipalkkaan otetaan mukaan myös TEL-ansiot kyseisinä vuosina, jos tuleva aika määräytyy pelkästään TaEL:n perusteella. Samoin otetaan mukaan LEL-ansiot vuodesta 1998 lähtien, jos LEL-vuosiansio ylittää alarajan 3 650 markkaa.

Tulevan ajan palkan laskemisen perusteena olevien kalenterivuosien (vakuutusvuosien) ajasta vähennetään se aika, jolta työntekijä on ennen eläketapahtumavuotta saanut työeläkelisään oikeuttavaa etuutta (ks. liite 3). Sairastumisvuonna otetaan huomioon vain aika sairastumispäivään asti. Tuleva aika lasketaan kuukausina eläketapahtumasta eläkeikään.

Kun tutkitaan tulevan ajan oikeuden saamiseksi vaadittavaa työsuhdeaikaa (12 kuukautta 10 vuoden aikana), vaaditaan, että aika on todellista työskentelyaikaa (TaEL-palkan maksukuukausi työsuhderekisterissä vastaa yhden kuukauden todellista työskentelyä kalenterivuonna, jona TaEL-ansioita on vähintään alemman rajamäärän verran). TaEL-ansioita ei tässä muunneta työskentelykuukausiksi TEL-alarajan avulla kuten työttömyyseläkeoikeutta tutkittaessa (ks. 3.5).

TaEL:ssa sovelletaan myös määräaikaista lakia 55-vuotiaiden työttömien työllistymisedellytyksien parantamiseksi (ks. TEL 1.2.2). Laissa mainittu enintään 10 kuukauden työsuhdeaika tarkoittaa TaEL:ssa yhtäjaksoista, saman työnantajan palveluksessa tehtyä työtä. Enintään 10 kuukauden TaEL-työskentelyä ei lasketa mukaan tulevan ajan keskipalkkaan. Jos työntekijä on tällaisessa yhdessä TaEL-työsuhteessa yli 10 kuukautta, otetaan tämän yli 10 kuukauden TaEL-työskentelyn ansiot huomioon tulevaa aikaa laskettaessa. (A 20/98)

3.3 Eläkkeen karttuminen

TaEL:n mukaisen vanhuuseläkkeen karttuminen alkaa 23 vuoden iän täyttämiskuukaudesta. Työntekijä voi kuitenkin saada työkyvyttömyyseläkkeen jo alle 23-vuotiaana.

Eläkettä karttuu TaEL:ssa 1.1.1986 alkaen 1,5 % vuodessa, eli

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{800} \times \text{indeksillä tarkistettujen TaEL-palkkojen summa}$$

Kuukausieläke sen vuoden alusta, kun työntekijä täyttää 60 (samoin perustein kuin TEL:ssä, aikaisintaan vuoden 1994 alusta)

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{480} \times \text{indeksillä tarkistettujen TaEL-palkkojen summa}$$

Tulevan ajan ansioista ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta TaEL-eläkettä karttuu TEL:n tapaan 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos

* eläketapahtuma oli ennen vuotta 1996
* ennen vuotta 1996 myönnetty eläke myönnetään uudelleen entisin perustein vuonna 1996 tai myöhemmin
* ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä on ollut lomautettuna (ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa) 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi takaisin työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 %:n karttumaan. (A 46/95)

Eläke rajataan **yhteensovituksella** 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta palkasta (tai työtulosta) sellaisesta työsuhteesta (tai yrittäjätoiminnasta), jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi (ks. tarkemmin luku 9).

3.4 Eläkkeen korotukset

Lapsikorotus ja työeläkelisä määräytyvät TaEL:ssa kuten TEL:ssä (ks. TEL 1.6), samoin lykkäyskorotus ja varhennusvähennys.

3.5 Eläkelajit

TaEL:n mukaan eläke voidaan myöntää samoin perustein kuin TEL:ssä ja LEL:ssä, paitsi että osa-aikaeläkettä ei TaEL:ssa myönnetä. TaEL-työskentelyn ei myöskään tarvitse olla päättynyt vanhuuseläkkeelle jäädessä. Toisin kuin LEL:ssä TaEL:n viimeisten kuuden kuukauden ansioita ei korvata vanhuuseläkettä laskettaessa.

Tutkittaessa työttömyyseläkkeeseen vaadittavaa työsuhteen kestoa (5 vuotta työsuhdeaikaa 15 vuoden aikana) kunkin kalenterivuoden TaEL-ansiot jaetaan TEL:n rajamäärällä, jotta päästään näihin aikamääriin kuten LEL:ssä. Huomioon otetaan vuotta kohden enintään 12 kuukautta.

Esimerkki 3.1. TaEL-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 25.6.1943. Hän tulee työkyvyttömäksi 13.4.1998. Hänen TaEL-ansionsa indeksillä tarkistettuina ja palkansaajan työeläkemaksulla vähennettyinä ovat seuraavat:

Vuosi	TaEL-ansiot mk/v v. 1998 ind.	Ansio-kuukaudet	
1986	79 600	12	
1987	91 000	12	
1989	95 000	12	
1990	98 500	12	
1991	6 900	(12)	
1993	(5 900)	(12)	alle rajam.
1994	82 000	12	
1995	64 300	12	
1996	92 000	12	
1997	85 000	12	
1998	(3 130)	(3)	alle rajam.
	694 300	96	

Vuosien 1993 ja 1998 TaEL-ansiot eivät oikeuta eläkkeeseen, koska ne eivät ylitä näiden vuosien ansaittuun eläkkeeseen vaadittavia rajamääriä.

Ansaittu TaEL-eläke on $\frac{694\,300}{800}$ = 867,88 mk/kk.

TaEL:n tulevan ajan palkan laskennassa ei oteta huomioon vuosien 1991, 1993 ja 1998 TaEL-ansioita, koska ne eivät ylitä näiden vuosien ylempiä rajamääriä.

Eläke tulevalta ajalta 13.4.1998 - 25.6.2008

TaEL-keskipalkan laskennan perusteena olevia vakuutusvuosia on 8 vuotta eli 96 kuukautta.

Tulevan ajan TaEL-keskipalkka on $\frac{687\,400}{96}$ = 7 160,42 mk/kk.

Tulevan ajan palkka 1,2 prosentin karttuma-ajalta työkyvyttömyyden alkamisesta 60 vuoden iän täyttämispäivään asti on

62 x 7 160,42 = 443 946,04 mk/kk.

Tulevan ajan palkka 0,8 prosentin karttuma-ajalta 60 vuoden iän täyttämispäivän jälkeisestä päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään asti on

60 x 7 160,42 = 429 625,20 mk.

TaEL-eläke tulevalta ajalta on

$$\frac{443\,946{,}04}{1000} + \frac{429\,625{,}20}{1500} = 443{,}95 + 286{,}42 = 730{,}37 \text{ mk/kk.}$$

Työkyvyttömyyseläke on 867,88 + 730,37 = 1 598,25 mk/kk.

Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 3.2. TaEL-vanhuuseläke

Muusikko täyttää 65 vuotta 30.7.1999 ja jää vanhuuseläkkeelle 1.8.1999. Hän on ansainnut TaEL-ansioita seuraavasti:

Vuosi	TaEL-ansiot v. 1999 indeksissä mk/v
1986	36 000
1987	56 000
1989	90 000
1991	105 000
1992	98 000
1993	87 000
Yhteensä	472 000

$$\text{Eläke} = \frac{472\,000}{800} = 590{,}00 \text{ mk/kk}$$

Vuosi	TaEL-ansiot v. 1999 indeksissä mk/v (- maksu)	
1994	92 500	täyttää 60 vuotta
1995	95 000	
1996	103 000	
1997	94 000	
1998	88 000	
1999	45 800	
Yhteensä	518 300	

$$\text{Eläke} = \frac{518\,300}{480} = 1\,079{,}79 \text{ mk/kk.}$$

TaEL-vanhuuseläke 1.8.1999 alkaen on yhteensä 590,00 + 1 079,79 = 1 669,79 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

TaEL-eläkkeen laskennan eteneminen

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttavat ansiot**
  - otetaan laskentaan mukaan alarajan ylittäneet vuosiansiot
  - tarkistetaan indeksillä päättymisvuoden tasoon
  - tehdään mahdolliset palkansaajan työeläkemaksuvähennykset
  - lasketaan vuosipalkat yhteen
* **Lasketaan ansaittu eläke**
  - 1,5 %:n karttuma-ajalta
  - 2,5 %:n karttuma-ajalta
* **Lasketaan tulevan ajan eläke**
  - ylemmän rajamäärän ylittäneistä ansioista lasketaan keskimääräinen kuukausiansio (alemman rajamäärän, jos MYEL:iä)
    - ansiokuukausista vähennetään työeläkelisäpäivät
    - TEL/LEL-ansiot mukaan, jos tuleva aika vain TaEL:sta
  - erikseen eri karttuma-ajoilta (1,5/1,2/0,8 %)
* **Lasketaan TaEL-eläkkeeseen mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan mahdollinen kertasuoritus vapaakirjaeläkkeestä**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon SOLITA-korvaukset ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan mahdollinen varhennusvähennys** (erikseen MEL:stä ja muista yksityisen puolen laeista sekä yrittäjätoiminnoista) **tai lykkäyskorotus**.

4 MEL-ELÄKE

4.1 Merimieseläkelaki (MEL)

Merimieseläkelaki, MEL, tuli voimaan 1.6.1956. Lain piiriin kuuluvat merimiehet, jotka työskentelevät suomalaisessa ulkomaanliikenteen kauppaaluksessa tai miehistöasemassa merenkulkuhallituksen jäänmurtajassa. Lakia ei sovelleta työntekijään, jonka työsuhde on alkanut 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

4.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

MEL-eläke lasketaan työsuhteittain kuten TEL. MEL-eläkkeen laskenta poikkeaa kuitenkin paljon muista työeläkelaeista. Merimieseläkettä karttuu kaksi prosenttia vuotta kohden ja sitä voi enimmillään saada 50 prosenttia enintään kymmenen viimeisen työvuoden keskimääräisestä palkasta.

Merimieseläkkeinä maksetaan samoja eläkkeitä kuin TEL:ssä, mutta vanhuuseläkeiät poikkeavat muista yksityisen puolen työeläkelaeista.

4.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

Merimieseläkkeeseen oikeuttavat ajat periaatteessa samoin kuin TEL:ssä. Joitakin eroavaisuuksia on kuitenkin lakien soveltamispiirin ja voimaantulon erilaisuudesta johtuen. MEL:ssä ei myöskään sovelleta TEL:n päivätekniikkaa.

4.2.1 Työsuhdeaika

Merimieseläkkeeseen oikeuttaa vähintään 15 päivää kestänyt työsuhde. Myös lyhyemmistä työsuhteista voi kertyä eläkeoikeutta, jos kalenterivuoden aikana eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on eri työsuhteissa yhteensä vähintään 15 päivää. Näistä lyhyistä työsuhteista muodostetaan yksi vapaakirja, ns. keräilyvapaakirja. Koska eläke lasketaan kuukausina, pyöristetään 15-30 päivää kestänyt työsuhde yhdeksi kuukaudeksi. MEL:ssä eläkkeeseen oikeuttaa myös aika ennen työntekijän 23 vuoden iän täyttämistä.

Ennen vuotta 1991 eläkkeeseen oikeuttivat kaikki ne päivät, joilta oli maksettu palkkaa. Työsuhteita ei rekisteröity. Eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa laskettaessa koko vuoden päivät jaettiin 30:llä, jolloin saatiin eläkkeeseen oikeuttavat maksukuukaudet.

Aika ennen MEL:n voimaantuloa 1.6.1956 oikeuttaa myös eläkkeeseen. Tähän aikaan sisältyviä eläkkeeseen oikeuttavia kuukausia kutsutaan purjehduskuukausiksi.

4.2.2 Tuleva aika

Tuleva aika oikeuttaa eläkkeeseen kuten TEL:ssä. Tuleva aika lasketaan siihen eläkeikään asti, jossa työntekijällä olisi ollut oikeus siirtyä vanhuuseläkkeelle, jos hän olisi ollut MEL-työsuhteessa yhdenjaksoisesti. Tulevan ajan pääteikänä voi siten olla joko yleinen eläkeikä tai ansaittu eläkeikä (ks. kohta 4.7.1 Vanhuuseläke).

4.3 Eläkkeen karttuminen

4.3.1 Pääsääntö

MEL:n pääsäännön mukaan eläkettä karttuu kaksi prosenttia vuodessa. Ajalta ennen 1.6.1956 eläkettä karttuu vain yksi prosentti vuodessa. Pääsäännön mukaan eläkettä karttuu kahden prosentin mukaan myös sen vuoden alusta, jona työntekijä täyttää 60 vuotta.

Karttumiskerroin kuukaudessa ennen 1.6.1956: $\frac{1}{1200}$

Karttumiskerroin kuukaudessa 1.6.1956 jälkeen: $\frac{1}{600}$

Vapaakirjaeläkettä karttuu yksi prosentti ajalta ennen 1.6.1956, kaksi prosenttia ajalta 1.6.1956 - 31.12.1990 ja 1,5 prosenttia vuodessa sen jälkeiseltä ajalta. Sen vuoden alusta, kun työntekijä täyttää 60 vuotta, vapaakirjaeläkettä karttuu työnteosta 2,5 prosenttia vuodessa.

Jos eläketapahtuma on 1.1.1996 tai sen jälkeen, karttuu tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta MEL-eläkettä 1,7 % vuodessa (kerroin 17/12000 kuukautta kohden) 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 1,3 % (kerroin 13/12000 kuukautta kohden) 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta karttuu eläkettä kuitenkin kahden prosentin mukaan, jos

* eläketapahtuma oli ennen vuotta 1996
* ennen vuotta 1996 myönnetty eläke myönnetään uudelleen entisin perustein vuonna 1996 tai myöhemmin

* ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä on ollut lomautettuna (ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa) 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi takaisin työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta kahden prosentin karttumaan.

Eläkettä saa MEL:n mukaan karttua enintään 50 prosenttia työntekijän enintään kymmenen viimeisen meripalveluvuoden eri työsuhteiden yhteenlaskettujen palkkojen keskimääräisestä kuukausipalkasta (**kattosääntö**). Tämän säännön mukaisten keskipalkan laskentaan mukaan otettavien vuosien määrä noudattaa samaa voimaantuloaikataulua kuin eläkepalkan laskennassa (ks. alla 4.4 ja TEL 1.5). Ennen vuotta 1996 oleviin enintään neljään meripalveluvuoteen lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä vuosia niin, että keskipalkan laskennassa käytettäviä vuosia on enintään kymmenen. Näistä meripalveluvuosista jätetään pois alle 50 %:n vuodet samalla tavalla kuin eläkepalkan laskennassa.

4.3.2 TEL-takuusääntö

Merimieseläke lasketaan myös TEL-takuusäännön mukaisesti. Pääsäännön ja TEL-takuusäännön mukaan lasketuista eläkkeistä valitaan suurempi.

Takuusäännössä eläkettä karttuu työnteosta 0,75 prosenttia vuodessa (kerroin 1/1600 kuukaudessa) ajalta ennen 1.6.1956 ja sen jälkeen 1,5 prosenttia (kerroin 1/800 kuukaudessa) kuten TEL:ssä ja 2,5 prosenttia (kerroin 1/480 kuukaudessa) 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta. Takuusäännön mukaiseen eläkkeeseen ei yleensä oteta mukaan aikaa ennen työntekijän 23 vuoden iän täyttämistä.

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta takuusäännössä eläkettä karttuu TEL:n tapaan 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos

* eläketapahtuma oli ennen vuotta 1996
* ennen vuotta 1996 myönnetty eläke myönnetään uudelleen entisin perustein vuonna 1996 tai myöhemmin
* ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä on ollut lomautettuna (ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa) 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi takaisin työhön samalle työnantajalle 29.2 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 %:n karttumaan.

Takuusäännön mukaista eläkettä saa maksimissaan karttua 60 prosenttia TEL:n mukaisesta yhteensovitusperusteesta (korkeimmasta eläkepalkasta sellaisesta työsuhteesta, jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi, ks. tarkemmin luku 9).

4.4 Eläkkeen perusteena oleva palkka

Eläkkeen perusteena oleva palkka lasketaan enintään työsuhteen kymmenen viimeisen kalenterivuoden indeksitarkistetuista ansioista periaatteessa samoin kuin TEL:ssä. Palkansaajan eläkemaksua ei kuitenkaan vähennetä MEL:ssä eläkepalkkaan mukaan otettavista vuosista. MEL:ssä on ollut palkansaajan maksu jo järjestelmän alkuvaiheista lähtien.

Eläkepalkan laskennassa ajalta ennen 1.1.1996 huomioon otettavat vuodet lasketaan hieman eri tavalla kuin TEL:ssä, koska MEL:n eläkepalkan laskenta poikkesi TEL:n laskennasta ennen vuotta 1996.

Ennen vuotta 1996 eläkepalkka laskettiin kaikkien neljän vuoden ansioiden keskiarvona, toisin kuin TEL:ssä, jossa eläkepalkka oli kahden keskimmäisen vuoden keskiarvo. Eläketapahtumavuosi jätettiin ottamatta huomioon, jos työsuhde päättyi eläketapahtumaan ja työsuhde näin laskettuna oli jatkunut vähintään kahden kalenterivuoden aikana. Lyhyemmissä työsuhteissa eläkepalkka laskettiin kaikkien työvuosien ansioiden keskiarvona.

Koska MEL:ssä laskettiin eläkepalkka ennen vuotta 1996 kaikkien enintään neljän viimeisen vuoden keskiarvona, valintavuodet ajalta ennen 1.1.1996 ovat aina samalla myös laskentavuosia toisin kuin TEL:ssä.

MEL:ssä voidaan TEL:n tapaan laskea tasoituspalkka, jos tuleva aika on liitettävä alle kuusi kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen. Eläkepalkkaa voidaan myös tarkistaa harkinnanvaraisesti ja palkaton lapsenhoitoaika otetaan huomioon samalla tavalla kuin TEL:ssä.

4.5 Eläkkeen korotukset

4.5.1 Työeläkelisä

MEL-eläkkeeseen lasketaan työeläkelisä samoin kuin TEL:ssä. Työeläkelisään oikeuttavat etuuspäivät ovat liitteessä 3.

4.5.2 Lapsikorotus

MEL-eläkkeeseen lasketaan lapsikorotus TEL:n tapaan, mutta MEL:n varhaisemman voimaantulon takia lapsikorotuksia ei makseta niin pitkään kuin TEL:ssä (ks. liite 2). Eläke lapsikorotuksen kanssa saa olla enintään 66 prosenttia MEL:n kattosäännön mukaisesta keskimääräisestä palkasta.

4.5.3 Lykkäyskorotus

Lykkäyskorotus on yksi prosentti työntekijän vanhuuseläkeiän jälkeen lykättyä kuukautta kohden kuten TEL:ssä. Jos kuitenkin työntekijällä on vähemmän kuin 25 vuotta eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa saavuttaessaan yleisen eläkeiän, eläke karttuu siihen asti, kunnes 25 vuotta tulee täyteen. Vasta tämän jälkeen lasketaan lykkäyskorotus. Eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa ei kuitenkaan kartu 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen, joten lykkäyskorotus lasketaan viimeistään 65 vuoden iästä lähtien.

4.6 Automaattinen katkaisu

Automaattinen katkaisu tehdään kuten TEL:ssä, aikaisintaan 31.12.1994 alkaen. MEL:ssä työsuhdetta ei kuitenkaan katkaista, jos aika eläkeikään voi muodostua kolme vuotta lyhyemmäksi.

4.7 Eläkelajit

MEL-eläkkeinä myönnetään samoja eläkkeitä kuin TEL:ssä, mutta vanhuuseläkeiän laskeminen poikkeaa muista yksityisen sektorin eläkkeistä.

4.7.1 Vanhuuseläke

Vanhuuseläke MEL:ssä voi alkaa joko ansaitussa tai yleisessä eläkeiässä. Yleinen eläkeikä tarkoittaa ikää, jossa on oikeus jäädä eläkkeelle riippumatta meripalvelun pituudesta. Yleistä eläkeikää alhaisemmassa, ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle jäädäkseen täytyy työntekijän olla työssä eläkeikään asti ja työskennellä viimeisen kolmen vuoden aikana vähintään 18 kuukautta. Ansaittu eläkeikä määräytyy meripalvelun pituuden mukaan.

Päällystö

Päällystön yleinen eläkeikä on 65 vuotta. Päällystön ansaittu eläkeikä lasketaan kuukauden tarkkuudella siten, että 65 vuoden iästä vähennetään ne meripalvelukuukaudet, jotka ylittävät 300. Ansaittu eläkeikä ei voi olla alhaisempi kuin 60 vuotta.

Miehistö

Miehistön yleinen eläkeikä nousee vuosina 1992 - 2001 60 vuodesta 65 vuoteen siten, että jokainen tällä jaksolla alkava kahden kuukauden jakso korottaa eläkeikää yhdellä kuukaudella. Ansaittu eläkeikä lasketaan vähentä-

mällä 65 vuoden iästä ne vuoden 1991 loppuun mennessä ansaitut meripalvelukuukaudet, jotka ylittävät 180. Ansaittu eläkeikä miehistöllä on vähintään 55 vuotta.

Vuoden 2002 jälkeen miehistön ja päällystön eläkeiät määräytyvät samalla tavalla muuten, paitsi että miehistöön kuuluva voi aikaisintaan jäädä ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle 55-vuotiaana.

Esimerkki 4.1 Yleinen eläkeikä

Miehistöön kuuluvan työntekijän yleinen eläkeikä 1.8.1998 on 63 vuotta 3 kuukautta. Vuoden 1992 alusta elokuun alkuun 1998 on 79 kuukautta, jossa on 39 alkavaa kahden kuukauden jaksoa eli 3 vuotta 3 kuukautta.

Esimerkki 4.2 Ansaittu eläkeikä

Miehistöön kuuluvalle työntekijälle on kertynyt 355 meripalvelukuukautta 31.8.1998 mennessä. Vuoden 1991 loppuun mennessä hänelle on kertynyt 275 meripalvelukuukautta. Ansaittu eläkeikä on silloin:

275 - 180 = 95 kuukautta eli 7 vuotta 11 kuukautta

65 v. - 7 v. 11 kk = 57 vuotta 1 kuukausi.

4.7.2 Varhennettu vanhuuseläke

Varhennettu vanhuuseläke lasketaan muuten kuten TEL:ssä, mutta varhennusvähennys on aina 0,5 prosenttia varhennuskuukautta kohden. Eläkettään voi varhentaa korkeintaan viisi vuotta. Varhennus lasketaan joko ansaitusta tai yleisestä eläkeiästä. Varhennettu vanhuuseläke voi alkaa MEL:ssä aikaisintaan 55 vuoden iästä.

Esimerkki 4.3 Vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 31.1.1943 ja jää 55 vuoden ansaitussa eläkeiässä merimieseläkelain mukaiselle vanhuuseläkkeelle. Hänelle on karttunut MEL-vapaakirjaeläkettä 5 240 mk/kk. Hänellä on lisäksi ollut vuoden 1991 alun jälkeen seuraavat työsuhteet:

Työsuhde	Eläke-palkka	Karttuma-prosentti	Eläke mk/kk
1.9.1991-31.8.1992	11 500 x	2 % =	230,00
1.2.1993-31.1.1998	13 500 x	10 % =	1 350,00

Eläkkeet yhteensä 5 240 + 230 + 1 350 = 6 820,00 mk/kk.

MEL:n kattosäännön mukaan eläke voi korkeintaan olla 50 prosenttia neljän viimeisen vuoden keskimääräisistä ansioista,

13 127,90 x 50 % = 6 563,95 mk/kk.

MEL:n pääsäännön mukaan laskettuna eläke on 6 563,95 mk/kk.

TEL-takuusääntö:

Vapaakirjaeläkkeet 1,5 prosentin karttumalla ovat yhteensä 4 000 mk/kk.

Työsuhde	Eläke-palkka	Karttuma-prosentti	Eläke mk/kk
1.9.1991-31.8.1992	11 500 x	1,5 % =	172,50
1.2.1993-31.1.1998	13 500 x	7,5 % =	1 012,50

Eläkkeet yhteensä 4 000 + 172,50 + 1 012,50 = 5 185,00 mk/kk.

TEL:n mukainen katto, 13 500 x 60 % = 8 100 mk/kk ei vaikuta.

Koska TEL-takuusäännön mukaan laskettu eläke on pienempi, myönnetään eläke MEL:n pääsäännön mukaan eli 1.2.1998 alkaen eläke on 6 563,95 mk/kk.

MEL-eläkkeen laskennan eteneminen

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta MEL-työsuhteesta vuoden 1990 jälkeiseltä ajalta**
  - työsuhdeaika
  - tuleva aika
* **Lasketaan yhteen eri aikoihin liittyvät karttumisprosentit**

pääsäännön mukaan	TEL-takuusäännön mukaan
- ennen 1.6.1956 (1 %)	- ennen 1.6.1956 (0,75 %)
- jälkeen 1.6.1956 (2 %)	- jälkeen 1.6.1956 (1,5 %)
- tuleva aika 50-60 v. (1,7 %)	- 60 v. iän täytt.vuodesta (2,5 %)
- tuleva aika 60-65 v. (1,3 %)	- tuleva aika 50-60 v. (1,2 %)
	- tuleva aika 60-65 v. (0,8 %)

* **Lasketaan MEL-työsuhteen eläkepalkka**
  - tarkistetaan ansiot päättymisvuoden tasoon
  - vajaa eläketapahtumavuosi tai työsuhteen päättymisvuosi jätetään pois yli kolme vuotta jatkuneissa työsuhteissa
* **Lasketaan työsuhteen eläke sekä pääsäännön että takuusäännön mukaan, joista suurempi valitaan**
  - eläkkeeseen oikeuttava aika x karttumisprosentti x eläkepalkka
* **Lasketaan MEL-eläkkeet yhteen ajalta ennen ja jälkeen 1.1.1991**
* **Lasketaan eläkkeeseen mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan mahdollinen kertasuoritus vapaakirjaeläkkeestä**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon SOLITA-korvaukset ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan mahdollinen varhennusvähennys** (erikseen MEL:stä ja muista yksityisen puolen laeista sekä yrittäjätoiminnoista) **tai lykkäyskorotus.**

5 YEL-ELÄKE

5.1 Yrittäjien eläkelaki (YEL)

Yrittäjien eläkelaki, YEL, tuli voimaan 1.1.1970. Lain piiriin kuuluu

* 18-64 -vuotias
* Suomessa asuva yrittäjä, jonka työtulo on keskimäärin vähintään 180 markkaa kuukaudessa vuoden 1966 indeksitasossa 142 (2 313,38 mk/kk indeksissä 1825 v. 1998), eli TEL:n raja kaksinkertaisena ja
* jonka yrittäjätoiminta on jatkunut yhdenjaksoisesti ainakin neljä kuukautta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 18 vuotta,
* jolla ei ole oikeutta yrittäjätoimintansa perusteella muun lain mukaiseen eläkkeeseen ja
* joka ei saa täysitehoista eläkettä (eläkkeessä mukana tuleva aika) eikä YEL:n mukaista varhennettua vanhuuseläkettä.

Jos yrittäjän työtulo ei yllä YEL:n alarajaan, mutta muuten edellytykset täyttyvät, voidaan hänelle myöntää vapaaehtoinen YEL-vakuutus.

5.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet

Eläke määrätään erikseen jokaiselta vähintään neljä kuukautta kestäneeltä yrittäjätoimintajaksolta. Muuten YEL:n mukaan myönnetään eläkkeitä samoin perustein kuin TEL:ssä.

5.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

Eläkkeeseen oikeuttaa yrittäjätoiminta, joka on kestänyt vähintään neljä kuukautta. Yrittäjätoimintaa ennen YEL:n voimaantuloa (1.1.1970) ei oteta huomioon. Eläkettä laskettaessa otetaan huomioon aika 23-vuotispäivästä lähtien. 18 vuotta täyttäneellä yrittäjällä voi olla oikeus ennen 23 vuoden ikää työkyvyttömyyseläkkeeseen ja hänen perheellään perhe-eläkkeeseen. Eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan tällöin aika työkyvyttömäksi tulosta tai kuolinpäivästä eläkeikään, jos yrittäjällä on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen. Eläke lasketaan kuukauden tarkkuudella (kuukausitekniikka).

Eläkkeeseen oikeuttaa TEL:n tavoin myös tuleva aika ja täysitehoisella eläkkeelläoloaika. Työeläkelisään sen sijaan oikeuttavat vain kuntoutusetuuspäivät.

5.3 Eläkkeen karttuminen

Eläke karttuu YEL:ssä kuten TEL:ssä. Eläkkeen karttuminen alkaa 23-vuotispäivästä, mutta 18 vuotta täyttäneellä yrittäjällä voi olla oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen ja hänen perheellään perhe-eläkkeeseen. Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa (karttumiskerroin 1/800 kuukaudessa).

$$\text{Eläke} = \frac{\text{Eläkk.oik.kk}}{800} \times \text{eläkkeen perusteena oleva työtulo}$$

Eläkettä karttuu yrittäjätoiminnasta 2,5 prosenttia vuodessa (karttumiskerroin 1/480 kuukaudessa) sen vuoden alusta, jolloin yrittäjä täyttää 60 vuotta. Eläkettä voi karttua korotetun karttuman mukaan vasta vuodesta 1994 alkaen.

$$\text{Eläke} = \frac{\text{Eläkk.oik.kk}}{480} \times \text{eläkkeen perusteena oleva työtulo}$$

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta eläkettä karttuu kuitenkin 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään kuten TEL:ssä.

Tulevalta ajalta ja täysitehoisella eläkkeelläoloajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos

* eläketapahtuma oli ennen vuotta 1996
* ennen vuotta 1996 myönnetty eläke myönnetään uudelleen entisin perustein vuonna 1996 tai myöhemmin
* ennen vuotta 1943 syntyneellä yrittäjällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. (A 46/95)

Eläke rajataan **yhteensovituksella** 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta työtulosta (tai palkasta) sellaisesta yrittäjätoiminnasta (tai työsuhteesta), jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi (ks. tarkemmin luku 9).

5.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi se palkka, joka yrittäjälle olisi kohtuudella maksettava, jos hänen työtään tekemään palkattaisiin vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Työtuloksi voidaan vahvistaa myös sellainen korvaus, jonka voidaan keskimäärin katsoa vastaavan tällaista työtä. Työtuloa ei voi vahvistaa korkeammaksi kuin 50 000 markkaa vuodessa vuoden 1970 indeksissä 197 (463 197,97 markkaa vuonna 1998).

Eläkkeen perusteena oleva työtulo on yrittäjälle 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo päivän tarkkuudella laskettuna. Painoina käytetään eri työtulojaksoihin sisältyvien päivien lukumäärää. Jos työkyvyttömyys- tai perhe-eläke alkaa ennen 23 vuoden ikää, eläkkeeseen oikeuttava aika otetaan huomioon eläketapahtumasta alkaen. Työtulot otetaan huomioon eläketapahtumaa edeltävältä ajalta.

Yrittäjän myönteistä eläkepäätöstä edeltävien viiden vuoden ajalta maksamattomat vakuutusmaksut peritään eläkkeestä. Näitä viittä vuotta edeltäneiltä vuosilta maksamatta jääneet vakuutusmaksut sen sijaan pienentävät pysyvästi eläkkeen perusteena olevaa työtuloa. Vuodelta 1992 ja sitä edeltäviltä vuosilta vähennystä ei tehdä.

Työtuloa pienennetään maksamattomien vakuutusmaksujen suhteessa vuosittain jokaiselta työtulojaksolta erikseen. Työtulojakso tarkoittaa sitä ajanjaksoa, jona työtulo on pysynyt samana. Jos maksuja ei ole maksettu lainkaan jonakin vuonna joltakin työtulojaksolta, on työtulo tämän vuoden kyseiseltä työtulojaksolta nolla markkaa. Jos maksuja on maksettu puolet vaadittavasta määrästä, on työtulo kyseisen vuoden työtulojaksosta 50 % vahvistetusta työtulosta. Maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät yrittäjän työtuloa vasta vuodesta 1993 lähtien. (A 41/97)

5.5 Eläkkeen korotukset

5.5.1 Työeläkelisä

YEL:ssä työeläkelisä lasketaan kuten TEL:ssä, mutta siihen oikeuttaa yrittäjien osalta vain kuntoutusetuusaika vuodesta 1994 lähtien. YEL-yrittäjien ansiopäivärahat eivät oikeuta työeläkelisään. Työeläkelisäprosentti on valmiiksi laskettuna Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriotteella työntekijöiden ja yrittäjien osalta erikseen.

5.5.2 Lapsikorotus

YEL:ssä maksetaan lapsikorotukset kuten TEL:ssä, mutta YEL:n myöhäisemmän voimaantulon takia lapsikorotuksia maksetaan nuoremmille yrittäjille (ks. liite 2).

5.5.3 Lykkäyskorotus

Lykkäyskorotus on 1 prosentti lykkäyskuukautta kohden kuten TEL:ssä.

5.6 Tekninen katkaisu

Yrittäjätoimintaan tehdään TEL:n tapaan tekninen katkaisu aikaisintaan 1.1.1989 lukien, jos

* työtuloa on korotettu vähintään yhdellä kolmanneksella. Tekninen katkaisu tehdään myös silloin, kun työtulon enimmäismäärän ylittymisen johdosta täysimääräistä kolmanneksen korotusta ei ole voitu vahvistaa.
* työtuloa on alennettu vähintään yhdellä neljänneksellä.

Työtuloa on tarkistettava viimeistään neljän vuoden kuluessa työpanoksessa tapahtuneesta muutoksesta. Työtulon vähentäminen maksamattomien maksujen vuoksi ei aiheuta teknistä katkaisua.

Eläke lasketaan erikseen erillisistä työtulojaksoista. Tekninen katkaisu poistetaan, jos eläketapahtuma sattuu ennen kuin neljä vuotta on kulunut teknisestä katkaisusta, tai jos yrittäjätoiminta ei jatku neljää kuukautta teknisen katkaisun jälkeen. (A 14/89)
YEL:ssä ei tehdä automaattista katkaisua.

5.7 Eläkelajit

YEL:n mukaan myönnetään eläkkeitä samoin perustein kuin TEL:ssä (ks. 1.9) muutamin poikkeuksin.

5.7.1 Vanhuuseläke

Vanhuuseläke myönnetään 65-vuotiaana kuten TEL:ssä, mutta yrittäjätoiminnan ei YEL:ssä tarvitse olla päättynyt vanhuuseläkkeelle siirryttäessä.

5.7.2 Varhennettu vanhuuseläke

Varhennusvähennys määräytyy muuten kuten TEL:ssä, mutta YEL:n myöhemmän voimaantulon vuoksi alennetut varhennusvähennysprosentit ulottuvat nuorempiin henkilöihin kuin TEL:ssä (ks. liite 2). Jos yrittäjällä on YEL:n mukaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana YEL-toimintaa, ei tämä YEL-toiminta kartuta uutta eläkettä. Sen sijaan muu työskentely varhennetun vanhuuseläkkeen aikana kartuttaa uutta eläkettä.

5.7.3 Osatyökyvyttömyyseläke

Osatyökyvyttömyyseläke lasketaan hieman TEL:stä poikkeavasti ennen 1.1.1935 syntyneillä yrittäjillä. Osa-eläke on seuraavan taulukon mukainen prosenttimäärä täydestä eläkkeestä:

Taulukko 5.1

Syntymävuosi	Osaeläke prosenttia täydestä eläkkeestä
1929	62
1930	60
1931	58
1932	56
1933	54
1934	52
1935 tai myöhemmin	50

5.7.4 Työttömyyseläke

Yrittäjä voi saada työttömyyseläkkeen, koska hänellä on mahdollisuus saada yritystoiminnan perusteella työttömyyspäivärahaa 1.1.1995 tulleen lainmuutoksen johdosta. Työttömyyspäivärahan saamisehdot poikkeavat kuitenkin työntekijän vastaavista.

Jotta yrittäjällä olisi oikeus työttömyyspäivärahaan, on hänen pitänyt toimia yrittäjänä vähintään kaksi vuotta (1.1.1995 jälkeen) työttömyyttä edeltäneen neljän vuoden aikana. YEL-vakuutuksen työtulon on lisäksi oltava vähintään 50 400 mk/v vuonna 1998 (35 kertaa peruspäivärahan määrä kuukaudessa).(A 4/98)

Yrittäjälle voidaan maksaa työttömyyspäivärahaa enintään 500 päivältä neljän peräkkäisen kalenterivuoden aikana. Yrittäjällä ei ole lisäpäiväoikeutta. (A 11/95)

Esimerkki 5.1. Yrittäjän vanhuuseläke

Yrittäjä on syntynyt 15.3.1933. Hän on toiminut yrittäjänä 1.1.1970 lähtien, jolloin hänelle vahvistettiin työtuloksi 22 000 mk/v. Yrittäjä jää vanhuuseläkkeelle 1.4.1998.

Työtulo vuoden 1998 TEL-työikäisen indeksiin korjattuna on

$$\frac{1825}{197} \times 22\,000 = 203\,807{,}11 \text{ mk/v} = 16\,983{,}93 \text{ mk/kk.}$$

1,5 prosentin karttuminen:
Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1970 - 31.12.1993 on 288 kk.

$$\frac{288 \times 16\,983{,}93}{800} = 6\,114{,}21 \text{ mk/kk}$$

2,5 prosentin karttuminen:
Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1994 - 15.3.1998 on 50 kk.

$$\frac{50 \times 16\,983{,}93}{480} = 1\,769{,}16 \text{ mk/kk}$$

Vanhuuseläke 1.4.1998 alkaen on 6 114,21 + 1 769,16 = 7 883,37 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 5.2. Yrittäjän työkyvyttömyyseläke, yrittäjällä maksamattomia vakuutusmaksuja

Yrittäjä on syntynyt 11.8.1940. Hänen työtulonsa on 15 000 mk/v 1.1.1970 - 31.12.1984 ja 40 000 mk/v 1.1.1985 lähtien. Työkyvyttömyys alkaa 1.5.1999. Yrittäjä ei ole maksanut vuoden 1993 vakuutusmaksuja, joten tämän vuoden työtulo on 0 markkaa. TEL-työsuhteesta karttunut eläke on 910 mk/kk. Yrittäjällä on yksi alle 18-vuotias lapsi.

Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Työtulojakso	Työtulo alkamis-vuoden indeksissä	Työtulo v. 1999 oletetussa indeksissä (1861)
1.1.1970- 31.12.1984 = 5400 pv	15 000,00 mk/v	141 700,51 mk/v
1.1.1985 - 31.12.1992 = 2880 pv	40 000 mk/v	68 419,12 mk/v
1.1.1993 - 31.12.1993 = 360 pv	0 mk/v	0 mk/v
1.1.1994 - 30. 4.1999 = 1920 pv	62 058,82 mk/v	68 419,12 mk/v

$$\frac{5400 \times 141700{,}51 + 2880 \times 68\,419{,}12 + 1920 \times 68\,419{,}12}{5400 + 2880 + 360 + 1920} = 103\,560{,}09$$

mk/v = 8 630,01 mk/kk

Yrittäjänäoloaika, jolta karttuu eläkettä 1,5 prosentin mukaan on 1.1.1970 - 30.4.1999 = 29 v 4 kk = 352 kk.

$$\frac{352 \times 8\,630{,}01}{800} = 3\,797{,}20 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 60 vuoden iän täyttämispäivään saakka on 1.5.1999 - 11.8.2000 = 1 v 3 kk 11 pv = 15 kk 11 pv. Karttuma on 1,2 prosenttia vuodessa.

$$\frac{15 \times 8\,630{,}01}{1000} = 129{,}45 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 60 vuoden iän täyttämispäivän jälkeisestä päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään = 60 kk. Karttuma on 0,8 prosenttia vuodessa.

$$\frac{60 \times 8\,630{,}01}{1500} = 345{,}20 \text{ mk/kk}$$

YEL-eläke yhteensä on 3 797,20 + 129,45 + 345,20 = 4 271,85 mk/kk.

Korotus yhdestä lapsesta on 7 prosenttia YEL-eläkkeen määrästä.

Lapsikorotus on 0,07 x 4 271,85 = 299,03 mk/kk.

Työkyvyttömyyseläke lapsikorotuksineen on

4 271,85 + 910,00 + 299,03 = 5 480,88 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta.

Esimerkki 5.3. Yrittäjän varhennettu vanhuuseläke

Yrittäjä on syntynyt 4.3.1936. Hän jää varhennetulle vanhuuseläkkeelle 1.7.1998 alkaen. Eläkkeelle siirtymiseen mennessä on karttunut YEL-eläkettä 3 500 mk/kk ja TEL-eläkettä 1 400 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuttanut eläkkeeseen.

Aika eläkkeen alkamisesta eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkuun eli varhennusaika 1.7.1998 - 1.4.2001 on 33 kk.

YEL-eläkkeen vähennys on 33 x 0,40 = 13,2 %.

YEL-eläke = 3 500 - 0,132 x 3 500 = 3 038 mk/kk.

TEL-eläkkeen vähennys on 33 x 0,49 = 16,17 %.

TEL-eläke = 1 400 - 0,1617 x 1 400 = 1 173,62 mk/kk.

Varhennettu vanhuuseläke 1.7.1998 alkaen on
3 038 + 1 173,62 = 4 211,62 mk/kk.

YEL-eläkkeen laskennan eteneminen

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta yrittäjätoimintajaksosta**
  - yrittäjätoiminta 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen
  - tuleva aika
* **Lasketaan eri aikoihin liittyvät karttumat**
  - 1.1.1970 alkaen (1,5 %)
  - 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta (2,5 %)
  - tuleva aika 50-60 v. (1,2 %)
  - tuleva aika 60-65 v. (0,8 %)
* **Lasketaan eläkkeen perusteena oleva työtulo**
  - lasketaan mahdollisten maksamattomien vakuutusmaksujen vaikutus työtuloon
  - tarkistetaan työtulot päättymisvuoden tasoon
  - lasketaan painotettu keskiarvo eri työtulojaksoista, joissa on otettu huomioon mahdolliset maksamattomat maksut
* **Lasketaan YEL-suhteen eläke**
  - eläkkeeseen oikeuttava aika x karttumisprosentti x eläkkeen perusteena oleva työtulo
* **Lasketaan eri yrittäjätoiminnoista muodostuneet eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan eläkkeeseen mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan mahdollinen kertasuoritus vapaakirjaeläkkeestä**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon SOLITA-korvaukset ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan mahdollinen varhennusvähennys** (erikseen MEL:stä ja muista yksityisen puolen laeista sekä yrittäjätoiminnoista) **tai lykkäyskorotus**.

6 MYEL-ELÄKE

6.1 Maatalousyrittäjien eläkelaki (MYEL)

Maatalousyrittäjien eläkelaki, MYEL, tuli voimaan 1.1.1970 kuten YEL. Lain piiriin kuuluu

* 18-64 -vuotias Suomessa asuva maatalousyrittäjä ja perheyrityksen jäsen,
* jonka työtulo on keskimäärin vähintään 1 080 markkaa vuodessa indeksissä 142 (13 880,28 mk/v. v. 1998), eli sama kuin TEL:n alaraja kerrottuna kahdellatoista ja
* jonka toiminta maatalousyrittäjänä on jatkunut yhdenjaksoisesti ainakin neljä kuukautta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 18 vuotta ja
* joka ei saa täysitehoista eläkettä (eläkkeessä mukana tuleva aika) eikä MYEL:n mukaista varhennettua vanhuuseläkettä.

Suurin osa MYEL:n piiriin kuuluvista maatalousyrittäjistä on maatilatalouden harjoittajia. He kuuluvat pakollisen vakuutuksen piiriin, jos maatilalla on vähintään 5 hehtaaria maatalousmaata. MYEL:ssä tarkoitettuja maatalousyrittäjiä ovat myös sellaiset henkilöt, jotka harjoittavat poronhoitoa tai ammattimaista kalastusta työsuhteessa olematta.

Jos maatalousyrittäjän työtulo tai maatilatalouden harjoittajan tilan koko eivät yllä alarajoihin, voidaan hänelle myöntää vapaaehtoinen MYEL-vakuutus.

6.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet

Maatalousyrittäjien eläke määräytyy pääasiallisesti kuten YEL:ssä. Lisäksi maatilatalouden harjoittaja voi saada luopumistukea, mikäli hän pysyvästi luopuu maatalouden harjoittamisesta.

6.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

Eläkkeeseen oikeuttaa toiminta maatalousyrittäjänä, joka on kestänyt vähintään neljä kuukautta MYEL:n voimaantulon (1.1.1970) jälkeen samalla tavalla kuin YEL:ssä. Eläkkeeseen oikeuttavat tuleva aika ja täysitehoisella eläkkeelläoloaika samoin kuin YEL:ssä. Työeläkelisään oikeuttavat samoin vain kuntoutusetuuspäivät.

6.3 Eläkkeen karttuminen

Eläke karttuu MYEL:ssä kuten YEL:ssä.

6.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Työtuloksi vahvistetaan se työtulo, jota maatalousyrittäjän voidaan kohtuudella arvioida jatkuvasti saavan toiminnastaan maatalousyrittäjänä. Maatilataloudessa pellon ja metsän perustyötulo sekä peltotyötulon normaalialue lasketaan koko maatilan eli viljelmän pinta-alan perusteella. Viljelmän työtulo jaetaan maatilalla työskentelevien maatilatalouden harjoittajien kesken heidän työpanostensa mukaisesti.

Kalastajan työtulo määräytyy pääsääntöisesti kalastustoiminnasta saadun nettotulon perusteella. Poronomistajalle työtulo lasketaan porojen määrän ja tehtyjen työpäivien mukaan.

Pääsääntöisesti eläkkeen perusteena oleva työtulo on maatalousyrittäjälle 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo päivän tarkkuudella laskettuna kuten YEL:ssä. Kuitenkin, jos maatalousyrittäjälle on vahvistettu työtuloa koko 1.1.1983 - 31.12.1991 väliselle ajalle, huomioon otetaan vain 1.1.1983 jälkeiset työtulot, jos eläkkeen perusteena oleva työtulo näin laskettuna on suurempi kuin pääsäännön mukaan.

MYEL:n maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät työtuloa samoin kuin YEL:ssä. Yrittäjän myönteistä eläkepäätöstä edeltävien viiden vuoden ajalta maksamattomat vakuutusmaksut peritään eläkkeestä. Näitä viittä vuotta edeltäneiltä vuosilta maksamatta jääneet vakuutusmaksut sen sijaan pienentävät pysyvästi eläkkeen perusteena olevaa työtuloa. Vuodelta 1992 ja sitä edeltäviltä vuosilta vähennystä ei tehdä.

Työtuloa pienennetään maksamattomien vakuutusmaksujen suhteessa vuosittain jokaiselta työtulojaksolta erikseen. Työtulojakso tarkoittaa sitä ajanjaksoa, jona työtulo on pysynyt samana. Jos maksuja ei ole maksettu lainkaan jonakin vuonna joltakin työtulojaksolta, on työtulo tämän vuoden kyseiseltä työtulojaksolta nolla markkaa. Jos maksuja on maksettu puolet vaadittavasta määrästä, on työtulo kyseisen vuoden työtulojaksosta 50 % vahvistetusta työtulosta. Maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät maatalousyrittäjän työtuloa vasta vuodesta 1993 lähtien. (A 41/97)

6.4.1 Tulevan ajan työtulo

Maatalousyrittäjän tulevan ajan työtulo lasketaan pääsääntöisesti työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneiden neljän vuoden työtulojen keskimääränä. Tätä neljää vuotta pidennetään niin monella vuodella kuin maatalousyrittäjän ikä työkyvyttömyyden alkaessa ylittää 52 vuotta, enintään kuitenkin kahdeksaan vuoteen seuraavan taulukon mukaisesti:

Taulukko 6.1

Ikä työkyvyttömyyden alkaessa	Tulevan ajan työtulon perusteena olevien vuosien lukumäärä
52 tai vähemmän	4
53	5
54	6
55	7
56 tai enemmän	8

6.5 Eläkkeen korotukset

Eläkkeen korotukset lasketaan MYEL:ssä kuten YEL:ssä.

6.6 Eläkelajit

MYEL:n mukaan myönnetään eläkkeitä pääsääntöisesti samoin perustein kuin YEL:ssä. Työttömyyspäivärahaan vaadittavaksi MYEL-työtuloksi riittää kuitenkin 20 kertaa peruspäivärahan määrä kuukaudessa, toisin kuin YEL:ssä. Sivutoimisella maatalousyrittäjällä voi olla lisäpäiväoikeus muun työsuhteen perusteella.

Maatilatalouden harjoittaja voi tietyin edellytyksin saada luopumistukea, jos hän luovuttaa tai vuokraa maatilan peltomaan ja tuotantorakennukset tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle tai jos hän luovuttaa tai vuokraa maatilan peltomaat lisämaaksi lähialueen muille päätoimisille viljelijöille. Luopumistuki ei perustu MYEL:iin vaan luopumistuesta annettuun erityislakiin, mutta tuen suuruus määräytyy osittain samoin kuin MYEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke.

Luopumistuki koostuu perusmäärästä ja täydennysosasta. Perusmäärä lasketaan kuten MYEL:n työkyvyttömyyseläke ja täydennysosa on edellisen perusteella laskettavan kansaneläkkeen suuruinen. Koko luopumistuen maksaa Maatalousyrittäjien eläkelaitos.

Esimerkki 6.1. Maatalousyrittäjän työkyvyttömyyseläke

Maatalousyrittäjä on syntynyt 15.9.1939. Hän tulee työkyvyttömäksi 20.5.1999. Hänellä on LEL-ansioita, joista eläke on 56,20 mk/kk vuoden 1999 indeksissä. Vuonna 1993 vakuutusmaksuja on maksettu vain osa. Maksamattomien vakuutusmaksujen takia työtulo vuonna 1993 on 45 500 mk/v.

MYEL-eläke

Työtulot:

1.1.1970 alkaen 2 000,00 mk/v
1.1.1972 alkaen 10 000,00 mk/v
1.8.1986 alkaen 60 000,00 mk/v
1.1.1993 alkaen 45 500,00 mk/v
1.1.1994 alkaen 86 935,62 mk/v.

Ansaittu eläke:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1970 - 19.5.1999 = 29 v 4 kk 19 pv = 352 kk (jäännöspäivät lisätään tulevaan aikaan).

Työtulojaksot	Työtulo alkamis-vuoden indeksissä	Työtulo oletetussa v. 1999 indeksissä (1861)
1.1.70 - 31.12.71 = 720 pv	2 000,00 mk/v	18 893,40 mk/v
1.1.72 - 30. 7.86 = 5250 pv	10 000,00 mk/v	75 344,13 mk/v
1.8.86 - 31.12.92 = 2310 pv	60 000,00 mk/v	95 845,49 mk/v
1.1.93 - 31.12.93 = 360 pv	45 500,00 mk/v	50 163,21 mk/v
1.1.94 - 19. 5.99 = 1939 pv	86 935,62 mk/v	95 845,49 mk/v

Keskimääräinen kuukausityötulo pääsäännön mukaan:

$$\frac{720 \times 18\,893{,}40 + 5250 \times 75\,344{,}13 + 2310 \times 95\,845{,}49 + 360 \times 50\,163{,}21 + 1939 \times 95\,845{,}49}{720 + 5250 + 2310 + 360 + 1939}$$

= 78 879,49 mk/v = 6 573,29 mk/kk

Keskimääräinen kuukausityötulo 1.1.83 - 19.5.99:

1.1.83 - 30. 7.86 = 75 344,13 mk/v	1290 pv
1.8.86 - 31.12.92 = 95 845,49 mk/v	2310 pv
1.1.93 - 31.12 93 = 50 163,21 mk/v	360 pv
1.1.94 - 19. 5.99 = 95 845,49 mk/v	1939 pv

$$\frac{1290 \times 75\,344{,}13 + 2310 \times 95\,845{,}49 + 360 \times 50\,163{,}21 + 1939 \times 95\,845{,}49}{1290 + 2310 + 360 + 1939} =$$

88 574,36 mk/v = 7 381 20 mk/kk

Eläkkeen perusteena oleva työtulo 1.1.1983 jälkeisistä työtuloista laskettuna on suurempi kuin pääsäännön mukaan laskettuna.

$$\text{Eläke} = \frac{352 \times 7\,381{,}20}{800} = 3\,247{,}73 \text{ mk/kk.}$$

Tulevan ajan eläke:

Koska maatalousyrittäjä on työkyvyttömyyden alkaessa 59-vuotias, tulevan ajan työtulo on työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneiden kahdeksan vuoden työtulojen keskimäärä.

Työtulot:

20.5.91 - 31.12.92 = 95 845,49 mk/v	581 pv
1.1.93 - 31.12 93 = 50 163,21 mk/v	360 pv
1.1.94 - 19. 5.99 = 95 845,49 mk/v	1939 pv

Työtulo 20.5.1991 - 19.5.1999 = 90 135,21 mk/v = 7 511,27 mk/kk.

Tuleva aika 60 vuoden iän täyttämispäivään saakka on 20.5.1999 - 15.9.1999 = 3 kk 26 pv + 19 pv = 4 kk 15 pv. Karttuma on 1,2 prosenttia vuodessa.

$$\frac{4 \times 7\,511{,}27}{1000} = 30{,}05 \text{ mk/kk}$$

Tuleva aika 60 vuoden täyttämispäivän jälkeisestä päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään = 60 kk + 15 pv. Karttuma on 0,8 prosenttia vuodessa.

$$\frac{60 \times 7\,511{,}27}{1500} = 300{,}45 \text{ mk/kk}$$

MYEL-eläke yhteensä on 3 247,73 + 30,05 + 300,45 = 3 578,23 mk/kk.

MYEL- ja LEL-eläke yhteensä ovat 3 578,23 + 56,20 = 3 634,43 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Esimerkki 6.2. Maatalousyrittäjän vanhuuseläke

Maatalousyrittäjä on syntynyt 15.6.1934. Päättyneistä TEL-työsuhteista on karttunut eläkettä 3 500 mk/kk. MYEL-toiminta on alkanut 1.1.1986. Työtulo indeksillä tarkistettuna on 75 000 mk/v. Maatalousyrittäjä jää vanhuuseläkkeelle 1.7.1999 alkaen.

Eläkkeen perusteena oleva työtulo 75 000 mk/v = 6 250 mk/kk.

Eläkkeeseen oikeuttava aika

1.1.1986 - 31.12.1993 = 96 kk (1,5 %)

1.1.1994 - 15.6.1999 = 65 kk (2,5 %)

$$\text{Eläke} = \frac{96 \times 6\,250}{800} + \frac{65 \times 6\,250}{480} = 1\,596{,}35 \text{ mk/kk.}$$

TEL- ja MYEL-vanhuuseläkkeet 1.7.1999 alkaen ovat yhteensä 3 500 + 1 596,35 = 5 096,35 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

MYEL-eläkkeen laskennan eteneminen

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta yrittäjätoimintajaksosta**
  - yrittäjätoiminta 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen
  - tuleva aika
* **Lasketaan eri aikoihin liittyvät karttumat**
  - 1.1.1970 alkaen (1,5 %)
  - 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta (2,5 %)
  - tuleva aika 50-60 v. (1,2 %)
  - tuleva aika 60-65 v. (0,8 %)
* **Lasketaan eläkkeen perusteena oleva työtulo**
  - lasketaan mahdollisten maksamattomien vakuutusmaksujen vaikutus työtuloon
  - tarkistetaan työtulot päättymisvuoden tasoon
  - lasketaan painotettu keskiarvo eri työtulojaksoista, joissa on otettu huomioon mahdolliset maksamattomat maksut (huom. 1.1.1983-31.12.1991, ks. 6.4)
* **Lasketaan MYEL-suhteen eläke**
  - eläkkeeseen oikeuttava aika x karttumisprosentti x eläkkeen perusteena oleva työtulo
* **Lasketaan eri yrittäjätoiminnoista muodostuneet eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan eläkkeeseen mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan mahdollinen kertasuoritus vapaakirjaeläkkeestä**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon SOLITA-korvaukset ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan mahdollinen varhennusvähennys** (erikseen MEL:stä ja muista yksityisen puolen laeista sekä yrittäjätoiminnoista) **tai lykkäyskorotus**.

7 OSA-AIKAELÄKE

Osa-aikaeläkkeen tarkoituksena on antaa ikääntyvälle työntekijälle mahdollisuus käyttää jäljellä olevaa työkykyään ja työhaluaan hyväkseen joustavasti, mikäli osa-aikatyötä on tarjolla. Vähentämällä työpanostaan voi 56 vuotta täyttänyt henkilö tietyin edellytyksin jäädä osa-aikaeläkkeelle, jolloin eläke korvaa osittain ansioiden menetystä. Osa-aikaeläkkeen alaikäraja on alennettu tilapäisesti 58 vuodesta 56 vuoteen ajalle 1.7.1998 - 31.12.2000 (A 11/98). Osa-aikaeläkkeitä voidaan myöntää muiden yksityisen puolen eläkelakien paitsi TaEL:n mukaan. (A 7/96)

7.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset

Osa-aikaeläke voidaan myöntää yksityisellä puolella 56 vuotta mutta ei 65 vuotta täyttäneelle henkilölle seuraavin edellytyksin:

(1) Henkilö on ollut pitkään työelämässä ja kuulunut työeläkelakien piiriin osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta edeltäneiden viimeisten 15 kalenterivuoden aikana yhteensä vähintään 5 vuotta.

(2) Henkilö on ollut Suomessa järjestetyn työeläketurvan piiriin kuuluvassa kokoaikaisessa työssä yhteensä 12 kuukautta osa-aikaeläkkeen alkamista edeltäneiden 18 kuukauden aikana.

(3) Työntekijä vähentää ansiotyötään keskimäärin 16-28 tuntiin viikossa ja yrittäjä puoleen aikaisemmasta työstä. Keskimääräinen työssäoloaika lasketaan enintään 16 viikon ajanjaksolta, jos viikottainen työaika vaihtelee. Osa-aikatyössä ei saa olla yli kuuden viikon katkosta lomia lukuunottamatta. Yrittäjä voi lopettaa yrittäjätoimintansa kokonaankin ja siirtyä osa-aikaiseen työsuhteeseen.

(4) Osa-aikaiset ansiot alentuvat vastaavasti työntekijällä 35-70 prosenttiin vakiintuneesta ansiotulosta ja yrittäjällä työtulo puoliintuu. Ansioiden on kuitenkin oltava vähintään kyseisen lain alarajan verran.

(5) Henkilöllä olisi eläkkeessään oikeus tulevaan aikaan.

(6) Henkilö ei jo saa omaa perus- tai rekisteröityä lisäeläkettä jonkin työeläkelain perusteella Suomessa tai ulkomailla. Osa-aikaeläkkeen hakija, joka on työskennellyt myös EU-maassa tai sosiaaliturvasopimusmaassa siten, että työskentely kuuluu tämän maan vakuutuksen piiriin, ei voi Suomen osa-aikaeläkkeen yhteydessä hakea eläkettä ulkomailta: ulkomailla osa-aikaeläkehakemus käsitellään vanhuuseläkeasiana ja sieltä myönnetty vanhuuseläke estää Suomen osa-aikaeläkkeen saamisen.

Liitteenä 9 on taulukko, jossa on esitetty yksityisen ja julkisen puolen osa-aikaeläkkeen saamisedellytysten erot.

7.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma

Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma on se päivä, jona kaikki eläkkeen saamisen ehdot täyttyvät. Käytännössä eläketapahtuma on osa-aikatyöhön siirtymistä edeltävä viimeinen kokoaikatyöpäivä, jos kokoaikatyön ja osa-aikatyön välillä ei ole katkoa.

Jos kokoaikatyön ja osa-aikatyön välillä on katko, eläketapahtuma on osa-aikatyön alkamista edeltänyt päivä, jos muut edellytykset ovat silloin myös täyttyneet.

7.3 Vakiintunut ansiotulo

Jotta osa-aikaeläke voitaisiin laskea, on ensin määriteltävä kokoaikatyöstä saatu vakiintunut ansiotulo. Se määräytyy kaikkien niiden toimintojen perusteella, joista henkilöllä eläketapahtumahetkellä on tulevan ajan oikeus.

TEL-työsuhteen vakiintuneena ansiotulona pidetään sen työsuhteen eläkepalkkaa, johon liitettäisiin tuleva aika, jos työntekijä olisi tullut työkyvyttömäksi osa-aikaeläkkeelle siirtymisen sijaan. Koska vakiintunut ansiotulo lasketaan kuten eläkepalkka, tehdään ansioista myös palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Automaattista katkaisua ei tehdä tai se poistetaan määrättäessä vakiintunutta ansiotasoa niissä osa-aikaeläkkeissä, joissa eläketapahtuma on sattunut 1.4.1998 tai sen jälkeen. Automaattinen katkaisu otetaan kuitenkin huomioon, kun lasketaan kokoaikatyön eläkettä 75 %:n rajaa varten tai osa-aikaeläkkeen jälkeistä eläkettä. (A 11/98)

LEL-työskentelyn vakiintuneena ansiotulona pidetään palkansaajan työeläkemaksuvähennyksen jälkeisistä LEL-ansioista laskettua keskipalkkaa.

YEL- ja MYEL-toiminnan vakiintuneena ansiotulona pidetään osa-aikatyöhön siirtymistä välittömästi edeltäneiden neljän kalenterivuoden vahvistettujen työtulojen keskimäärää, jos yrittäjätoiminta on jatkunut yhtäjaksoisesti. Vajaaksi jäävän osa-aikaeläkkeelle siirtymisvuoden työtuloja ei oteta huomioon. Jos yrittäjätoiminta ei ole jatkunut neljää vuotta yhtäjaksoisesti, vakiintuneena ansiotulona pidetään viimeisen yrittäjätoimintajakson työtulojen keskimäärää.

Jos henkilöllä on useita rinnakkaisia työsuhteita tai yrittäjätoimintaa, on vakiintunut ansiotulo kaikkien vähintään kuusi kuukautta jatkuneiden toimintojen eläkepalkkojen ja työtulojen yhteismäärä, jos henkilöllä niistä jokaisesta on oikeus tulevaan aikaan.

Esimerkki 7.1. Työntekijän vakiintunut ansiotaso

Työntekijällä on TEL-työsuhteita seuraavasti:

	Eläkepalkka mk/kk
TEL A: 1.2.1976 - 31.1.1999	8 000
TEL B: 1.2.1999 - 31.10.1999	11 000

Osa-aikaeläke alkaa 1.11.1999. Koska tuleva aika työkyvyttömyyden sattuessa liitettäisiin työsuhteeseen B, vakiintuneena ansiotulona osa-aikaeläkettä laskettaessa pidetään työsuhteen B eläkepalkkaa 11 000 mk/kk.

Esimerkki 7.2. Yrittäjän vakiintunut ansiotaso

Yrittäjällä on YEL-toimintaa seuraavasti:

	Eläkkeen perusteena oleva työtulo mk/kk v. 1999 indeksissä
Työtulo A: 1.1.1975 - 31.12.1997	100 000
Työtulo B: 1.1.1998 - 31.8.1999	120 000

Yrittäjän vakiintunut työtulo on neljän viimeisen täyden kalenterivuoden keskimääräinen työtulo vuoden 1999 indeksissä

$$\frac{3 \times 100\,000 + 120\,000}{4} = 105\,000{,}00 \text{ mk/v.}$$

7.4 Ansionalenema

Osa-aikaeläkkeen ansionalenema on kokoaikatyöstä saadun vakiintuneen ansiotulon ja osa-aikatyöstä saadun ansiotulon erotus. Ansionalenemaa tarvitaan osa-aikaeläkkeen laskemiseksi.

Osa-aikaeläkkeen perusteena olevan ansionaleneman laskemista varten korotetaan henkilön vakiintunut ansiotulo TEL-indeksillä vastaamaan osa-aikaeläkkeen alkamishetken tasoa.

Ansionaleneman täytyy yleensä jotenkin vastata työajan alenemaa. Jäljelle jäävän osa-aikaisen ansiotulon tulee työntekijällä olla 35-70 prosenttia vakiintuneesta ansiotulosta ja yrittäjällä 50 prosenttia. Osa-aikaisen ansiotulon täytyy kuitenkin olla vähintään kyseisen lain alarajan suuruinen.

Ansionalenema rinnakkaisista toiminnoista määräytyy siten, että vakiintuneiden ansioiden yhteismäärästä vähennetään osa-aikatöistä saatujen

ansioiden yhteismäärä. Näin tehdään, jos oikeus osa-aikaeläkkeeseen on kaikista rinnakkaisista toiminnoista. Kunkin eläkelain mukaisen osa-aikaeläkkeen saaminen edellyttää, että tämän lain mukaista työtä on vähennettävä.

Jos osa-aikaeläkettä ei haeta kaikista rinnakkaisista toiminnoista, lasketaan ansionalenema kahdella tavalla. Ensiksi lasketaan vakiintuneiden ansioiden yhteismäärä niistä toiminnoista, joista henkilö jää osa-aikaeläkkeelle ja vähennetään tästä yhteismäärästä samojen lakien mukaisten osa-aikatöiden määrä. Toiseksi lasketaan vakiintunut ansio kaikista rinnakkaisista toiminnoista ja vähennetään kaikkien osa-aikatöiden ansiot. Näitä kahdella tavalla laskettua ansionalenemaa verrataan keskenään ja pienempi markkamäärä valitaan ansionalenemaksi.

Ansionalenemaa laskettaessa osa-aikatyön palkasta ei vähennetä palkansaajan työeläkemaksua.

Esimerkki 7.3. Ansionaleneman laskeminen

Henkilön kokoaikatyön eläkepalkka on 9 500 mk/kk. Hän siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.8.1998. Hän alentaa työaikaansa ja palkkaansa 40 prosentilla 5 700 markkaan kuukaudessa.

Osa-aikaeläkkeen ansionalenema on 9 500 - 5 700 = 3 800 mk/kk.

7.5 Osa-aikaeläkkeen määrä

Osa-aikaeläkkeen määrä on 50 prosenttia ansionalenemasta.

Osa-aikaeläke voi olla enintään 75 prosenttia eläketapahtumaan mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä. Karttuneeseen eläkkeeseen lisätään ennen yhteensovitusta työeläkelisä. Yksityisellä puolella enimmäismäärään otetaan huomioon yksityisen ja julkisen puolen eläkkeet perusturvan mukaisina. Myös ulkomailla vakuutetusta työskentelystä karttunut eläke otetaan huomioon enimmäismäärää laskettaessa.

Esimerkki 7.4. Työntekijän osa-aikaeläke

Työntekijä on syntynyt 8.9.1940. Hän jää osa-aikaeläkkeelle 1.7.1998 alkaen. Hänen eläkepalkkansa TEL-työsuhteesta on 9 690,35 mk/kk ja 1.7.1998 mennessä karttunut eläkkeensä 5 571,80 mk/kk. Työntekijä vähentää työntekoaan 60 prosenttiin entisestä.

Vakiintunut ansiotulo on 9 690,35 mk/kk.

Osa-aikapalkka on 0,60 x 9 690,35 = 5 814,21 mk/kk.

Ansionalenema on 9 690,35 - 5 814,21 = 3 876,14 mk/kk.

Osa-aikaeläke on 0,50 x 3 876,14 = 1 938,07 mk/kk.

Osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttunut, yhteensovitettu eläke on 5 571,80 mk/kk. Enimmäismäärä on 0,75 x 5 571,80 = 4 178,85 mk/kk. Osa-aikaeläke jää alle enimmäismäärän.

Työntekijän osa-aikaeläke on 1 938,07 mk/kk.

Esimerkki 7.5. Yrittäjän osa-aikaeläke

Yrittäjä on syntynyt 1.6.1938. Hän on toiminut yrittäjänä 26.6.1978 alkaen. Yrittäjä jää osa-aikaeläkkeelle 1.7.1998 alkaen, jolloin hän alentaa työpanostaan puoleen. Hänelle on karttunut eläkettä 1.7.1998 mennessä YEL-toiminnasta 3 600,52 mk/kk, aikaisemmista TEL-työsuhteista 3 074,80 mk/kk ja LEL-ansioista 125,52 mk/kk. YEL-toimintaan on tehty tekniset katkaisut 31.12.1993 ja 1.1.1995. Jälkimmäinen tekninen katkaisu poistetaan, koska eläketapahtuma sattuu ennen kuin neljä vuotta on kulunut katkaisusta.

Vakiintunut ansiotulo:

Työtulojakso	Työtulo alkamisvuoden indeksissä	Työtulo v. 1998 indeksissä
1.1.94 - 1.1.95 (361 pv)	26 000 mk/v	28 110,19 mk/v
2.1.95 - 31.12.97 (1079 pv)	120 000 mk/v	127 920,56 mk/v

$$\frac{361 \times 28\,110{,}19 + 1079 \times 127\,920{,}56}{361 + 1079} = 102\,898{,}65 \text{ mk/v} =$$

8 574,89 mk/kk

Ansionalenema on 0,50 x 8 574,89 = 4 287,45 mk/kk.

Osa-aikaeläke on 0,50 x 4 287,45 = 2 143,73 mk/kk.

Karttunut eläke yhteensä on 3 600,52 + 3 074,80 + 125,52 = 6 800,84 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Enimmäismäärä on 75 % x 6 800,84 = 5 100,63 mk/kk. Eläke jää alle enimmäismäärän.

Yrittäjän osa-aikaeläke on 2 143,73 mk/kk.

7.6 Eläkkeen karttuminen eläkkeelläoloajalta

Osa-aikaeläkkeellä olevalla eläkettä karttuu osa-aikatyöstä, kuten muustakin työstä normaalien karttumissääntöjen mukaan, eli 1,5 prosenttia sen vuoden alkuun, kun henkilö täyttää 60, ja siitä eteenpäin 2,5 prosenttia vuodessa.

Eläkettä karttuu osa-aikaeläkkeellä oloajasta 1,5 prosenttia vuodessa siitä ansionalenemasta, jonka mukaan osa-aikaeläke ensimmäisen kerran laskettiin. Sitä ei siis tulkita sellaiseksi eläkkeelläoloajaksi, josta karttuisi eläkettä 1,2 tai 0,8 prosentin mukaan. Osa-aikaeläkkeen ajalta karttunut eläke lisätään myöhemmin myönnettävään eläkkeeseen.

7.7 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke

Vanhuuseläke alkaa 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta osa-aikaeläkkeen jälkeen, kun henkilö lopettaa osa-aikatyön eläkeiän täytettyään. Vanhuuseläke koostuu silloin kolmesta osasta:

(1) osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta kokoaikatyön eläkkeestä,

(2) osa-aikaeläkkeen aikaisen osa-aikatyön eläkkeestä,

(3) osa-aikaeläkkeelläoloajalta karttuneesta eläkkeestä. Vanhuuseläkkeeseen lisätään 1,5 prosenttia ansionalenemasta (osa-aikaeläkkeen alkaessa) jokaiselta osa-aikaeläkevuodelta.

Jos henkilö jatkaa osa-aikatyötään yli 65 vuoden iän, eläkkeen nimi muuttuu vanhuuseläkkeeksi, mutta määrä on entinen. Kun henkilö työn päätyttyä hakee vanhuuseläkettä, lasketaan vanhuuseläkkeeseen lykkäyskorotus. Korotus lasketaan 65 vuoden ikään karttuneen, yhteensovitetun eläkkeen ja osa-aikaeläkkeen suuruisena maksettavan vanhuuseläkkeen erotukseen. Näin laskettu eläke korotetaan TEL-indeksillä lykätyn vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon.

Jos osa-aikaeläkkeen saajalle myönnetään työkyvyttömyyseläke (toistaiseksi myönnetty tai kuntoutustuki), osa-aikaeläkkeestä karttuu eläkettä työkyvyttömyyseläkkeen alkamiseen saakka. Tämä lisätään työkyvyttömyyseläkkeeksi muutettuun osa-aikaeläkkeeseen kuten vanhuuseläkkeessä. Tuleva aika liitetään sekä osa-aikatyöjaksoon että eläkejaksoon sellaisissa osa-aikaeläkkeissä, jotka ovat alkaneet 1.1.1994 tai sen jälkeen ja joiden jälkeen myönnetään työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke 1.4.1998 tai sen jälkeen (A 11/98). Tätä ennen tuleva aika liitettiin vain osa-aikatyöjaksoon.

Kuva 7.1

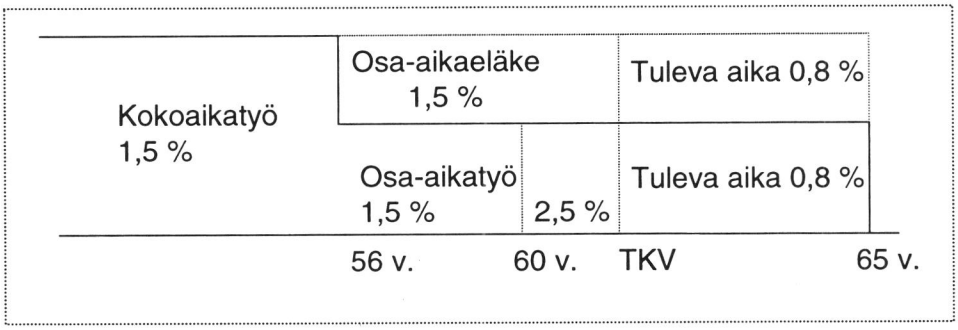

Jos henkilön osa-aikaeläke on alkanut ennen vuotta 1994, vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyessään hänen osa-aikatyön palkkaansa korotetaan seuraavan taulukon mukaisilla syntymävuodesta riippuvilla kertoimilla. Eläkettä karttuu tällaisella henkilöllä vain osa-aikatyöstä, ei osa-aikaeläkkeestä.

Taulukko 7.1

TEL ja LEL	YEL ja MYEL	Korotuskerroin
1924 tai aikaisempi	1932 tai aikaisempi	1,6
1925	1933	1,5
1926	1934	1,4
1927	1935	1,3
1928	1936	1,2
1929	1937	1,1

Yhteensovitus tehdään normaalisti osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävään eläkkeeseen joko vanhuuseläkeiässä tai muun eläkkeen alkaessa.

Esimerkki 7.6. Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työntekijä on syntynyt 26.7.1939. Hän on ollut TEL-kokoaikatyössä 25.2.1988 - 30.7.1997 välisen ajan ja siirtynyt osa-aikaeläkkeelle 1.8.1997. Kokoaikatyön eläkepalkka oli 7 500 mk/kk ja osa-aikatyön 4 500 mk/kk, jolloin ansionalenema on 3 000 mk/kk. Työntekijä siirtyy työkyvyttömyyseläkkeelle 1.12.1998. Päättyneistä kokoaikatyösuhteista karttunut TEL-eläke on 3 589 mk/kk.

Osa-aikatyö 1.8.97 - 30.11.98 (1,5,%) $\frac{16 \times 4\,500}{800} = 90$ mk/kk

Osa-aikaeläkkeelläoloaika

1.8.97 - 30.11.98 (1,5 %) $\frac{16 \times 3\,000}{800} = 60$ mk/kk

Tulevan ajan eläke osa-aikatyöstä

1.12.98 - 26.7.2004 $\frac{7\,26/30 \times 4\,500}{1000} + \frac{60 \times 4\,500}{1500} = 215{,}40$ mk/kk

Tulevan ajan eläke osa-aikaeläkejaksosta

1.12.98 - 26.7.2004 $\frac{7\,26/30 \times 3\,000}{1000} + \frac{60 \times 3\,000}{1500} = 143{,}60$ mk/kk

Työkyvyttömyyseläke yhteensä on 3 589 + 90 + 60 + 215,40 + 143,60 = 4 098 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Esimerkki 7.7. Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työntekijä on syntynyt 18.10.1941. Hän on ollut TEL-kokoaikatyössä 1.5.1997 - 30.6.1998 välisen ajan ja siirtynyt osa-aikaeläkkeelle 1.7.1998. Kokoaikatyön eläkepalkka oli 9 115,43 mk/kk ja osa-aikatyön palkka 4 557 mk/kk, jolloin ansionalenema on 4 558,43 mk/kk. Päättyneistä TEL-työsuhteista hänelle on karttunut peruseläkettä 2 721,41 mk/kk ja lisäeläkettä 761,15 mk/kk. Työntekijä siirtyy vanhuuseläkkeelle 1.11.2006.

Osa-aikatyö

(1,5 %) 1.7.1998 - 31.12.2000 $\frac{30 \times 4\,557}{800} = 170{,}89$ mk/kk

(2,5 %) 1.1.2001 - 18.10.2006 $\frac{69\,18/30 \times 4\,557}{480} = 660{,}77$ mk/kk

Osa-aikaeläkkeelläoloaika

(1,5 %) 1.7.1998 - 18.10.2006 $\frac{99\,18/30 \times 4558{,}43}{800} = 567{,}52$ mk/kk

Vanhuuseläke yhteensä on
2 721,41 + 761,15 + 170,89 + 660,77 + 567,52 = 4 881,74 mk/kk.
Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

8 PERHE-ELÄKE

Työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä voidaan maksaa työeläkelakien piiriin kuuluneen kuolleen henkilön (edunjättäjän) edunsaajille eli puolisoille ja lapsille tietyin edellytyksin. (A 11/90)

8.1 Perhe-eläkkeen saamisen edellytykset

Perhe-eläkkeen voivat saada leski, entinen puoliso ja lapset. Perhe-eläke jakaantuu leskeneläkkeeseen ja lapseneläkkeeseen.

8.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset

Leskeneläkeoikeus syntyy avioliiton perusteella. Eläkeoikeus on sekä nais- että miesleskellä.
Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos

(1) leskellä on tai on ollut yhteinen lapsi (oma tai ottolapsi) edunjättäjän kanssa ja avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta.

(2) leskellä ja edunjättäjällä ei ole ollut yhteistä lasta, mutta
   * avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja leski 50 vuotta ja
   * avioliitto oli kestänyt vähintään 5 vuotta ja
   * leski on täyttänyt 50 vuotta tai ollut pitkään työkyvytön.

Ennen 1.7.1950 syntyneillä lapsettomilla leskillä on oikeus leskeneläkkeeseen ennen 50 ikävuottaan. Jos edunjättäjä ja leski olivat avioliitossa uuden perhe-eläkelain tullessa voimaan 1.7.1990 riittää, että avioliitto oli kestänyt vähintään kolme vuotta. Avioliitto oli myös voitu solmia vasta sen jälkeen, kun leski oli täyttänyt 50 vuotta.

Edunjättäjän entisellä puolisolla oikeus perhe-eläkkeeseen määräytyy kuten leskellä, jos edunjättäjä oli kuollessaan velvollinen määräajoin maksamaan entiselle puolisolleen elatusapua, joka perustuu tuomio-istuimen lainvoimaiseen päätökseen tai sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen. Entistä puolisoa eivät koske edellä mainitut voimaantulovaiheen lievennykset alle 50-vuotiaille lapsettomille leskille.

8.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset

Lapseneläkkeen saamisen edellytyksenä on, että lapsi on edunjättäjän kuollessa alle 18-vuotias. Alle 18-vuotiaalla lapsella on aina oikeus lapseneläkkeeseen omien vanhempiensa jälkeen. Ottolapsella on oikeus lapseneläkkeeseen ottovanhempiensa jälkeen. Myös lesken lapsella tai ottolap-

sella voi olla oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, jos lapsi on asunut edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa. Lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen vain kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

8.2 Perhe-eläkkeen määrä

Perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama yhteensovittamaton eläke (ks. eläkkeiden yhteensovitus luku 9). Jos edunjättäjä oli palvellut yli eläkeiän, perhe-eläkkeen perusteena käytetään lykättyä vanhuuseläkettä. Jos edunjättäjä oli varhennetulla vanhuuseläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään varhennettua vanhuuseläkettä. Jos edunjättäjä oli kuollessaan osatyökyvyttömyyseläkkeellä, muutetaan eläke täydeksi perhe-eläkettä laskettaessa.

Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä (tai hän oli osa-aikaeläkkeellä), perhe-eläkkeen perusteena käytetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jonka hän olisi saanut, jos olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään. Perhe-eläke voi olla enintään edunjättäjän täyden eläkkeen (ilman lapsikorotuksia) suuruinen.

Lesken- ja lapseneläkkeiden yhteensovittamaton yhteismäärä on seuraavan taulukon mukainen osuus edunjättäjän eläkkeestä.

Taulukko 8.1

Lasten lukumäärä	**0**	**1**	**2**	**3**	**4-**
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	-	4/12	7/12	9/12	10/12
Yhteensä	**6/12**	**10/12**	**12/12**	**12/12**	**12/12**

8.2.1 Leskeneläkkeen määrä

Jos edunsaajina on lesken lisäksi lapsia, on täysi yhteensovittamaton leskeneläke edellisen taulukon osoittama määrä edunjättäjän yhteensovittamattomasta eläkkeestä.

Jos leski on yksin edunsaajana, täysi leskeneläke on puolet edunjättäjän eläkkeestä. Eläkkeeseen tehdään kuitenkin eläkesovitus, joka voi pienentää maksettavan eläkkeen määrää.

Eläkesovitus

Eläkesovitus tarkoittaa sitä, että lesken omia työeläkkeitä (laskennallisia työeläkkeitä, jos leski ei ole eläkkeellä) verrataan edunjättäjän työeläkkeisiin

maksettavaa leskeneläkettä määrättäessä. Eläkesovitus tehdään leskeneläkkeeseen jonakin seuraavista ajankohdista:

* Nuorin lapsi täyttää 18 vuotta.
* Edunjättäjän kuolemaa seuraavan seitsemännen kalenterikuukauden alusta alle 65-vuotiaalle leskelle, jos hänellä ei ole alle 18-vuotiaita lapsia eikä hän saa omaa eläkettä (leskelle maksetaan alkueläkkeenä täyttä leskeneläkettä kuusi kuukautta).
* Heti leskeneläkkeen alkaessa, jos leski on täyttänyt 65 vuotta tai hän on eläkkeellä eikä hänellä ole alle 18-vuotiaita lapsia.

Eläkesovituksessa leskeneläke pienenee täydestä määrästään (joka on yleensä puolet edunjättäjän eläkkeestä), jos lesken omat työeläkkeet ylittävät ns. eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperuste määrätään edunjättäjän kaikkien työeläkkeiden yhteensovittamattoman yhteismäärän perusteella seuraavasti:

Taulukko 8.2

Eläkesovitusperuste vuonna 1998	**Ehto**
Yläraja 3 789,83 mk/kk (294,88 ind. 142)	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat 3 789,83 mk/kk tai enemmän (v. 1998 indeksissä 1825)
Edunjättäjän työeläke mk/kk	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat välillä 1 638,64 mk/kk - 3 789,83 mk/kk
Alaraja 1 638,64 mk/kk (127,50 ind. 142)	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat enintään 1 638,64 mk/kk (v. 1998 indeksissä 1825)

Eläkesovitusperusteen ylempi markkamäärä, joka vuonna 1998 on 294,88 mk/kk (lain indeksitasossa 142) alenee portaittain vuoteen 2004 mennessä 6,64 markalla (ind. 142) vuosittain 255 markkaan (ind. 142). Vuoden 2004 jälkeen ylärajaa muuttavat vain indeksitarkistukset. Liitteessä 6 on laskettuna eläkesovitusperusteen ylemmän markkamäärän kehitys vuoteen 2004 asti indeksitasossa 142.

Eläkesovitettu leskeneläke lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti:

$$\text{Eläkesovitettu leskeneläke} = \frac{6}{12} \times \text{Edunjättäjän eläke} - 0{,}5 \times \text{Ylite}$$

$$\text{Ylite} = \text{Lesken oma eläke} - \text{Eläkesovitusperuste}$$

Liitteessä 6 on taulukko, josta voi nähdä leskeneläkkeen määrän eri tuloyhdistelmillä.

Esimerkki 8.1. Eläkesovitettu leskeneläke

Työntekijä kuolee vuonna 1998. Hänen työeläkkeensä oli 6 000 mk/kk yhteensovittamattomana, lesken vanhuuseläke on 5 000 mk/kk.

$$\text{Leskeneläke} = \frac{6}{12} \times 6\,000 \text{ mk/kk} = 3\,000 \text{ mk/kk.}$$

Yhteensovitus ei vaikuta leskeneläkkeeseen. Koska alle 18-vuotiaita lapsia ei ole, tehdään leskeneläkkeeseen eläkesovitus. Eläkesovitusperuste on ylärajan, 3 789,83 mk, suuruinen.

Ylite = 5 000 - 3 789,83 = 1 210,17 mk.

Eläkesovitusvähennys on 0,5 x 1 210,17 = 605,09 mk.

Yhteensovitettu, eläkesovitettu leskeneläke on 3 000 - 605,09 = 2 394,91 mk/kk.

Entisen puolison eläke

Edunjättäjän entisen puolison eläke kuukaudessa on se osuus leskeneläkkeestä, mitä 60 prosenttia entisen puolison kuukausittaisesta elatusavusta on edunjättäjän koko yhteensovittamattomasta eläkkeestä, eli

$$\frac{0{,}6 \times \text{elatusapu}}{\text{edunjättäjän eläke}} \times \text{leskeneläke.}$$

Entisille puolisoille maksettava eläke pienentää leskelle maksettavaa eläkettä. Entisen puolison eläke voi olla enintään leskeneläkkeen suuruinen silloin, kun edunsaajana ei ole leskeä.

Esimerkki 8.2. Entisen puolison eläke

Mies oli tuomittu maksamaan entiselle vaimolleen elatusapua 1 000 mk/kk. Miehen työeläke oli 6 000 mk/kk. Yhteensovittamaton leskeneläke on 3 000 mk/kk.

Entisen puolison elatusavusta 60 % on 600 mk. Entisen puolison eläke ennen yhteensovitusta ja eläkesovitusta on

$$\frac{600}{6000} \times 3\,000 = 300 \text{ mk/kk.}$$

8.2.2 Lapseneläkkeen määrä

Lapseneläkkeen yhteismäärä lasketaan taulukon 8.1 mukaan. Lapseneläkkeeseen vaikuttaa ainoastaan perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärä. Lapseneläkkeen yhteismäärä jaetaan tasan kunkin lapsen kesken ja kullekin maksetaan erikseen oma osuutensa.

Täysorpo

Täysorvoille maksetaan täysorvon lisä, joka on 2/12 edunjättäjän yhteensovittamattomasta eläkkeestä, ja se lisätään lapseneläkkeiden yhteismäärään. Edunjättäjän eläke ei kuitenkaan saa ylittyä täysorvon lisän vuoksi.

Esimerkki 8.3. Perhe-eläke

Perheen äiti kuolee. Edunsaajiksi jäävät aviomies ja kaksi lasta. Äidin työkyvyttömyyseläkkeen määrä olisi ollut 4 800 mk/kk, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinpäivänään. Yhteensovittamattomat eläkkeet ovat:

$$\text{Leskeneläke} = \frac{5}{12} \times 4\,800 = 2\,000 \text{ mk/kk.}$$

$$\text{Lapseneläkkeet} = \frac{7}{12} \times 4\,800 = 2\,800 \text{ mk/kk.}$$

Kummankin lapsen oma yhteensovittamaton osuus on 1 400 mk/kk. Leskeneläkkeeseen ei tehdä eläkesovitusta ennen kuin perheen nuorin lapsi täyttää 18 vuotta.

9 KOKONAISELÄKE JA YHTEENSOVITUS

Suomessa maksetaan työnteosta karttuvia työeläkkeitä (yksityiseltä ja julkiselta puolelta) ja asumiseen perustuvia kansaneläkkeitä. Eläkkeensaaja voi myös saada korvauksia työtapaturmasta työnantajan ottaman tapaturmavakuutuksen perusteella tai liikennevahingosta liikennevakuutuksen perusteella.

Työeläkejärjestelmän tarkoituksena on turvata työntekijän toimeentulon taso vanhuuseläkkeelle jäädessä. Tähän katsotaan riittävän eläketaso, joka on enintään 60 prosenttia työuran korkeimmista ansioista.

Henkilö voi saada eläkettä useammasta edellä mainitusta järjestelmästä. Jotta eläkkeiden yhteismäärä ei nousisi kohtuuttoman suureksi, eri järjestelmistä tulevat eläkkeet ja korvaukset rajataan 60 prosentin tavoitetasolle yhteensovittamalla ne keskenään. (A 23/93, A 46/95)

9.1 Peruseläkkeet

Työeläkejärjestelmästä maksetaan ns. peruseläkkeitä. TEL:ssä, YEL:ssä ja MYEL:ssä voidaan järjestää myös lisäeläketurvaa (ks. 9.5). Yhteensovituksessa otetaan kuitenkin huomioon vain peruseläkkeet. Yksityisen puolen peruseläkkeet ovat:

(1) TEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke (ei sisällä perusturvan laajennuksia, mm. alennettua eläkeikää)
(2) LEL-eläke
(3) TaEL-eläke
(4) MEL-eläke
(5) YEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke
(6) MYEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke, maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeen perusmäärä, maatalousyrittäjien luopumistuen perusmäärä sekä maatalousyrittäjien luopumiskorvauksen perusmäärä.

Eläkkeensaajalla voi olla oikeus myös julkisen puolen työeläkkeisiin. Yhteensovituksessa huomioon otettavat julkisen puolen peruseläkkeet ovat:

(7) kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (KVTEL) peruseläketurvan mukainen eläke; tällaisena eläkkeenä pidetään myös perhehoitajalle ja luottamushenkilölle myönnettyä peruseläketurvan mukaista eläkettä
(8) valtion eläkelain (VEL) mukainen eläke laskettuna peruseläketurvan mukaisena
(9) Suomen Pankin eläkesäännön nojalla myönnetty eläke peruseläketurvan mukaisena

(10) kansaneläkelaitoksen eläkeohjesäännön tai eläkesäännön mukainen eläke tai kansaneläkelaitoksen hallituksen jäsenen eläke peruseläketurvan mukaisena
(11) evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain (KiEL) nojalla myönnetty eläke
(12) ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain nojalla myönnetty eläke
(13) Ahvenanmaan maakuntaeläke.

9.2 Ensisijaiset eläkkeet

Eläkkeensaajalla voi olla työeläkkeensä lisäksi oikeus myös tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus- tai sotilasvammalain mukaisiin korvauksiin. Nämä korvaukset ovat ensisijaisia työeläkkeisiin nähden. Se tarkoittaa sitä, että näitä ns. SOLITA-korvauksia maksetaan työeläkkeen määrästä riippumatta täysimääräisesti. Työeläkettä maksetaan näiden korvausten jälkeen vain se osa, minkä SOLITA-korvaukset jäävät alle 60 prosenttia yhteensovituksen perusteena olevasta ansiosta eli yhteensovitusperusteesta (ks. 9.4.1). Jos SOLITA-korvaukset ylittävät 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta, ei työeläkettä makseta lainkaan.

Eläkkeitä yhteensovitettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon sellaista SOLITA-korvausta, joka on jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan ennen ensimmäistä eläketapahtumaa. Jos SOLITA-korvauksen määrä nousee eläketapahtuman yhteydessä, niin yhteensovituksessa otetaan huomioon vain se osa SOLITA-korvauksesta, joka ylittää ennen eläketapahtumaa maksetun korvauksen määrän (ks. lisäesimerkki 11.6).

9.3 Kansaneläke

Kansaneläkkeen tarkoitus on taata eläkkeensaajan vähimmäistoimeentulo. Sitä maksetaan Suomessa asumisen perusteella. Henkilön on täytynyt asua Suomessa 16 vuotta täytettyään vähintään kolme vuotta, jotta hänellä olisi oikeus kansaneläkkeeseen. Kansaneläkelain mukaan maksetaan vanhuuseläkettä, työkyvyttömyys- ja yksilöllistä varhaiseläkettä sekä työttömyyseläkettä. Vanhuuseläkkeen voi myös varhentaa tai lykätä. Perhe-eläkettä maksetaan yleisen perhe-eläkelain mukaan. Osatyökyvyttömyys- ja osaaikaeläkettä ei makseta kansaneläkejärjestelmästä.

Kansaneläke määräytyy työeläkkeen määrän mukaan. Työeläkkeen määrän noustessa tarpeeksi suureksi kansaneläkettä ei makseta enää lainkaan. Jos henkilö on asunut muualla kuin Suomessa, kansaneläkkeen määrä suhteutetaan hänen Suomessa asumisaikaansa. Kansaneläkkeeseen voi kuulua myös lisiä, joita ovat asumistuki, rintamalisä, ylimääräinen rintamalisä sekä hoitotuki.

Eläkeoikeus alkaa yleensä samaan aikaan sekä työeläkelakien että kansaneläkelakien mukaan.

9.4 Yhteensovitus

Yhteensovituksessa SOLITA-korvauksien, työeläkkeiden ja kansaneläkkeen muodostama kokonaiseläketurva rajoitetaan yksityisellä puolella 60 prosenttiin yhteensovitusperusteesta.

9.4.1 Yhteensovitusperuste

Yhteensovitusperuste on henkilön korkein sellainen peruseläkkeen perusteena oleva eläkepalkka työsuhteesta tai eläkkeen perusteena oleva työtulo yrittäjätoiminnasta, jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi. Tuleva aika otetaan mukaan laskettaessa tätä vuoden aikaa. Jos henkilöllä ei ole yhtään vuoden kestänyttä työsuhdetta tai yrittäjätoimintajaksoa, yhteensovitusperuste on korkein eläkepalkka tai eläkkeen perusteena oleva työtulo vähintään kuukauden kestäneestä työsuhteesta tai yrittäjätoiminnasta.

Jos työsuhteet tai yrittäjätoimintajaksot ovat kestäneet rinnakkain vähintään vuoden, lasketaan eläkepalkat ja työtulot yhteen yhteensovitusperustetta määrättäessä. Automaattisesti katkaistu työsuhde käsitellään yhdenjaksoisena rinnakkaista aikaa tutkittaessa. LEL- ja TaEL-ansiot voidaan laskea yhteen muiden lakien mukaisten eläkkeen perusteena olevien palkkojen kanssa, jos nämä muut työsuhteet tai yrittäjätoiminta ovat jatkuneet LEL/TaEL-työskentelyn kanssa rinnakkain koko kalenterivuoden ja vuoden aikana on LEL/TaEL-ansioita vähintään ylempi rajamäärä.

Yhteensovitusperusteeksi voidaan valita korkein

(1) TEL-työsuhteen eläkepalkka tai tasoituspalkka
(2) LEL-vuosiansio tai keskipalkka
(3) TaEL-vuosiansio tai keskipalkka
(4) MEL-eläkepalkka
(5) YEL-eläketyötulo
(6) MYEL-eläketyötulo tai tulevan ajan MYEL-työtulo, vähintään kuitenkin 55 583,76 mk/v indeksissä 1825 (6 000 mk/v ind. 197)
(7) KVTEL-eläkepalkka
(8) VEL-eläkepalkka
(9) KiEL-eläkepalkka
(10) Suomen Pankin, Kansaneläkelaitoksen, Ahvenanmaan maakunnan ja Ortodoksisen kirkkokunnan palvelussuhteen eläkepalkka
(11) kahden tai useamman samanaikaisen, peruseläkkeeseen oikeuttavan työ- tai virkasuhteen tai yrittäjätoiminnan yhteenlaskettu palkka tai työtulo

(12) kymmenen kuudesosaa aikaisemmin myönnetystä eläkkeestä lisättynä uuden peruseläkkeen palkkaan tai työtuloon, jos henkilö on välittömästi ennen uutta eläketapahtumaa saanut aikaisempaa eläkettä ja ollut eläkkeellä ollessaan yhteensä vähintään kolmen vuoden ajan samanaikaisesti työsuhteessa.

9.4.2 Yhteensovitusraja

Yhteensovitusraja on 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Peruseläkkeestä vähennetään se osa, joka ylittää yhteensovitusrajan (ylite). Jos työeläkkeitä on myös julkiselta puolelta, vähennetään yksityisen puolen työeläkettä siinä suhteessa, mitä se on yhteensovittamattomien eläkkeiden kokonaismäärästä. Osa-työkyvyttömyyseläkkeessä yhteensovitusraja on 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta (ks. lisäesimerkki 11.5).

9.4.3 Yhteensovituksen ajankohta

Yhteensovitus tehdään eläkkeen alkamishetken lainsäädännön mukaisena ja tasoisena. Vanhuuseläkkeissä yhteensovitus tehdään vanhuuseläkeiän täyttämispäivän tasoisena, myös lykätyissä vanhuuseläkkeissä. Uusi yhteensovitus tehdään silloin, kun eläkkeensaajan etuuksien määrässä tapahtuu muutoksia. Se tehdään muutosajankohdan tasossa muutosta seuraavan kuukauden alusta lähtien tai saman kuukauden alusta, jos muutos tapahtuu kuukauden 1. päivänä.

9.4.4 Yhteensovitus ennen 1.1.1996

Ennen vuoden 1996 eläkeuudistusta myönnetyissä eläkkeissä kansaneläke otettiin yhteensovituksessa huomioon. Yhteensovitusraja oli tasan 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta vain silloin, kun yhteensovitusperuste oli alle 586 mk/kk indeksissä 142. Kun yhteensovitusperuste ylitti tämän markkamäärän, vähennettiin yhteensovitusrajasta ns. kansaneläkevähennys. Tämä vähennys oli kuusi prosenttia yhteensovitusperusteen ja yllä mainitun markkamäärän erotuksesta, enintään kuitenkin kansaneläkkeen pohjaosan määrä edellisen vuoden marraskuun tasoisena. Jos näihin ennen vuotta 1996 myönnettyihin eläkkeisiin tehdään uusi yhteensovitus vuonna 1996 tai sen jälkeen, on yhteensovitusraja 60 % yhteensovitusperusteesta.

Esimerkki 9.1. Yhteensovitus TEL, VEL, TVL

Yhteensovittamaton TEL-eläke on 1.6.1998 alkaen 3 500 mk/kk, valtion VEL-peruseläke 1 000 mk/kk ja tapaturmavakuutuslain mukainen eläke 3 000 mk/kk. Korkein, vähintään vuoden kestäneen työsuhteen eläkepalkka on 8 000 mk/kk.

Yhteensovitusraja = 0,6 x 8 000 = 4 800,00 mk/kk.

Eläkkeet yhteensä:	TEL	3 500 mk/kk
	VEL	1 000 mk/kk
	TVL	3 000 mk/kk
		7 500 mk/kk

Ylite = 7 500 - 4 800 = 2 700 mk/kk.

Tapaturmaeläke ensisijaisena eläkkeenä maksetaan täysimääräisesti, jolloin ylite vähennetään kokonaan työeläkkeistä.

TEL-eläkkeestä vähennettävä ylite:

$$\frac{3\,500}{3\,500+1000} \times 2\,700 = 2\,100 \text{ mk/kk.}$$

Yhteensovitettu, eläkkeensaajalle maksettava TEL-eläke 1.6.1998 alkaen on 3 500 - 2 100 = 1 400 mk/kk.

9.4.5 Perhe-eläkkeiden yhteensovitus

Perhe-eläkkeiden yhteismäärä yhteensovitetaan edunjättäjän jälkeen myönnettävien muiden perhe-eläkkeiden (peruseläkkeet, SOLITA-korvaukset) kanssa niin, että perhe-eläke yhteensä ei ylitä yhteensovitusrajaa.

Perhe-eläkkeiden yhteensovituksessa käytettävä yhteensovitusraja saadaan seuraavasti:

$$\frac{\text{perhe - eläke}}{\text{edunjättäjän eläke}} \times 0{,}6 \times \text{yhteensovitusperuste.}$$

Yhteensovitusperuste on sama kuin edunjättäjän omassa eläkkeessä käytetty.

Yhteensovitusrajasta vähennetään kutakin edunsaajana olevaa lasta kohden yleisen perhe-eläkelain (PEL) mukainen lapseneläkkeen perusmäärä edellisen vuoden tasoisena. Vähennettävä markkamäärä vuonna 1998 on 264 mk/kk.

Jos edunsaajana on lasten lisäksi leski, vähennetään leskeneläkkeestä samoin PEL:n mukainen leskeneläkkeen pohjaosa edellisen vuoden tasoisena, vuonna 1998 vähennys on 449 mk/kk. Entiseltä puolisolta ja lapsettomalta leskeltä pohjaosaa ei vähennetä.

PEL:n mukaiset vähennykset voivat enintään olla seuraavat:

Taulukko 9.1

edunsaajina	**enimmäisvähennys yhteensovitus-perusteesta %**
1 lapsi	10,0
2 lasta	17,5
3 lasta	22,5
4 lasta tai enemmän	25,0
leski ja 1 lapsi	25,0
leski ja 2 lasta tai enemmän	30,0

Yhteensovituksen jälkeen perhe-eläke jaetaan edunsaajille yhteensovittamattomien eläkkeiden suhteessa.

Esimerkki 9.2. Perhe-eläkkeen yhteensovitus

Edunjättäjä kuolee vuonna 1998. Hänen työeläkkeensä oli 5 700 mk/kk ja yhteensovitusperusteensa 9500 mk/kk. Edunsaajina ovat leski ja yksi lapsi.

Leskeneläke ennen yhteensovitusta on

$$\frac{6}{12} \times 5\,700 = 2\,850 \text{ mk/kk.}$$

Lapseneläke ennen yhteensovitusta on

$$\frac{4}{12} \times 5\,700 = 1\,900 \text{ mk/kk.}$$

Yhteensovitus:

Perhe-eläkkeet yhteensä ovat 4 750 mk/kk. Yhteensovitusraja ennen PEL:n mukaisia vähennyksiä on

$$\frac{4\,750}{5\,700} \times 0{,}6 \times 9\,500 = 4\,750 \text{ mk/kk.}$$

PEL:n vähennysten jälkeen yhteensovitusraja on

4 750 - 449 - 264 = 4 037 mk/kk. Vähennykset ovat alle 25 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken seuraavasti:

Leski $\frac{2\,850}{4\,750} \times 4\,037 = 2\,422{,}20$ mk/kk.

Lapsi $\frac{1\,900}{4\,750} \times 4\,037 = 1\,614{,}80$ mk/kk.

9.5 Rekisteröidyt TEL-lisäeläkkeet

Yksityisellä puolella työnantajalla on mahdollisuus järjestää lisäeläketurvaa lakisääteisen TEL-peruseläketurvan lisäksi. Lisäturva voi olla joko rekisteröityä tai rekisteröimätöntä eli vapaamuotoista.

Rekisteröity lisäeläke on sidottu TEL-indeksiin ja siihen on vapaakirjaoikeus työsuhteen päättyessä. Rekisteröity TEL-lisäeläketurva määritellään henkilöryhmälle, ei yksittäisille henkilöille.

Rekisteröity lisäeläketurva voi pitää sisällään mm. eläkeiän alennuksen, enintään 66 prosentin tavoitetason tai peruseläketurvaa lyhyemmän eläkkeen karttumisajan.

Myös YEL- ja MYEL-vakuutuksiin voi liittyä lisäeläketurvaa. Näiden vakuutusten ehdot poikkeavat TEL-lisäeläketurvan ehdoista.

9.5.1 Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen laskeminen

Täysi vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyslisäeläke lasketaan pääsääntöisesti siten, että lisäeläke yhdessä saman työsuhteen peruseläkkeen kanssa on yhteensä eläketurvan ehdoissa määrätty prosentti (enintään 66) työsuhteen eläkepalkasta. Eläkepalkka voi olla joko 1.1.1996 voimaantulleen lain mukainen eläkepalkka kuten peruseläkkeessä tai tätä ennen voimassa olleen lain mukainen eläkepalkka, jos se on korkeampi. Kokonaiseläkkeen tavoitetasoa määriteltäessä peruseläke lasketaan eläkeikään jäljellä olevalta ajalta käyttäen työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan karttumisprosentteja tai 1,5 prosentin vuosittaista karttumaa. Palvelua yli eläkeiän ei oteta huomioon peruseläkettä laskettaessa. Perus- ja lisäeläkkeet otetaan huomioon muun-

nettuina vastaamaan lisäeläkejärjestelmän eläkeikää. Jos vakuutussopimuksen mukainen lisäeläkkeen ansainta-aika ei ole täysi, suhteutetaan lisäeläkkeen määrä työsuhteen kestoaikaan.

Lisäeläke rajoitetaan kuitenkin siten, että se yhdessä TEL:n, LEL:n, TaEL:n ja MEL:n mukaisten eläkkeiden sekä muiden työnantajan ilmoittamien eläke-etuuksien ja mahdollisen kansaneläkkeen kanssa on 60-66 % rajoituksen perusteena olevasta palkasta (korkein TEL-palkka vähintään vuoden kestäneestä työsuhteesta tai lisäeläkkeen perusteena oleva palkka). Rajoitusta tehtäessä voidaan 31.12.1995 voimassa olevissa lisäeläkejärjestelyissä ottaa kansaneläkkeenä huomioon 445 markkaa tai jättää se kokonaan ottamatta huomioon. Vakuutuksissa, jotka tulevat voimaan 31.12.1995 jälkeen, kansaneläkettä ei oteta huomioon.

Lisäeläke yhteensovitetaan vain SOLITA-etuuksien kanssa. Lisäeläkkeen enimmäismäärä on tällöin rajoituksessa käytetty prosentti rajoituksen perusteena olevasta palkasta, josta vähennetään yhteensovitetut eläke-etuudet ja SOLITA-korvaukset. Yhteensovituksen johdosta lisäeläkettä vähennetään kuitenkin vain sen verran, että etuuksien yhteismäärä pysyy vähintään yhtä suurena kuin se olisi ilman ensisijaista etuutta. (A 50/95)

9.5.2 Alennettu eläkeikä peruseläkkeessä

ETK:n työsuhderekisterissä olevat vapaakirjat vastaavat 65 vuoden ikää. Jos vapaakirjoissa on ollut alennettu eläkeikä, on ansaittu eläke muunnettu eli normeerattu ETK:n työsuhderekisteriin vastaamaan 65 vuoden eläkeikää. Jos työntekijällä on viimeisessä työsuhteessaan alennettu eläkeikä, muunnetaan aikaisemmista työsuhteista muodostuneet ETK:n työsuhderekisterissä olevat vapaakirjaeläkkeet vastaamaan viimeisen työsuhteen alennettua eläkeikää seuraavasti:

* Jos eläkeikä on vähintään 60 vuotta, vapaakirjaeläkkeitä pienennetään varhennusvähennysprosentin mukaan (liite 2) jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkeikä alittaa 65 vuotta.
* Jos eläkeikä on alempi kuin 60 vuotta, vapaakirjaeläkkeitä pienennetään ensin varhennusvähennysprosentin mukaan 60 ikävuoteen asti. Sen jälkeen vapaakirjaeläkkeet kerrotaan 60 vuoden ikää vastaavilla liitteen 10 taulukon mukaisilla kertoimilla ja jaetaan eläkeikää vastaavalla saman taulukon kertoimella (ks. lisäesimerkki 11.7).

Eläkkeet yhteensovitetaan normaalisti alennetussa eläkeiässä. Eläkeikämuunnoksesta aiheutuneen normeerauskorotuksen yhteensovituksesta vanhuus- ja varhennetussa vanhuuseläkkeissä, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1996 tai sen jälkeen, kerrotaan yleiskirjeissä A 41/95 ja A 23/96.

9.5.3 Tasa-arvon toteuttaminen rekisteröidyssä lisäeläketurvassa

Rekisteröidyt lisäeläkejärjestelyt on 1.12.1997 voimaan tulleen lain mukaan oltava sukupuolen suhteen tasa-arvoisia. Jos vanhojen lisäeläkejärjestelyjen edut ovat määräytyneet sukupuolen perusteella, oli nämä muutettava tasa-arvoisiksi siten, että edut ovat jatkossa samat naisilla ja miehillä. Tasa-arvoistamisesta lisää yleiskirjeessä A 46/97.

10 EU/ETA-ELÄKKEENLASKENTA

Suomen lakisääteisiin työeläkkeisiin on sovellettava EU-säännöksiä (1.1.1994 voimaan tulleen ETA-sopimuksen ja 1.1.1995 voimaan tulleen EU-sopimuksen sosiaaliturvaa koskevat säännökset) aina silloin, kun henkilö on työskennellyt Suomen lisäksi toisessa EU- tai ETA-maassa. EU-maita ovat Suomen lisäksi Ruotsi, Tanska, Belgia, Espanja, Hollanti, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Kreikka, Luxemburg, Portugali, Ranska ja Saksa. ETA-maita ovat Norja, Islanti ja Liechtenstein. Jatkossa EU- ja ETA-maista käytetään lyhennettä EU.

Kaikkia pohjoismaita koskee myös 1.1.1994 voimaan tullut uusi pohjoismainen sosiaaliturvasopimus, jota sovelletaan EU-säännösten ohella.

Kun henkilö on työskennellyt tai toiminut yrittäjänä Suomen lisäksi toisessa EU-maassa, lasketaan eläke kahdella tavalla:

(1) Kansallisena eläkkeenä puhtaasti Suomen oman työeläkelainsäädännön mukaisesti ottaen huomioon Suomen solmimat 1.1.1994 tai sen jälkeen voimaan tulleet sosiaaliturvasopimukset.

(2) Pro rata-eläkkeenä, joka lasketaan teoreettisen eläkkeen avulla, jolloin huomioon otetaan kaikkien EU-maiden vakuutuskaudet.

Näin lasketuista eläkkeistä myönnetään suurempi.

10.1 Kansallinen eläke

Vertailussa käytettävä puhtaasti kansallisen lain mukaan laskettava eläke eroaa edellisissä luvuissa kuvatusta Suomen lakien mukaisesta eläkkeenlaskennasta seuraavasti:

* tulevaan aikaan vaadittavaan viiden vuoden asumiseen Suomessa rinnastetaan vakuutus- tai asumiskaudet muissa EU-maissa,
* työeläkkeiden yhteensovitusta ei EU-maiden välillä tehdä kuin mahdollisesti tulevan ajan osalta niiden EU-maiden välillä, joiden eläkkeisiin liittyy tuleva aika,
* SOLITA-eläkkeiden kanssa yhteensovitus voidaan tehdä vain osittaisena, jos toinenkin EU-maa ottaa ne huomioon omassa yhteensovituksessaan.

Pohjoismaista sosiaaliturvasopimusta sovellettaessa kansallisen eläkkeen laskenta eroaa puhtaasta kansallisen eläkkeen laskennasta siinä, että Suomesta saatava tulevan ajan eläke ositetaan, jos toisenkin pohjoismaan eläkkeeseen sisältyy joko kansallisen tai EU-säännösten mukainen tuleva aika. Ositettu tuleva aika saadaan siten, että osittamaton tuleva aika kerrotaan Suomen ja muiden Pohjoismaiden (Ruotsi, Islanti, Norja, joissa tuleva aika) yhteenlaskettujen todellisten vakuutuskausien suhteella (ks. lisäesimerkki 11.8).

Saksan ja Itävallan kanssa on neuvoteltu Suomen kannalta samanlaiset sopimukset kuin pohjoismainen sopimus, mutta ne eivät ole vielä tulleet voimaan. Tulevan ajan ositusta ei siis voi vielä tehdä kansalliseen eläkkeeseen Suomi-Saksa eikä Suomi-Itävalta -tilanteessa. Siihen asti kunnes uusi sopimus on tullut voimaan, Saksan ja Itävallan eläkkeen voi yhteensovittaa tulevaa aikaa vastaavalta ajalta.

10.2 Teoreettinen eläke

Teoreettista eläkettä tarvitaan ns. pro rata-eläkkeen laskemista varten. Teoreettinen eläke lasketaan muuten samalla tavalla kuin kansallinen eläke, paitsi että myös muiden EU-maiden vakuutuskaudet rinnastetaan Suomen vakuutuskausiin. Muista EU-maista otetaan huomioon vastaavat vakuutuskaudet, jotka Suomessa vakuutettuina kartuttaisivat työeläkettä. Teoreettista ja pro rata -suhdetta laskettaessa vakuutusajat otetaan kuitenkin huomioon edelleen maittain täysinä kuukausina jättäen jäännöspäivät pois eli tältä osin päivätekniikkaa ei sovelleta. Rinnakkaiset palvelusajat otetaan huomioon vain yhteen kertaan. Työeläkelisään oikeuttavat ajat otetaan huomioon sekä vakuutusaikoina että työeläkelisän kautta.

Tuleva aika liitetään teoreettiseen eläkkeeseen silloin, kun siihen on oikeus kansallisessa eläkkeessä. Tuleva aika otetaan huomioon myös silloin, kun eläketapahtuma sattuu työsuhteen tai yrittäjätoiminnan aikana muussa EU-maassa. Jotta henkilöllä olisi tällaisessa tapauksessa oikeus tulevaan aikaan Suomesta, on hänen kuitenkin täytynyt olla vakuutettuna Suomessa eläketapahtumavuotta edeltäneiden 10 vuoden aikana vähintään 12 kuukautta. Muiden EU-maiden työskentelyyn ei liity jälkikarenssiaikaa.

Tuleva aika liitetään siihen työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan, johon se olisi liitetty, jos henkilö olisi tullut työkyvyttömäksi viimeisen Suomen lain piiriin kuuluvan työsuhteen tai yrittäjätoiminnan päättyessä.

Korotettu karttuma lasketaan myös muiden EU-maiden työskentelystä sen vuoden alusta lähtien, jolloin henkilö täyttää 60 vuotta.

Teoreettinen eläke lasketaan yhtenä kokonaisuutena Suomen kaikkien työeläkejärjestelmien osalta. Teoreettinen eläke lasketaan siten, että vapaakirjat kerrotaan yhteenlasketun EU-palvelusajan ja Suomen työeläkelakien mukaisen palvelusajan suhteella ja saatuun tulokseen lisätään mahdollinen tulevalta ajalta laskettava eläke. Teoreettinen eläke on enintään yhteensovitusrajan suuruinen.

Esimerkki 10.1. Teoreettinen eläke

Työntekijä on työskennellyt Suomessa ja EU-maassa, jossa hän tulee 60-vuotiaana työkyvyttömäksi siellä työskennellessään. Hänen TEL-vapaakirjaeläkkeensä on 3 000 mk/kk ja eläkepalkkansa 10 000 mk/kk. Hänellä on työsuhteet seuraavasti:

TEL 20 v. EU 5 v. Tuleva aika 5 v.

* _____ * _____ * _____ *

TKV

Koska työntekijä on tullut työkyvyttömäksi toisessa EU-maassa työsuhteen aikana ja hänellä on vakuutusaikaa Suomessa ennen eläketapahtumaa 10 vuoden aikana 12 kuukautta, teoreettiseen eläkkeeseen liitetään tuleva aika.

Teoreettinen eläke on

$$\frac{25}{20} \times 3\,000 + 0{,}8\,\% \times 5 \times 10\,000 = 3\,750 + 400 = 4\,150 \text{ mk/kk.}$$

Yhteensovitus ei tässä esimerkissä vaikuta teoreettiseen eläkkeeseen.

10.3 Pro rata-eläke

Teoreettisen eläkkeen perusteella lasketaan ns. pro rata-eläke. Se on sama suhteellinen osuus teoreettisesta eläkkeestä kuin Suomen eläkelakien mukaan eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika on eri EU-maiden yhteenlasketusta palvelusajasta. Pro rata-eläkkeen määrä muodostuu yleensä Suomen vapaakirjoista sekä mahdollisista tulevan ajan ja korotetun karttuma-ajan pro rata-osuuksista, ellei yhteensovitus vaikuta teoreettiseen eläkkeeseen. Pro rata-eläkettä ei yhteensoviteta.

Esimerkki 10.2. Pro rata-eläke

Edellisen esimerkin pro rata-eläke on

$$\frac{20}{25} \times 4\,150 = 3\,320 \text{ mk/kk.}$$

Esimerkki 10.3. EU-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 30.5.1945 ja hän tulee työkyvyttömäksi Ranskassa työssä ollessaan 1.6.1998.

TEL-työsuhde:	1.6.1969 - 31.5.1989 = 20 v
Eläkepalkka:	10 000 mk/kk
Ansaittu eläke:	3 000 mk/kk
EU-työsuhde:	1.6.1989 - 31.5.1998 = 9 v
Tuleva aika:	1.6.1998 - 30.5.2010 = 12 v

TEL	EU		Tuleva aika
20 v	9 v	TKV	12 v

Kansallisen lain mukainen eläke on 3 000 mk/kk. Koska oikeutta tulevaan aikaan ei ole kansallisen lain mukaisessa eläkkeessä, mahdollinen sosiaaliturvasopimuskaan ei vaikuttaisi eläkkeen laskentaan.

Teoreettinen eläke:

Työntekijä on tullut työkyvyttömäksi ollessaan työsuhteessa EU-maassa, ja hänellä on vakuutusaikaa Suomessa 10 vuoden aikana 12 kuukautta, joten hänelle on laskettava tulevan ajan eläke. Tuleva aika liitetään 20 vuotta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen.

$$\frac{29}{20} \times 3\,000 + 7 \times 1{,}2\,\% \times 10\,000 + 5 \times 0{,}8\,\% \times 10\,000 =$$

4 350 + 840 + 400 = 5 590 mk/kk.
Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään.

Pro rata-eläke:

$$\frac{20}{29} \times 5\,590 = 3\,855{,}17 \text{ mk/kk.}$$

Työeläke myönnetään pro rata-eläkkeen suuruisena, koska se on suurempi kuin kansallisen lain mukaisesti laskettu eläke.

10.4 Perhe-eläke

Myös leskeneläke lasketaan kahdella tavalla, kansallisena ja pro rata-eläkkeenä, ja niistä suurempi maksetaan.

10.4.1 Kansallinen leskeneläke

Kansallisen lain mukaista leskeneläkettä laskettaessa edunjättäjän eläke eläkesovitusperustetta määrättäessä on joko kansallisen eläkkeen ja ulkomaan eläkkeen tai eläkearvion summa tai teoreettinen eläke, jos ei eläkearviotakaan ulkomailta saada. Yhteensovitus tehdään niin, että mukana ovat kaikkien edunsaajien osuudet. Leskeneläkkeeseen tehdään eläkesovitus, jota varten otetaan huomioon lesken omat eläkkeet tai karttuneet eläkeoikeudet myös muista EU-maista. Lesken omana eläkkeenä käytetään samaa markkamäärää sekä kansallisen että teoreettisen leskeneläkkeen eläkesovituksessa.

10.4.2 Pro rata-leskeneläke

Teoreettinen leskeneläke lasketaan edunjättäjän teoreettisesta eläkkeestä. Yhteensovituksessa kaikkien edunsaajien eläkkeet ovat mukana. Eläkesovitus tehdään teoreettiseen, yhteensovitettuun leskeneläkkeeseen, josta lasketaan pro rata-leskeneläke.

10.4.3 Lapseneläke

Lapsella on oikeus perhe-eläkkeeseen asuinmaan ohella myös muista maista, joissa edunjättäjä on työskennellyt. Näistä maista lapselle maksetaan kuitenkin vain se määrä, jolla lapsen etuudet ylittävät asuinmaan lapselle maksamien etuuksien määrän.

Lapseneläke maksetaan yleensä lapsen asuinmaasta teoreettisen eläkkeen suuruisena. Jos lapsi asuu muualla kuin Suomessa ja hänellä on lapseneläkeoikeus myös asuinmaastaan, Suomesta voi tulla maksettavaksi erotus, joka lasketaan vähentämällä Suomen lapsenetuuksista asuinmaan lapsenetuudet (= erotusetuus). Suomessa otetaan erotusetuutta laskettaessa huomioon puhdas kansallinen työeläke, PEL:n lapseneläkkeen perusmäärä sekä keskimääräinen lapsilisä. (A 29/97)

Esimerkki 10.4. EU-perhe-eläke

Oletetaan, että edellisen esimerkin henkilö kuolee 1.6.1998. Edunsaajina Suomen lainsäädännön mukaan ovat leski ja lapsi, jotka asuvat Ranskassa samassa taloudessa, joten eläkesovitusta ei tehdä.

Kansallisen lainsäädännön mukainen leskeneläke:

Kun edunsaajana on lesken lisäksi lapsi, leskeneläke on 6/12 edunjättäjän eläkkeestä, 6/12 x 3 000 = 1 500 mk/kk.

Yhteensovitus ei vaikuta (yhteensovituksessa mukana myös lapseneläke).

EU-säännösten mukainen pro rata-leskeneläke:

Edunjättäjän teoreettinen eläke on 5 590 mk/kk.

Lesken osuus = 6/12 x 5 590 = 2 795,00 mk/kk.
Lapsen osuus = 4/12 x 5 590 = 1 863,33 mk/kk.

Lesken- ja lapseneläke yhteensä on 4 658,33 mk/kk.

Yhteensovitusraja:

$$\frac{4\,658{,}33}{5\,590{,}00} \times 60\,\% \times 10\,000 - 449 - 264 = 4\,287 \text{ mk/kk.}$$

Yhteensovitusrajaan rajattu teoreettinen lesken- ja lapseneläke yhteensä on 4 287 mk/kk.

Lesken osuus teoreettisesta eläkkeestä:

$$\frac{2\,795{,}00}{4\,658{,}33} \times 4\,287 = 2\,572{,}20 \text{ mk/kk}$$

Pro rata-leskeneläke:

$$\frac{20}{29} \times 2\,572{,}20 = 1\,773{,}93 \text{ mk/kk}$$

Suomesta myönnettävä leskeneläke on 1 773,93 mk/kk.

Lapseneläke maksetaan teoreettisen eläkkeen suuruisena siitä maasta, missä lapsi asuu. Jos lapselle myönnettävät etuudet Suomesta ovat suuremmat kuin lapsen asuinmaasta maksettavat etuudet, Suomesta maksetaan etuuksien erotus.

11 LISÄESIMERKKEJÄ

11.1 Indeksitarkistus kumpaakin indeksiä käyttäen

Eläkkeensaajan 64-vuotiaana alkanut eläke oli 2 500 mk/kk vuonna 1995 (indeksitasossa 1712). Hän täyttää 65 vuotta vuonna 1996, jolloin työikäisen indeksi on 1760 ja eläkeikäisen 1737. Eläkkeen määrä vuonna 1997 eläkeikäisen indeksitasossa 1754 on

$$2\,500 \times \frac{1760}{1712} \times \frac{1754}{1737} = 2\,595{,}25 \text{ mk/kk.}$$

11.2 Puhtaasti uusien sääntöjen mukainen eläkepalkka

Työntekijän työsuhde on alkanut 1.6.1996 ja se päättyy 15.2.2003. Ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on vähennetty kyseisten vuosien palkansaajan työeläkemaksua vastaava vähennys.

Valintavuosiin tulevat mukaan työsuhteen päättymisvuotta edeltäneet korkeintaan 10 kalenterivuotta, tässä tapauksessa seitsemän vuotta.

Vuosi	Ansiot mk/v	Pv	Mk/kk
1996	70 000	210	10 000,00
1997	80 000	360	6 666,67
1998	130 000	360	10 833,33
1999	150 000	360	12 500,00
2000	45 000	360	3 750,00
2001	30 000	360	2 500,00
2002	165 000	360	13 750,00
	670 000	2370	

50 %:n vertailua varten on laskettava valintavuosien keskimääräinen kuukausiansio.

$$30 \times \frac{670\,000}{2370} = 8\,481{,}01 \text{ mk/kk}$$

50 % keskimääräisestä kuukausiansiosta: 0,5 x 8 481,01 = 4 240,51 mk/kk.

Ansiot vuosilta 2000 ja 2001 ovat alle 50 % keskimääräisestä kuukausiansiosta. Seitsemästä vuodesta voidaan jättää pois enintään kaksi alle 50 %:n vuotta, joten kumpikin näistä vuosista jätetään pois eläkepalkan laskennasta. Eläke-palkka lasketaan vuosien 1996-1999 ja 2002 ansioiden keskimääränä.

Vuosi	Ansiot mk/v	Pv	Mk/kk
1996	70 000	210	10 000,00
1997	80 000	360	6 666,67
1998	130 000	360	10 833,33
1999	150 000	360	12 500,00
2002	165 000	360	13 750,00
	595 000	1650	

Laskentavuosien keskimääräinen kuukausiansio (eläkepalkka) on

$$30 \times \frac{595\,000}{1650} = 10\,818{,}18 \text{ mk/kk.}$$

11.3 Tasoituspalkka

Työntekijällä on tarkastelujakson aikana ollut seuraavat työsuhteet:

		Eläkepalkka ind. 1825
TEL-työsuhde A	15.1.1998 - 25.6.1998	6 000 mk/kk
TEL-työsuhde B	1.8.1997 - 5.12.1997	5 000 mk/kk
TEL-työsuhde C	1.3.1987 - 28.2.1997	8 000 mk/kk

Työkyvyttömyys alkoi 26.6.1998. Työntekijä on saanut työttömyyspäivärahaa 50 päivältä vuonna 1997 ja 10 päivältä vuonna 1998.

TEL - ts C 10 v	TEL - ts B 4 kk	TEL - ts A 5 kk
*	*	*
26.4.96	26.4.97	26.6.98
1 vuosi	jälkikarenssiaika	eläketapahtuma

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhteet A ja B tulevat mukaan kokonaisuudessaan. Näistä työsuhdeaikaa kertyy 9 kk. Työsuhteesta C otetaan huomioon vain 12 kuukaudesta puuttuvat 3 kuukautta ja niitä vastaavat

ansiot. Työttömyyspäivärahapäivät pidentävät tarkastelujaksoa kahdella kuukaudella.

Työsuhde A	5 x 6 000 =	30 000 mk
Työsuhde B	4 x 5 000 =	20 000 mk
Työsuhde C	3 x 8 000 =	24 000 mk
Yhteensä	12 kk	74 000 mk

$$\text{Tasoituspalkka} = \frac{74\,000}{12} = 6\,166{,}67 \text{ mk/kk.}$$

11.4 Lapsenhoitoajan eläkepalkka

Työntekijän työsuhde on alkanut 1.7.1988 ja päättyy 31.3.1999. Hän on ollut äitiyslomalla vuosien 1995 ja 1996 aikana. Vuosiansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty palkansaajan työeläkemaksua vastaava vähennys.

Vuosi	Ansiot mk/v	Pv	Ansiot mk/kk	
1991	113 000	360	9 416,67	
1992	112 000	360	9 333,33	x
1993	116 000	360	9 666,67	x
1994	120 000	360	10 000,00	
1995	85 000	360	7 083,33	
1996	40 000	360	3 333,33	
1997	120 000	360	10 000,00	
1998	130 000	360	10 833,33	

Lasketaan ensin normaalisäännön mukainen eläkepalkka. Laskentavuosiin tulee silloin mukaan vanhalta ajalta vuodet 1992 ja 1993. Lasketaan keskiarvo 50 %:n vertailua varten.

1992	112 000	360	9 333,33
1993	116 000	360	9 666,67
1996	40 000	360	3 333,33
1997	120 000	360	10 000,00
1998	130 000	360	10 833,33
	518 000	1800	

$$30 \times \frac{518\,000}{1800} = 8\,633{,}33 \text{ mk/kk}$$

0,5 x 8 633,33 = 4 316,67 mk/kk

Uusista valintavuosista jätetään pois vuosi 1996, koska se on alle 50 % uusien valintavuosien keskiarvosta. Laskentavuosiin tulevat mukaan vuodet 1997 ja 1998 vanhojen vuosien lisäksi.

1992	112 000	360	9 333,33
1993	116 000	360	9 666,67
1997	120 000	360	10 000,00
1998	130 000	360	10 833,33
	478 000	1440	

$$30 \times \frac{478\,000}{1440} = 9\,958{,}33 \text{ mk/kk}$$

Kun palkaton lapsenhoitoaika jätetään pois eläkepalkan laskennasta, putoavat lapsenhoitovuodet 1995 ja 1996 pois valintavuosista. Koska lapsenhoitovuosi 1995 putoaa pois, vanhoista vuosista valintavuosiin tulevat vuodet 1991-1994, ja niistä jäävät laskentavuosiin vuodet 1991 ja 1993.

1991	113 000	360	9 416,67
1993	116 000	360	9 666,67
1997	120 000	360	10 000,00
1998	130 000	360	10 833,33
	479 000	1440	

$$30 \times \frac{479\,000}{1440} = 9\,979{,}17 \text{ mk/kk}$$

Eläkepalkka lasketaan jättäen lapsenhoitoaika pois, koska se on niin laskettuna suurempi.

11.5 Yhteensovitus, eläkettä julkiselta ja yksityiseltä puolelta

Työntekijä on syntynyt 19.7.1940. Hän on työskennellyt työsuhteissa ja hänellä on yrittäjätoimintaa, joista hänen työkyvyttömyyseläkkeensä 16.9.1998 alkaneen työkyvyttömyyden perusteella muodostuu seuraavasti:

TEL-työsuhde A 1.9.1960-15.4.1967. Eläkepalkka on 10 100 mk/kk vuoden 1998 indeksissä. Eläkkeeseen oikeuttava aika on

1967 v 4 kk 15 pv
1963 v 7 kk 19 pv
3 v 8 kk 27 pv = 44 kk

$$\text{Eläke} = \frac{44 \times 10\,100}{800} = 555{,}50 \text{ mk/kk.}$$

Työntekijä oli vuonna 1984 LEL-työsuhteessa, josta hänen LEL-ansionsa on yhteensä 65 000 mk vuoden 1998 indeksitasossa.

$$\text{Eläke} = \frac{65\,000}{800} = 81{,}25 \text{ mk/kk.}$$

YEL-toiminta 1.1.1985 - 31.3.1986. Eläkkeen perusteena oleva työtulo on 7 500 mk/kk vuoden 1998 indeksitasossa.

Eläkkeeseen oikeuttava aika on

1986 v 3 kk 30 pv	
1985 v 1 kk 1 pv	
1 v 2 kk 30 pv	

$$\text{Eläke} = \frac{15 \times 7\,500}{800} = 140{,}63 \text{ mk/kk.}$$

TEL-työsuhde B 17.4.1986-15.9.1998. Eläkepalkka on 8 971,17 mk/kk.

Eläkkeeseen oikeuttava aika

1998 v 9 kk 15 pv	2000 v 7 kk 19 pv	2005 v 7 kk 19 pv
1986 v 4 kk 17 pv	1998 v 9 kk 16 pv	2000 v 7 kk 20 pv
12 v 4 kk 29 pv	1 v 10 kk 4 pv	5 v - kk - pv
$= 148\frac{29}{30}$ kk	$= 22\frac{4}{30}$ kk	= 60 kk

Eläke työsuhdeajalta on

$$\frac{148\ 29/30 \times 8\,971{,}17}{800} = 1\,670{,}51 \text{ mk/kk.}$$

Eläke tulevalta ajalta

$$\frac{23\ 4/30 \times 8\,971{,}17}{1000} = 198{,}56 \text{ mk/kk}$$

$$\frac{60 \times 8\,971{,}17}{1500} = 358{,}85 \text{ mk/kk.}$$

Työsuhteen eläke on 1 670,51 + 198,56 + 358,85 = 2 227,92 mk/kk.

Työntekijä sai vuonna 1984 ansioon suhteutettua päivärahaa yhteensä 78 päivältä, joista muodostuu työeläkelisä kolmelta kuukaudelta.

Työeläkelisä TEL- ja LEL-eläkkeisiin on

$$\frac{3}{504 - 3} \times (555{,}50 + 81{,}25 + 2\,227{,}92) =$$

$$\frac{3}{501} \times 2\,864{,}67 = 17{,}15 \text{ mk/kk.}$$

TEL-, LEL- ja YEL-eläke sekä työeläkelisä ovat yhteensä
2 864,67 + 140,63 + 17,15 = 3 022,45 mk/kk.

Yhteensovitus:

Työntekijä on ollut KVTEL-työsuhteessa 16.4.1967 - 8.5.1984. Työsuhteen eläkepalkka on 11 200 mk/kk vuoden 1998 indeksitasossa. KVTEL-peruseläkettä on työsuhteesta karttunut 3 808,00 mk/kk.

TEL-, LEL-, YEL- ja KVTEL-eläke yhteensä ovat
3 022,45+ 3 808,00 = 6 830,45 mk/kk.

Yhteensovitusraja on 0,60 x 11 200 = 6 720 mk/kk.

Ylite = 6 830,45 - 6 720 = 110,45 mk/kk.

TEL-, LEL- ja YEL-eläkkeestä vähennettävä ylite on

$$\frac{3\,022{,}45}{6\,830{,}45} \times 110{,}45 = 48{,}87 \text{ mk/kk.}$$

Yhteensovitettu TEL-, LEL- ja YEL-työkyvyttömyyseläke, jonka yksityisen puolen eläkelaitos maksaa, on 3 022,45 - 48,87 = 2 973,58 mk/kk.

Kunnallinen eläkelaitos yhteensovittaa KVTEL-eläkkeen suhteessa kokonaiseläkkeeseen.

11.6 SOLITA yhteensovitus

Työntekijä saa yksityiseltä puolelta eläkettä 6 032,69 mk/kk. Yhteensovitusperusteena on käytetty viimeisen työsuhteen eläkepalkkaa 11 500 mk/kk. Työntekijä tulee työkyvyttömäksi 30.4.1998.

Työntekijä on 1.12.1989 lukien saanut liikennevakuutuslain (LVL) mukaista korvausta, joka TEL-työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuoden 1998 indeksissä on 3 450 mk/kk. LVL-korvaus nousi työkyvyttömyysasteen muutoksen takia 1.10.1997 alkaen. Korottunut LVL-korvaus on 4 600 mk/kk vuoden 1998 indeksissä.

Yhteensovitettava LVL-korvaus on 4 600 - 3 450 = 1 150 mk/kk.

TEL-eläke ja LVL-korvaus yhteensä on 6 032,69 + 1 150 = 7 182,69 mk/kk.

Yhteensovitusraja on 60 % x 11 500 mk/kk = 6 900 mk/kk.

TEL-eläkkeestä vähennettävä ylite on 7 182,69 - 6 900 = 282,69 mk/kk.

Yhteensovitettu työkyvyttömyyseläke on 6 032,69 - 282,69 = 5 750,00 mk/kk.

11.7 Rekisteröity TEL-lisäeläke

Työntekijä on ollut TEL-työsuhteessa 1.2.1971 alkaen 12.4.1998 saakka, jolloin hän täyttää työsuhteeseen liittyvän lisäeläkejärjestelyn mukaisen eläkeiän, 60 vuotta. Eläkeikä on ollut sama koko työsuhdeajan. Työsuhteen eläkepalkka on 17 550 mk/kk.

Peruseläkkeeseen oikeuttava aika on 326 kk.

Työsuhteen peruseläke on 7 151,63 mk/kk.

Työntekijän aikaisemman TEL-työsuhteen 1.1.1966-31.1.1970 eläkepalkka on 14 300 mk/kk ja peruseläke 875,88 mk/kk vuoden 1998 indeksissä. Eläke vastaa työsuhteen 65 vuoden eläkeikää.

Aikaisemman työsuhteen 65 vuoden eläkeikää vastaava peruseläke muunnetaan varhennusprosenteilla vastaamaan viimeisen työsuhteen alennettua 60 vuoden eläkeikää.

60 x 0,5 % = 30 %

Vähennys = 0,30 x 875,88 = 262,76 mk/kk

875,88 - 262,76 = 613,12 mk/kk

Peruseläkkeet yhteensä ovat 7 151,63 + 613,12 = 7 764,75 mk/kk.

Työnantaja on järjestänyt TEL-peruseläkettä täydentävän lisäeläkkeen. Vakuutussopimuksen mukaan työsuhteen peruseläkkeen ja lisäeläkkeen yhteismäärä (täysi tavoite-eläke) on 60 % peruseläkkeen eläkepalkasta, jos eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään 30 vuotta. Jos työsuhteesta kertyy eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa vähemmän kuin 30 vuotta eli 360 kuukautta, tavoite-eläke on eläkkeeseen oikeuttavan ajan osoittama suhteellinen osuus täyteen eläkkeeseen oikeuttavasta ajasta.

Työsuhteen lisäeläkkeen tavoitemäärä

$$\frac{326}{360} \times 0{,}60 \times 17\,550 - 7\,151{,}63 = 2\,383{,}87 \text{ mk/kk.}$$

Vakuutussopimuksessa lisäeläkkeen määrää on rajoitettu niin, että se yhdessä TEL-peruseläkkeiden kanssa on enintään 60 % korkeimmasta TEL-peruseläkkeen eläke-palkasta.

Lisäeläkkeen rajoitus

0,60 x 17 550 - 7 151,63- 613,12 = 2 765,25 mk/kk.

Rajoitus ei vaikuta lisäeläkkeen määrään.

Perus- ja lisäketurvan mukaiset vanhuuseläkkeet yhteensä
7 764,75 + 2 383,87 = 10 148,62 mk/kk.

11.8 EU/ETA-eläke

Työntekijä on syntynyt 31.5.1945 ja hän on työskennellyt Ruotsissa ja Suomessa. Hän tulee työkyvyttömäksi 1.6.1998 Suomessa työssä ollessaan.

TEL-työsuhde	= 20v
Ruotsin työsuhde	= 9v
Eläkepalkka	= 10 000 mk/kk
EU-aika	= 29v
Ansaittu eläke	= 3 000 mk/kk

Ruotsi	Suomi	Tuleva aika
9v	20v	12v

Kansallisen lain mukainen eläke pohjoismainen sosiaaliturvasopimus huomioon ottaen:

Koska Ruotsin teoreettisessa eläkkeessä on tuleva aika, Suomen tuleva aika ositetaan sosiaaliturvasopimuksen 15 artiklan mukaisesti:

$$3\,000 + (1{,}2\% \times \frac{20}{29} \times 7 \times 10\,000 + 0{,}8\% \times \frac{20}{29} \times 5 \times 10\,000)$$

= 3 000 + 579,31 + 275,86 = 3 855,17 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta.

EU-säännösten mukainen pro rata-eläke:

Teoreettinen eläke:

$$\frac{29}{20} \times 3\,000 + (7 \times 1{,}2\% \times 10\,000 + 5 \times 0{,}8\% \times 10\,000)$$

= 4 350 + 840 + 400 = 5 590 mk/kk. Yhteensovitus ei vaikuta.

Pro rata-eläke:

$$\frac{20}{29} \times 5\,590 = 3\,855{,}17 \text{ mk/kk.}$$

Myönnettävä eläke on 3 855,17 mk/kk (kansallinen ja pro-rata eläke ovat yhtä suuret).

TEL-INDEKSIN PISTELUVUT

Vuosi	Indeksiluku Työikäisen	Eläkeikäisen	Vähennyskerroin
1961-62	100	100	
1963	106	106	
1964	116	116	
1965	130	130	
1966	142	142	
1967	152	152	
1968	165	165	
1969	182	182	
1970	197	197	
1971	216	216	
1972	247	247	
1973	274	274	
1974	315	315	
1975	383	383	
1976	462	462	
1977	524	524	
(1.7.1977*	544	544)	
1978	573	573	
1979	608	608	
(1.7.1979*	628	628)	
1980	665	665	
(1.7.1980*	697	697)	
1981	745	745	
(1.7.1981*	780	780)	
1982	836	836	
(1.7.1982*	866	866)	
1983	915	915	
(1.7.1983*	952	952)	
1984	1006	1006	
1985	1088	1088	
1986	1165	1165	
1987	1225	1225	
1988	1291	1291	
1989	1387	1387	
1990	1481	1481	
1991	1595	1595	
1992	1682	1682	
1993	1688	1688	
1994	1688	1688	
1995	1712	1712	
1996	1760	1737	0,0343
1997	1791	1754	0,045
1998	1825	1783	0,047

*Indeksin ennakkotarkistus

LAPSIKOROTUSPROSENTIT

TEL, LEL ja TaEL työntekijän syntymävuosi	YEL ja MYEL yrittäjän syntymävuosi	MEL työntekijän syntymävuosi	Lapsikorotus-prosentti yhtä lasta kohden
- 1919	- 1927	- 1913	20
1920	1928	1914	19
1921	1929	1915	18
1922	1930	1916	17
1923	1931	1917	16
1924	1932	1918	15
1925	1933	1919	14
1926	1934	1920	13
1927	1935	1921	12
1928	1936	1922	11
1929	1937	1923	10
1930	1938	1924	9
1931	1939	1925	8
1932	1940	1926	7
1933	1941	1927	6
1934	1942	1928	5
1935	1943	1929	4
1936	1944	1930	3
1937	1945	1931	2
1938	1946	1932	1
1939 -	1947 -	1933 -	-

VARHENNUSVÄHENNYSPROSENTIT

TEL, LEL ja TaEL työntekijän syntymävuosi	YEL ja MYEL yrittäjän syntymävuosi	Vähennysprosentti kuukautta kohden (MEL:ssä aina 0,5)
- 1922	- 1930	0,33
1923	1931	0,34
1924	1932	0,36
1925	1933	0,37
1926	1934	0,38
1927	1935	0,39
1928	1936	0,40
1929	1937	0,41
1930	1938	0,42
1931	1939	0,43
1932	1940	0,44
1933	1941	0,46
1934	1942	0,47
1935	1943	0,48
1936	1944	0,49
1937 -	1945-	0,50

TYÖELÄKELISÄÄN OIKEUTTAVAT JA JÄLKIKARENSSIAIKAA JATKAVAT ETUUDET sekä niiden maksimipäivät kuukaudessa

	Maksimipäivät/kk	Oikeus työeläkelisään	Jatkaa jälkikarenssiaikaa
Ammattikoulutusraha (koulutus- ja erorahastosta annetun lain (537/90),valtion virkamieslain (755/86), peruskoululain (476/83) tai lukiolain (477/834) mukainen omaehtoista ammatillista koulutusta varten myönnetty henkilökohtainen tuki)	30	X	X
Erorahan aikuiskoulutuslisä: (koulutus- ja erorahastosta annetun lain (537/90),valtion virkamieslain (755/86), peruskoululain (476/83) tai lukiolain (477/834) mukainen omaehtoista ammatillista koulutusta varten myönnetty henkilökohtainen tuki)			
- omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen	30	X	X
- työvoimakoulutukseen		-	-
Opintovapaa (opintovapaalaki 273/79)		-	X
Kuntoutusraha (kuntoutusrahalaki 611/91)	25	X	X
Liikennevakuutuksen kuntoutusta koskeviin säännöksiin perustuva ansionmenetyskorvaus	30		
Tapaturmavakuutuksen kuntoutusta koskeviin säännöksiin perustuva ansionmenetyskorvaus	30	X	X
Työeläkelakien mukainen kuntoutusraha	30	X	X
Sairausvakuutuspäiväraha tai vastaava korvaus (sairausvakuutuslaki 364/63)		-	X
Ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha (työttömyysturvalaki 602/84)	22	X	X
Työmarkkinatuki (laki työmarkkinatuesta 1542/93)		-	X
Peruspäiväraha (työttömyysturvalaki 602/84)		-	X
Lyhennettyä työpäivää tekevän työntekijän työttömyyspäiväraha (työttömyysturvalaki 602/84)	22	X	X
Osa-aikatyötä vastaanottaneen työntekijän työttömyyspäiväraha (työttömyysturvalaki 602/84)	22	X	X
Työttömyysavustus	22	X	X
Työttömyyskorvaus		-	X
Työvoimakoulutuksen koulutustuki: (laki työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta 763/90)			
- perustuki		-	X
- ansiotuki	22	X	X
55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamiseksi annetun määräaikaisen lain mukainen enintään 10 kuukauden pituinen työsuhdeaika		-	X

Jälkikarenssiaikaa jatkaa myös, jos henkilöllä on ollut alle 3-vuotias lapsi. Tätä lasta varten on silloin täytynyt saada jonkin aikaa äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea.

TYÖTTÖMYYSELÄKKEEN SAAMISEN EHDOT ENNEN 1.1.1994 VOIMASSA OLLEEN LAIN MUKAAN

Oikeus

Henkilöllä on oikeus vanhan lainsäädännön mukaiseen työttömyyseläkkeeseen, jos hän oli täyttänyt 55 vuotta ennen 1.1.1994 ja hänellä oli oikeus työttömyysturvalain mukaiseen päivärahaan 1.1.1994.

Eläke lasketaan niin ikään vanhojen säännösten perusteella, jos eläketapahtuma on ollut ennen 1.1.1994, vaikka hänellä ei olisikaan oikeutta työttömyyspäivärahaan 1.1.1994. Tämä johtuu siitä, että työttömyyseläkkeen eläketapahtuma lasketaan päivärahojen täyttymisestä 60 viikkoa + yksi kuukausi taaksepäin, mikä voi osua aikaan ennen 1.1.1994.

Työttömyyseläkkeen saamisen edellytykset

Työttömyyseläkkeen saamiseksi edellytetään, että

* henkilö on täyttänyt 60 vuotta,
* hän on saanut työttömyyspäivärahaa 200 päivältä 60 viikon + yhden kuukauden aikana tai
* hän on saanut ansioon suhteutettua työttömyyspäivärahaa enimmäismäärän, joka on alle 55-vuotiaiden osalta 500 päivää neljän peräkkäisen kalenterivuoden aikana ja yli 55-vuotiailla 60 ikävuoden täyttämiseen asti,
* eikä hänelle voida osoittaa työtä.

Vanhan lain mukaisessa työttömyyseläkkeessä ei edellytetä tulevan ajan oikeutta.

Työttömyyseläkkeen alkaminen

Työttömyyseläkettä aletaan maksaa seuraavan kalenterikuukauden alusta, kun kansaneläkelaitoksen tai työttömyyskassan päivärahanmaksutodistuksen antamisesta on ensin kulunut kaksi täyttä kuukautta.

Jos eläke myönnetään ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan enimmäismäärän täyttymisen perusteella, eläkettä aletaan maksaa todistuksen antokuukautta seuraavan kuukauden alusta.

LEL:N JA TaEL:N ANSIORAJAMÄÄRÄT MK/V

Vuosi	TEL-indeksi	LEL:n alempi rajamäärä 200 mk	TaEL:n ansioraja 540 mk	LEL:n ja TaEL:n* ylempi rajamäärä 800 mk/540 pv
1962	100	200		800
1963	106	212		848
1964	116	232		928
1965	130	260		1 040
1966	142	284		1 136
1967	152	304		1 215
1968	165	330		1 320
1969	182	364		1 455
1970	197	394		1 576
1971	216	432		1 728
1972	247	494		1 976
1973	274	548		2 192
1974	315	630		2 520
1975	383	766		3 064
1976	462	924		3 696
1977	524	1 048		4 192
1978	573	1 146		4 584
1979	608	1 216		4 864
1980	665	1 330		5 320
1981	745	1 490		5 960
1982	836	1 672		6 688
1983	915	1 830		7 320
1984	1006	2 012		8 048
1985	1088	2 176		8 704
1986	1165	2 330	4 430,28	9 320
1987	1225	2 450	4 658,45	9 800
1988	1291	2 582	4 909,44	10 328
1989	1387	2 774	5 274,51	11 096
1990	1481	2 962	5 631,97	11 848
1991	1595	3 190	6 065,49	12 760
1992	1682	3 364	6 396,34	13 456
1993	1688	3 376	6 419,15	13 504
1994	1688	3 376	6 419,15	13 504
1995	1712	3 424	6 510,42	13 696
1996	1760	3 520	6 692,96	14 080
1997	1791	3 582	6 810,85	14 328
1998	1825	3 650		14 600

* TaEL:n rajana 1.1.1996 alkaen

ELÄKESOVITETTU LESKENELÄKE VUONNA 1998

Lesken oma eläke mk/kk

Edunjättäjän eläke

0	1000	2000	3000	4000	5000	6000	7000	8000	9000	10000	15000
1000	500	1000	1500	2000	2500	3000	3500	4000	4500	5000	7500
2000	319	1000	1500	2000	2500	3000	3500	4000	4500	5000	7500
3000	0	500	1500	2000	2500	3000	3500	4000	4500	5000	7500
4000	0	0	1000	1895	2395	2895	3395	3895	4395	4895	7395
5000	0	0	500	1395	1895	2395	2895	3395	3895	4395	6895
6000	0	0	0	895	1395	1895	2395	2895	3395	3895	6395
7000	0	0	0	395	895	1395	1895	2395	2895	3395	5895
8000	0	0	0	0	395	895	1395	1895	2395	2895	5395
9000	0	0	0	0	0	395	895	1395	1895	2395	4895
10000	0	0	0	0	0	0	395	895	1395	1895	4395
15000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1895
20000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

PERHE-ELÄKKEEN ELÄKESOVITUSPERUSTEEN YLEMPI RAJA (348 vuonna 1990) indeksissä 142

Vuosi	Eläkesovitusperusteen ylempi raja
1998	294,88
1999	288,24
2000	281,60
2001	274,96
2002	268,32
2003	261,68
2004	255,00

VEL:N MUKAISEN ELÄKKEEN LASKENNAN EROJA TEL:IIN

VEL:n vuosien 1993-1995 eläkeuudistuksen yhtenä tavoitteena oli yhdenmukaistaa valtion eläkelainsäädäntöä TEL:n kanssa. Vuoden 1993 aikana tai sen jälkeen palkatuilla uusilla valtion työntekijöillä edut ovat TEL:n kaltaiset. Ennen 1940 syntyneet työntekijät säilyttävät vanhat eläke-etunsa, 2,2 prosentin vuosittaisen karttuman ja 66 prosentin enimmäismäärän sekä 63 vuoden eläkeiän. Nuoremmilla entiset karttumat säilyivät vuoden 1994 loppuun ja sen jälkeen karttuma on TEL:n mukainen. Vuosina 1940-59 syntyneillä tavoitetaso muuttuu asteittain 60 prosenttiin ja eläkeikä 65 vuoteen. Vuoden 1959 jälkeen syntyneillä tavoitetaso on 60 prosenttia ja eläkeikä 65 vuotta. Sotilaseläkejärjestelmässä karttumat ovat paremmat ja eläkkeen voi saada 25-30 vuoden palveluksen perusteella.

Eroja VEL:n ja TEL:n välille on jäänyt kuitenkin joihinkin kohtiin. Näitä eroja ovat mm. seuraavat:

Eläkkeeseen oikeuttava aika

* VEL:ssä ei ole lain piiriin kuulumisen alaikärajaa.
* VEL:ssä luetaan eläkeajaksi myös 65 vuoden iän jälkeinen työskentelyaika, niin kauan kuin työskentely jatkuu yhdenjaksoisena.
* Työeläkelakien mukaisen vanhuuseläkkeen saaminen estää VEL:n karttumisen.
* Ennen 1.1.1996 alkaneiden palkattomien jaksojen eläkeajaksi lukemisessa on eroja TEL:ssä ja VEL:ssä.
* VEL-palvelus jatkuu yhdenjaksoisena, vaikka VEL-työnantaja vaihtuu, jos palvelusten välillä ei ole katkosta.
* Rinnakkaisista VEL-palveluksista karttuu erilliset VEL-eläkkeet 31.12.1997 saakka.
* Ennen 1.1.1996 riitti, että yhteenlasketut VEL-ansiot täyttivät 90 markan (ind. 142) ansiorajavaatimuksen. Vuosina 1996-1997 raja koskee itsenäisesti kaikkia VEL-suhteita.
* 1.1.1998 lukien samanaikaisista viroista, tehtävistä ja töistä myönnetään yksi eläke edellyttäen, että ainakin yksi niistä kestää vähintään yhden kuukauden.
* VEL-eläkeoikeuden syntymiseen ei TEL:stä poiketen riitä, että palvelus on ollut voimassa 8.7.1961, vaan VEL-oikeuden syntyminen edellyttää, että palvelus on päättynyt 30.6.1962 jälkeen.
* VEL:ssä luetaan eläkeajaksi muutakin vanhaa palvelusta kuin valtion ja myös ennen 8.7.1961 päättynyttä palvelusta, jos henkilö on tullut VEL:n piiriin myöhemmän palvelun perusteella.
* Ennen vuotta 1967 VEL:n eläkeajaksi luetaan TEL:stä poiketen 21 vuoden iän täyttämisen jälkeinen aika.

Eläkkeen tavoitetaso

* VEL-eläkkeen enimmäismäärä on 60-66 prosenttia korkeimmasta, vähintään kaksi vuotta jatkuneen VEL-suhteen palkasta tai korkeimmasta VEL-palkasta, jos kaksi vuotta kestänyttä jaksoa ei ole. Karttumisen katon rajauksen jälkeen VEL-eläke yhteensovitetaan muiden eläkkeiden ja etuuksien kanssa.
* Yhteensovitus poikkeaa TEL:stä, jos VEL-eläke on karttunut lisäeläkeprosentilla kokonaan tai osittain.

Eläkepalkan laskenta

* Sotilaseläkejärjestelmässä kymmenen vuoden eläkepalkan laskennan voimaantulo kestää vuoteen 2010.
* Eläkepalkan harkinnanvaraisen tarkistamisen rajat muuttuvat lähtötasoeron (3%/7,5%) vuoksi eri vauhtia kuin TEL:ssä.
* VEL:ssä ei ole tasoituspalkkasäännöksiä.
* Automaattista katkaisua ei VEL:ssä tehdä, jos palvelus ei jatku normaalin katkaisuajankohdan jälkeen vähintään vuotta. Katkaisun jälkeistä palkkaa laskettaessa katkaisun jälkeisen vajaan vuoden ansioita ei oteta huomioon.

Eläkkeen korotukset

* Lykkäyskorotusta ei VEL:ssä makseta. Eläke karttuu myös yli 65-vuotiaana, jos työnteko jatkuu yhdenjaksoisesti, eikä henkilö vielä saa vanhuuseläkettä.
* Lapsikorotusta ei VEL:ssä makseta.
* Työeläkelisä tuli VEL:iin vasta 1994 alkaen (aikaisemmin ei ollut työttömyyslisää).

Eläkelajit

* Varhennettu vanhuuseläke on mahdollista saada 58-60-vuotiaana eli viisi vuotta ennen VEL-eläkeikää.
* Ennen 65 vuoden ikää vanhuuseläkkeelle jääneille on maksettu kansaneläkkeen pohjaosan suuruista täydennysosaa niin kauan, kunnes eläkkeensaaja saavuttaa 65 vuoden iän. Tämä poistuu asteittain.
* Eläkeiät poikkeavat yksityisen puolen eläkeiästä. VEL-eläkeiät on porrastettu 4 kuukauden välein ikävälillä 63-65 vuotta. Osalla VEL:n piiriin kuuluvista on 55, 58 tai 60 vuoden erityiset eläkeiät. Sotilaseläkejärjestelmässä vanhuuseläke voi alkaa nuorempanakin kuin 55-vuotiaana edellyttäen, että on riittävä määrä palvelusvuosia.
* Osa-aikaeläkkeen erot yksityisen puolen eläkelakeihin on taulukoitu liitteeseen 9.

KVTEL:N MUKAISEN ELÄKKEEN LASKENNAN EROJA TEL:IIN

KVTEL:n vuosien 1993-1995 eläkeuudistuksen tavoitteena oli yhdenmukaistaa kuntien eläkelainsäädäntöä TEL:n kanssa. Vanhat työntekijät, jotka olivat täyttäneet 55 vuotta ennen vuotta 1995 (ennen 1.1.1940 syntyneet), säilyttävät vanhat eläke-etunsa, 2,2 prosentin vuosittaisen karttuman ja 66 prosentin enimmäismäärän sekä 63 vuoden eläkeiän tai eläkeikävalintaan oikeutettu valitsemansa 63 vuotta alemman eläkeiän. Työntekijöillä, jotka olivat täyttäneet 35 vuotta ennen vuotta 1995 (ennen 1960 syntyneet), eläkeikä on 63 ja 65 vuoden tai alemman eläkeiän valinneella, 63 vuotta alempien eläkeikien ja 65 vuoden välillä, karttuma säilyy entisenä vuoden 1994 loppuun ja on vuodesta 1995 alkaen 1,5 % ja enimmäismäärä 60-66 %.

Alle 35-vuotiailla (1959 jälkeen syntyneet) sekä vuoden 1992 jälkeen palkatuilla uusilla kunnan työntekijöillä (1939 jälkeen syntyneet) edut ovat TEL:n kaltaiset. Eroja on jäänyt kuitenkin joihinkin kohtiin. Näitä eroja ovat mm. seuraavat:

Eläkkeeseen oikeuttava aika

* Jos on rinnakkaisia palvelussuhteita samassa jäsenyhteisössä riittää, että ne yhdessä täyttävät ansiorajavaatimuksen, 90 mk/kk vuoden 142 indeksitasossa.
* Kunkin kunnan, kuntayhtymän ja muun jäsenyhteisön palvelus on oma palvelujaksonsa.
* Rinnakkaisista KVTEL-palveluksista karttuu erilliset eläkkeet.
* Eläke karttuu myös yli 65-vuotiaana, jos työnteko jatkuu ja se on alkanut ennen 65 vuoden iän täyttämistä.
* Palkattomien jaksojen eläkeajaksi lukemisessa on eroja TEL:iin verrattuna.
* Alle yhden kuukauden ja/tai alle rajamäärän jäävistä palvelussuhteista karttuu eläkettä 1.1.1998 lukien. Eläkettä ei kuitenkaan myönnetä, jos se jää alle 10 mk/kk.

Eläkkeen tavoitetaso

* Ennen vuotta 1940 syntyneillä, joilla palvelussuhde on voimassa eläketapahtumaan saakka, tulevan ajan karttumat ovat suuremmat (1,4 % ja 1,0 %) kuin nuoremmilla ja uusilla työntekijöillä, joilla ne ovat samat kuin TEL:ssä.

Eläkepalkan laskenta

* Vuoden 1939 jälkeen syntyneillä vanhoilla työntekijöillä eläkepalkan laskentaan tulee ajalta ennen vuotta 1996 vain vuosi 1995, koska työsuhde on katkaistu vuoden 1994 päättyessä eläkkeen laskemista varten ja uusi palvelussuhde on aloitettu 1.1.1995 lukien.

* Automaattista katkaisua ei KVTEL:ssä tehdä, jos palvelus ei jatku normaalin katkaisuajankohdan jälkeen vähintään kahta täyttä kalenterivuotta. Katkaisun jälkeistä palkkaa laskettaessa katkaisun jälkeisen vajaan vuoden ansioita ei oteta huomioon.
* KVTEL:ssä ei ole tasoituspalkkasäännöksiä.
* Viimeinen ansiovuosi jää pois eläkepalkan laskennasta, vaikka palvelus olisi jatkunut koko kalenterivuoden.

Eläkkeen korotukset

* Lykkäyskorotusta ei KVTEL:ssä makseta. Eläke karttuu myös yli 65-vuotiaana, jos työnteko jatkuu.
* Lapsikorotus peruseläkkeessä kuten TEL:ssä.

Eläkelajit

* Ennen vuotta 1940 syntyneillä on mahdollista saada varhennettu vanhuuseläke 58-vuotiaasta, mikäli palvelussuhteen loppukarenssit täyttyvät. Muuten alaikäraja on 5 vuotta alempi kuin eläkeikä.
* Eläkeiät poikkeavat pääsääntöisesti yksityisen puolen eläkei'istä muilla kuin ennen 1.1.1995 alle 35-vuotiailla sekä vuoden 1992 jälkeen palkatuilla, vuoden 1939 jälkeen syntyneillä.
* Ennen 65 vuoden ikää vanhuuseläkkeelle jääneille on maksettu tietyissä tilanteissa kansaneläkkeen pohjaosan suuruista täydennysosaa niin kauan, kunnes eläkkeensaaja saavuttaa 65 vuoden iän. Eläkkeeseen sisältynyt täydennysosa vähennetään asteittain maksussa olevasta vanhuuseläkkeestä samaan tapaan kuin pohjaosa.
* Osa-aikaeläkkeen erot yksityisen puolen eläkelakeihin on taulukoitu liitteeseen 9.

OSA-AIKAELÄKKEEN SAAMISEN EDELLYTYKSET ERI LAKIEN MUKAAN

Laki	**TEL**	**VEL**	**KVTEL**
Ikä	56	56	56
Työssäolo	Kokoaikatyötä viimeisen 18 kk:n aikana 12 kk, normaali kokoaikainen enimmäistyöaika tai 35 t/viikko	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista
Työhistoria	Edeltäneen 15 v:n aikana karttunut TEL 8 §:n 4 mom. mukaista perus-eläkettä vähintään 5 v	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista	Kokoaikatyötä viimeisen 5 v:n aikana 3 v, josta 6 kk välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista
Estävä eläke	Ei saa TEL 8 §:n 4 mom. mukaista peruseläkettä	Ei saa TEL 8 §:n 4 mom. mukaista peruseläkettä	Ei saa TEL 8 §:n 4 mom. mukaista peruseläkettä
Tuleva aika	Oikeus tulevaan aikaan	Oikeus tulevaan aikaan	Oikeus tulevaan aikaan
Työajan alenema	Jäljellä 16-28 t/viikko	Ei poikkea merkittävästi ansiotulojen muutoksesta	Ei poikkea merkittävästi ansiotulojen muutoksesta
Ansion alenema	Jäljellä 35-70 % kokoaikatöiden ansioista	Jäljellä 40-60 % kokoaikatöiden ansioista	Jäljellä 40-60 % kokoaikatöiden ansioista
Yhdenjaksoisuus	Osa-aikatyö ei keskeytyneenä yli 6 viikkoa	Osa-aikatyö ei keskeytyneenä yli 6 viikkoa	Osa-aikatyö ei keskeytyneenä yli 6 viikkoa
Määrä	50 % ansionalenemasta	50 % ansionalenemasta	50 % ansionalenemasta
Enimmäismäärä	75 % karttuneesta eläketurvasta	75 % karttuneesta eläketurvasta	75 % karttuneesta eläketurvasta

ALENNETUN ELÄKEIÄN KERTOIMET

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen n:o 500 1 §:n ja perusturvan vapaakirjan ehtojen ja perusteiden 6 §:n mukaan lasketut kuukauden tarkkuudella laskettua ikää vastaavat kertoimet

Ikä-vuo-det	Kuukaudet											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
- 50	2,37	2,36	2,35	2,34	2,33	2,32	2,32	2,31	2,30	2,29	2,28	2,27
51	2,26	2,25	2,24	2,23	2,22	2,21	2,21	2,20	2,19	2,18	2,17	2,16
52	2,15	2,14	2,13	2,13	2,12	2,11	2,10	2,09	2,08	2,08	2,07	2,06
53	2,05	2,04	2,03	2,03	2,02	2,01	2,00	1,99	1,98	1,98	1,97	1,96
54	1,95	1,94	1,94	1,93	1,92	1,91	1,91	1,90	1,89	1,88	1,88	1,87
55	1,86	1,85	1,85	1,84	1,83	1,82	1,82	1,81	1,80	1,79	1,79	1,78
56	1,77	1,76	1,76	1,75	1,74	1,73	1,73	1,72	1,71	1,70	1,70	1,69
57	1,68	1,67	1,67	1,66	1,65	1,64	1,64	1,63	1,62	1,61	1,61	1,60
58	1,59	1,58	1,58	1,57	1,56	1,56	1,55	1,54	1,54	1,53	1,52	1,52
59	1,51	1,50	1,50	1,49	1,48	1,48	1,47	1,46	1,46	1,45	1,44	1,44
60	1,43	1,42	1,41	1,40	1,39	1,38	1,38	1,37	1,36	1,35	1,34	1,33
61	1,32	1,31	1,30	1,30	1,29	1,28	1,27	1,26	1,25	1,25	1,24	1,23
62	1,22	1,21	1,21	1,20	1,19	1,19	1,18	1,17	1,17	1,16	1,15	1,15
63	1,14	1,13	1,13	1,12	1,11	1,11	1,10	1,09	1,09	1,08	1,07	1,07
64	1,06	1,06	1,05	1,05	1,04	1,04	1,03	1,03	1,02	1,02	1,01	1,01
65	1,00											

ANSAINTARAJAT ELÄKKEELLÄ OLLESSA

Eläkemuoto	Ansioraja
Vanhuuseläke	ei rajoituksia
Varhennettu vanhuuseläke	ei rajoituksia
Täysi työkyvyttömyyseläke	enintään 40 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta
Osatyökyvyttömyyseläke	enintään 60 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta
Yksilöllinen varhaiseläke	* enintään TEL:n alaraja 90 mk/kk ind.142 * enintään 60 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta → osaeläke * yli 60 % eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta → YVE lepäämään
Työttömyyseläke	enintään TEL:n alaraja kaksinkertaisena
Osa-aikaeläke	vähintään eläkelain mukainen alaraja joka vähintään 35 % eläkepalkasta, enintään 70 % eläkepalkasta, yrittäjillä puolet kokoaikatyön palkasta

TEL:N MUKAISEN ELÄKEPALKAN LASKENTA

1 Eläkepalkka ennen vuotta 1966

Eläkepalkka määräytyy säännöllisen työansion perusteella, luontoisedut määrätään tapaturmavakuutustaulukosta.

Työsuhteen päättymisvuoden ja sitä edeltävän kalenterivuoden ansiot lasketaan yhteen. Näin saatu ansioitten yhteismäärä jaetaan kyseiseen aikaan sisältyvien työssäolopäivien määrällä ja osamäärä kerrotaan 25:llä.

Eläkepalkkaa määrättäessä ei päättymisvuotta edeltäneen vuoden ansioihin tehdä indeksikorotusta. Eläkepalkka korotetaan eläkkeen myöntämisvuoden indeksiin.

2 Eläkepalkka vuonna 1966

Eläkepalkka määräytyy veron ennakon pidätyksen alaisen työansion perusteella, luontoisedut verotuskäytännön mukaisena.

Eläkepalkka lasketaan muuten samoin kuin ennen vuotta 1966 päättyneiden työsuhteiden kohdalla.

3 Eläkepalkka vuonna 1967

Eläkepalkka määräytyy veron ennakonpidätyksen alaisen työansion perusteella (samoin luontoisedut).

Eläkepalkka lasketaan kolmen viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Ensin lasketaan kunkin vuoden kuukausiansiot siten, että vuosiansio jaetaan kyseisen vuoden työsuhdeajalla ja osamäärä kerrotaan 30:llä. Saadut kuukausiansiot korotetaan työsuhteen päättymisvuoden indeksiin ja niistä valitaan kaksi parasta. Eläkepalkka on kahden vuoden perusteella laskettu keskimääräinen kuukausiansio.

Jos työsuhteen alkamisvuonna ei ole työsuhdeaikaa kuutta kuukautta, jätetään alkamisvuoden ansiot eläkepalkkaa laskettaessa huomioimatta, mikäli jäljelle jää vähintään kahden kalenterivuoden ansioita.

4 Eläkepalkka 1.1.1968 alkaen

Eläkepalkka määrätään valitsemalla enintään neljästä viimeisestä kalenterivuodesta, joina työsuhde on jatkunut, ne kaksi kalenterivuotta, joina työntekijän indeksillä tarkistettujen työansioiden keskimäärä kuukautta kohti on suurin. Eläkepalkka on näiden kahden vuoden aikana saatujen ansioiden keskimäärä kuukautta kohti. Jos työsuhde on jatkunut useamman kuin kahden kalenterivuoden aikana, ei sitä kalenterivuotta, jona työsuhde alkoi, oteta huomioon, jos työsuhde sinä kalenterivuonna ei ole jatkunut vähintään kuutta kuukautta.

5 Eläkepalkka 1.1.1979 alkaen

Eläkepalkka lasketaan neljän viimeisen työsuhdevuoden aikana saaduista työansioista kahden ansiotasoltaan keskimmäisen indeksillä tarkistetun vuoden ansioiden perusteella. Jos työsuhde on jatkunut neljänä kalenterivuotena siten, että se on työsuhteen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, lasketaan eläkepalkka kahden ansiotasoltaan keskimmäisen vuoden perusteella. Jos taas työsuhde on neljänä kalenterivuotena jatkunut niin, että se on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, jolloin sitä ei oteta huomioon, jätetään eläkepalkkaa laskettaessa huomioon ottamatta se vuosi, jona työansioiden keskimäärä kalenterikuukautta kohti on pienin. Silloin kun työsuhde on jatkunut kolmen kalenterivuoden aikana ja työsuhde on sen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, jätetään huomioon ottamatta se vuosi, jona työansioiden keskimäärä kuukautta kohti on pienin. Jos kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, eläkepalkka määrätään kahden muun työsuhdevuoden ansioiden perusteella.

1.1.1979 lainmuutos tuli voimaan asteittain. Voimaantulosäännös edellytti, että eläkepalkan laskemisessa sovelletaan vanhaa säännöstä, jos sen laskemisessa huomioon otettava paras kalenterivuosi on ennen lain voimaantuloa oleva vuosi.

6 Eläkepalkka 1.1.1980 alkaen

Eläkepalkka lasketaan muuten samalla tavalla kuin edellä 5 kohdassa, paitsi 63 vuoden iän täyttämisvuoden jälkeen ansaittuja ansioita ei oteta huomioon eläkepalkkaa määrättäessä.

7 Eläkepalkka 1.1.1994 alkaen

Lainmuutoksen jälkeen eläketapahtumaan päättyneissä työsuhteissa eläketapahtumavuotta ei oteta huomioon eläkepalkkaa laskettaessa, jos työsuhde eläketapahtumavuosi mukaan lukien on jatkunut vähintään kolmen kalenterivuoden aikana. Vanhuuseläkettä laskettaessa työsuhdeaikaa seurataan eläkeiän täyttämiseen saakka.

Jos työsuhde päättyy ennen eläketapahtumaa tai eläketapahtumaan päättynyt työsuhde on jatkunut enintään kahden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka lasketaan kohdan 5 mukaan.

8 Eläkepalkka 1.1.1996 alkaen

Eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen ansioiden perusteella. Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, joina ansiot ovat alle puolet kaikkien vuosien keskiarvosta, voidaan jättää pois eläkepalkan laskennasta.

Eläkepalkan laskennassa jätetään yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneen työsuhteen päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi pois laskennasta, jollei se ole kokonainen. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se päättyy aikaisintaan 30.12. Kolmen vuoden aikana jatkuneissa tai sitä lyhyemmissä työsuhteissa myös vajaa päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi otetaan mukaan laskentaan.

Indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään niihin kohdistuva palkansaajan työeläkemaksua vastaava vähennys vuodesta 1996 lähtien.

Tämä laskentatapa on voimassa niissä työsuhteissa, jotka alkavat vuonna 1996 tai sen jälkeen. Siirtymäkaudella käytetään ennen vuotta 1996 voimassa olleita laskentasääntöjä näiden vuosien osalta ja uusia laskentasääntöjä vuoden 1995 jälkeisten vuosien osalta.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla siten enintään neljä vuotta, vuodet 1992-1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla korkeintaan 10.

Valintavuosista laskentavuosiin otetaan mukaan ajalta ennen vuotta 1996 ne kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Jos ajalta ennen 1.1.1996 tulee valintavuosiin mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti. Kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi.

ETK:n yleiskirjeet

4/85: Työsuhteen tekninen katkaisu
53/85: Varhennetun ja lykätyn vanhuuseläkkeen soveltamisohjeet
29/86: TaEL:n mukaisen eläkkeen laskeminen
12/87: Sosiaali- ja terveysministeriön päätös kertasuorituksen perusteista
A 7/89: Alaikäraja ja harkinnanvarainen palkka
A 14/89: Tuleva aika ja tulevan ajan palkka
A 8/90: Eläkepalkkaan luettavat ansiot
A 11/90: 1.7.1990 voimaantulevat uudet perhe-eläkesäännökset
A 26/90: Palkaton lapsenhoitoaika ja eläkkeen perusteena oleva palkka
A 12/91: Velvoitetyön poikkeuksellinen huomioon ottaminen työeläketurvassa ja tulevaa aikaa koskevien säännösten muuttuminen
A 23/91: Työkyvyttömyyseläkkeet -kansio
A 27/91: MYEL:n mukaisen työtulon, vakuutusmaksun ja eläkkeen määräytymisen muutos
A 3/92: MYEL:n työtulon, vakuutusmaksun ja eläkkeen määräytymisen muutos vahvistettu
A 4/92: Tulevaa aikaa koskeva muutos 1.10.1991
A 16/92: Työsuhteen yhdenjaksoisuus työeläkelaeissa
A 17/92: MEL-eläkkeen laskeminen ja myöntäminen
A 22/92: Työeläkkeiden viivästyskorotus
A 51/92: Työntekijän eläkemaksua koskevat lait
A 24/93: Muutos varhennetun ja lykätyn vanhuuseläkkeen soveltamisohjeisiin
A 29/93: Eläkkeiden yhteensovitus-kansio
A 30/93: Työsuhteen automaattinen katkaisu
A 31/93: Työeläkelisä ja työttömyyslisä
A 33/93: Vuoden 1994 työeläkeuudistus
A 42/93: 1.1.1994 voimaantulevia eläkkeen laskentasääntöjä
A 56/93: Pakollisen MYEL-vakuutuksen työtulon vähimmäisrajan korotus
A 62/93: Merimiesten joustava eläkeikä
A 70/93: ETA:n soveltaminen
A 2/94: Työeläkkeen tulevaa aikaa koskeva muutos 1.1.1994, ym.
A 4/94: Työttömyyseläke
A 21/94: Vuoden 1994 työeläkeuudistus yrittäjien kannalta
A 27/94: Eläkeaikaisen työskentelyn vaikutus eläkkeen jatkumiseen

A 51/94: Esitys yrittäjien oikeudesta työttömyysturvaan
A 11/95: Yrittäjien työttömyyspäivärahaoikeus 1.1.1995 voimaantulleiden säännösten mukaan ja päivärahan vaikutus työeläkkeeseen
A 15/95: Viivästyskorotuksen ja -koron muutos 1.5.1995 alkaen
A 19/95: Lisäohjeita EU:n sosiaaliturvasäännösten soveltamisesta
A 20/95: Perhe-eläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan
A 41/95: Alennettu eläkeikä ja yhteensovitus
A 42/95: Lyhyiden työsuhteiden ketjutus 1.1.1996 alkaen
A 44/95: Indeksitarkistus 1.1.1996 alkaen
A 45/95: 1.1.1996 voimaan tulevat TEL-eläkepalkan laskentasäännöt
A 46/95: Tulevan ajan määräytyminen ja yhteensovitus 1.1.1996 alkaen
A 47/95: Kuntoutukseen ja työkyvyttömyyseläkkeisiin tulevat muutokset
A 50/95: TEL 11 §:n mukaisten rekisteröimiskelpoisten lisäetujen kartta
A 7/96: Osa-aikaeläke
A 12/96: TaEL-eläkkeen laskenta 1.1.1996
A 16/96: Työttömyysturvaa koskevia muutoksia
A 17/96: Vuorotteluvapaa ja osa-aikalisä
A 22/96: Työttömyyspäivärahaan esitetään muutoksia
A 23/96: Lisäys yleiskirjeeseen A 41/95
A 29/96: Työttömyyspäivärahaa koskevat säännökset muuttuvat vuoden 1997 alusta
A 32/96: Työttömyysturvalain muutosten vaikutukset työttömyyseläkkeeseen
A 49/96: TEL-eläkepalkan laskentasäännön voimaantulon muutos
A 2/97: Työeläkelisä 1.1.1997 alkaen
A 9/97: Työllisyyslaki muuttui
A 22/97: Pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tuki
A 23/97: Lisäohjeita TEL-eläkepalkan laskentasääntöihin
A 29/97: EU-lapseneläkkeen myöntäminen erotusetuutena
A 39/97: Viivästyskorko ja ulosoton suojaosuus
A 41/97: YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti
A 44/97: Lyhyiden työsuhteiden vakuuttaminen
A 45/97: TEL-eläkkeen karttuminen osakuukausista 1.1.1998 alkaen

A 46/97: Tasa-arvon toteuttaminen rekisteröidyssä lisäeläketurvassa
A 4/98: Työttömien omaehtoisen opiskelun tuki
Yrittäjien työttömyysturvan vähimmäistuloraja
A 6/98: Työllistämistuilla työllistäminen, tähän rinnastettavat työllistämistavat ja työllistettyjen eläketurva
A 7/98: Lyhyet työsuhteet ja tuleva aika 1.1.1998 alkaen
A 8/98: Hallitus esittää muutoksia osa-aikaeläkejärjestelyihin
A 9/98: Muutokset osa-aikaeläkejärjestelyihin vahvistettu
A 11/98: Osa-aikaeläkettä koskevat muutokset
A 16/98: Ikääntyneiden työttömien työllistymistä edistetään
A 20/98: Laki ikääntyneiden työttömien työllistymisedellytysten parantamisesta

ETK:n tiedotteet

LA 1/92: Tuleva aika lapsenhoitoajan perusteella
LA 12/93: Yrittäjäeläkkeen karttuminen varhennetulla vanhuuseläkkeellä ollessa
LA 13/93: Takautuvalle eläkkeelle maksettava viivästyskorotus
LA 17/94: Työeläkkeen viivästyskorotusta ei peritä SOLITA-eläkkeestä
LA 2/95: Viivästyskorkosäännöksen voimaantulo
LA 3/96: Vuorotteluvapaan ja osa-aikalisän vaikutus eläketurvaan
LA 10/96: Seurannaislaitoksen vapaakirjan yhteensovittaminen
LA 14/96: Työsuhteen kestäessä maksetut työttömyyspäivärahat ja tulevan ajan oikeus
LA 26/96: Lisäpäivillä olevan työttömyyspäiväraha ei nollaannu
VI 2/97: Vuorotteluvapaa ja eläke
LA 16/97: Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansiotaso ja automaattinen katkaisu
LA 17/97: Tulevan ajan oikeus ja 1. lisäpäivä
LA 18/97: Uusi ennakkoperintälaki ja työeläkelait
LA 4/98: Tasoituspalkan laskemisessa käytettävä tarkastelujakso

Muut teokset

Luopumistuki-esite (MELA)
Merimieseläke-esite (MEK)
MYEL-opas (MELA)
Pentikäinen ym.: Työeläke (SVK kustannus Oy)
Pentikäinen-Rantala: Vakuutusoppi
Toimeentuloturva 1997 (Eläke-Sampo)
Työeläkekuntoutus-kansio (ETK ja TELA)
Työeläkelait 1998 (ETK)
Työeläkkeen laskentaopas 1994 (ETK)
Työeläkkeen laskentaopas 1996 (ETK)
Yrittäjän työtulo-esite (ETK)

Vuoden 1998 indeksipistelukua vastaavat markkamäärät

Lain tai asetuksen kohta	Alkuperäinen markkamäärä	Indeksitaso	Vuonna 1998	Käyttötarkoitus
TEL				
1 § 1mom.	90,00	142	1 156,69	TEL:n alaraja
4 c § 4 mom.	180,00	142	2 313,38	TT-eläkkeen ansioraja
8 d § 1 mom.	127,50	142	1 638,64	Eläkesovitus, alaraja
8 d § 1 mom.	348 - (8x6,64)	142	3 789,83	Eläkesovitus, yläraja
19 b § 4 mom.	2,50	142	32,13	Kertasuoritus
19 d § 4 mom.	15,00	1006	27,00	Viiv.korotus alaraja
LEL				
5 § 2 mom.	200,00	100	3 650,00	LEL:n alaraja
5 d § 2 mom.	800,00	100	14 600,00	Rinnakkaisuusraja
7 § 1 mom.	800,00	100	14 600,00	Tulevan ajan raja
7 § 1 mom.	200,00	100	3 650,00	Tul.ajan raja, jos myel
TaEL				
3 § 2 mom.	200,00	100	3 650,00	TaEL:in alaraja
YEL				
1 § 3 mom.	180,00	142	2 313,38	YEL:n alaraja
7 § 1 mom.	50 000,00	197	463 197,97	Työtulon yläraja
19 § 5 mom.	20 000,00	197	185 279,19	Väh.eläke raja
MYEL				
1 § 3 mom.	1 080,00	142	13 880,28	MYEL:n alaraja
8 b § 1 mom.	640,00	197	5 928,93	Maatalousmaan
	260,00	197	2 408,63	perustyötuloja
	175,00	197	1 621,19	
	55,00	197	509,52	
	10,00	197	92,64	
8 c § 1 mom.	25,00	197	231,60	Metsämaan
	12,50	197	115,80	perustyötuloja
	20,00	197	185,28	
	10,00	197	92,64	
	15,00	197	138,96	
	7,50	197	69,48	
8 f § 1 mom.	12,00	197	111,17	Poronomistajan
	24,00	197	222,34	työtuloja
10 § 1 mom.	10 500,00	197	97 271,57	Vakuutusmaksun
	16 500,00	197	152 855,33	portaita
19 § 3 mom.	6 000,00	197	55 583,76	Yhteensovitusalaraja
MYEA				
17 § 2 mom.	450,00	197	4 168,78	Maksupäivän
	150,00	197	1 389,59	määräytyminen

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuslaitos. Se julkaisee eläketurvan kehittämiseen läheisesti liittyviä tutkimuksia, tilastoja ja selvityksiä sekä eläkelakien soveltamista palvelevia esitteitä, yleiskirjeitä, lakikirjaa sekä laskentaopasta.

ISBN 952-9639-60-0

ELÄKETURVAKESKUS
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Suunnittelu- ja laskentaosasto
00065 Eläketurvakeskus
Puh. (09) 1511, faksi (09) 148 1172
www.eläketurvakeskus.etk.fi